CATALOGUS
VAN HET GOUD- EN ZILVERWERK
IN HET NEDERLANDSCH MUSEUM VOOR GESCHIEDENIS EN KUNST TE AMSTERDAM

UITGEGEVEN DOOR HET MUSEUM IN MCMII

CATALOGUS VAN HET GOUD- EN ZILVERWERK

CATALOGUS
VAN HET GOUD- EN ZILVERWERK
IN HET NEDERLANDSCH MUSEUM VOOR GESCHIEDENIS EN KUNST TE AMSTERDAM

UITGEGEVEN DOOR HET MUSEUM IN MCMII

INLEIDING TOT DEN CATALOGUS

In deze enkele bladzijden wenschen wij de beteekenis der verzameling voor de geschiedenis der goud- en zilversmidskunst te onderzoeken.*)

Voor een, ook maar eenigszins naar volledigheid strevend verhaal van de ontwikkeling dier kunst in de middeleeuwen en den nieuweren tijd, is de verzameling lang niet rijk genoeg. Uit de perioden vóór twaalfhonderd bezitten wij niet één belangrijk stuk; van de oudste emailleerkunst slechts een paar onbeduidende fragmenten (Nos 4 en 5), zoodat zoowel de interessante werken uit de Merovingische en Karolingische tijden als de heerlijke producten der groote twaalfde-eeuwsche Duitsche en Fransche scholen niet vertegenwoordigd zijn.

Eerst wanneer wij tot de dertiende eeuw zijn gekomen, vinden wij eenige merkwaardige voorwerpen. De VERGULD ZILVEREN KELK (No 6) afkomstig uit de Herv. Gemeente te Wierseloo, de KELK afkomstig uit den schat van het voormalig Kapittel van St. Pieter te Utrecht (No 7) en zelfs het zeer geschonden VOORDRAAGKRUIS (No 8) geven een denkbeeld zoowel van het middeleeuwsche vlak-gehouden figurale en plantaardige gedreven ornament, als van de sierende werking van het filigraan, terwijl wij op de kanten van het voordraagkruis ook eenig sober gestampt ornament aantreffen, hetwelk, in de werktuiglijke herhaling, ter plaatse waar het aangebracht is, een gelukkig effect maakt. Ook het emailwerk uit de dertiende eeuw is vertegenwoordigd. De LANGWERPIGE PLAAT (No 11) fragment van een reliekschrijn, moet, wegens de eigenaardige grijs-blauwe tinten, aan de Mosaansche school worden toegeschreven en roept ons de sierlijke kerkelijke meubelen, uit den bloeitijd der twaalfde eeuw, in de herinnering.

Hiermede vergeleken, komen de KRUL VAN EEN BISSCHOPS-

*) Voor de reproducties zie: HET GOUD- EN ZILVERWERK IN HET NEDERLANDSCH MUSEUM VOOR GESCHIEDENIS EN KUNST TE AMSTERDAM, met tekst door A. Pit, directeur van het Museum. Amsterdam, Gebrs. Van Rijkom.

STAF (No 10) en de kleine PIXIS (No 12) duidelijk uit als voorbeelden van de gewone koopwaar, waarmede de emailleurs van Limoges heel westelijk Europa gedurende ruim twee eeuwen voorzagen. Het REISKANDELAARTJE (No 13) daarentegen is weer een goed voorbeeld van een met zorg en overleg uitgevoerd gebruiksvoorwerp, geworden uit het onderling zich verstaan van werkman en kooper.

Tot dusver zagen wij, behalve het GECLOISONNEERD EMAIL, het ondoorschijnend email op uitgegroefde plaat (email champlevé); *) bij den fraaien CIBORIE, uit de XIVe eeuw (No 15), krijgen wij een voorbeeld van een derde manier, waarop email op metaal kan worden aangebracht. Op het kleine ronde plaatje, waarop een Salvator-kop is voorgesteld, zien wij het blauwe, het paarse en het groene email, zonder door cloisons gescheiden te zijn, tegen elkaar op het nagenoeg gladde metaal gebruikt, alleen onder het blauw ziet men kleine arceeringen. Het email is overal doorschijnend. Feitelijk bestaat hier analogie met het werk van den glasschilder, die op het ongekleurde glas een dunne laag gekleurd glas aanbrengt; de stap welke noodig was om van het email champlevé tot het geschilderde email te komen is gedaan. Vermoedelijk heeft men in Italie deze techniek gevonden, †) doch spoedig schijnen de groote industrie-centra van geheel West-Europa gevolgd te zijn. Men vindt dit systeem slechts op zeer kleine stukjes toegepast, wat te begrijpen is, want die vlakke tinten tegen elkaar, zonder teekening van metaal er tusschen, zouden over een groote oppervlakte een zeer gebrekkig effect maken.

De veertiende eeuwsche orfèvrerie is verder in onze verzameling vertegenwoordigd door den ZILVEREN RELIEKSCHRIJN van Bisschop Frederik (No 16).

De middeleeuwsche goudsmid heeft almee de beste proeven

---

*) Zie over de emailleerkunst: L'EMAILLERIE, par E. Molinier, Paris, Hachette & Cie, 1891.

†) Zie Ernest Rupin: L'OEUVRE DE LIMOGES (Paris, Picard, 1890) p. 178.

van zijn talent gegeven, in de verzorging der reliek-schrijnen, hetzij die waren in den vorm van een sarcophaag, van een hoofd, van een arm, van een voet. Hier vinden wij wel de rijkste verscheidenheid in de zetting van steenen, in het email-leerwerk, in het filigraanwerk, in het graveerwerk, in het drijfwerk. Genoemde reliek-schrijn van Bisschop Frederik, door Elias Scerpswert, is een monument van den eersten rang. De groote technische moeielijkheden, welke het drijven van een voorwerp met zoo onsymetrische vormen, van zoo groote afmetingen en zoo belangrijk relief, als deze kop, zou hebben ingehad, zijn even handig als practisch overwonnen. De buste is uit verschillende stukken opgebouwd, welke eerst met metalen lipjes in elkaar gezet en vervolgens gesoldeerd zijn. De schedel met nagenoeg alle bovenste daaruit stralende haarkrullen en de krullen langs slapen en wangen, benevens het masque zijn uit één plaat gehaald. Het relief hetwelk de drijver te bereiken had, was zoodoende betrekkelijk gering; door ombuiging kon hij gemakkelijk gelaat, schedel en haarkrullen op de gewenschte plaats krijgen. Borst en schouders, omkleed met kasuifel en parura van den amict, maken een ander stuk uit, terwijl de hals met den neerliggenden kant van den amict het derde tusschenstuk vormen, dat de twee andere verbindt. De haarkrullen van het achterhoofd, als afzonderlijke stukken aangebracht, voltooien den bouw. De mijter, door scharnieren aan het hoofd bevestigd, moest beweegbaar blijven, teneinde het in den buste opgesloten reliek door een gat in den schedel te kunnen bereiken. De mijter is versierd met opengewerkte traceeringen; aan den binnenkant zijn lipjes aangebracht, welke oorspronkelijk een geëmailleerd, of met kleurige stof overtrokken plaatje zullen hebben vastgehouden. *)

Eveneens van een reliek-schrijn afkomstig is de KOP (No 17),

---

*) Zie over deze reliquaire de studies van Jan Kalf in DE KATHOLIEK (1899, Blz. 350 v. v.) en A. Pit, BULLETIN V. D. OUDHEIDKUNDIGEN BOND (1899, No 3).

uit koper gedreven, en wel uit één stuk. Nergens is eene naad of eene inzetting te bespeuren. Als drijfwerk is hier de overwonnen moeilijkheid nog meer te bewonderen, dan bij den kop van den H. Fredericus. De haren zijn ontegenzeggelijk gevoeliger gedaan dan ginds; ook aan de ooren, bij de aanzetting van kinnebak en hals, zijn niet de stompe overgangen, welke ons daar bij de soldeersels der verschillende stukken hinderen. Integendeel, de hals, de kin, de wangen zijn hier wel de fraaiste stukken. Wat aangaat het eigenlijk maske heeft de artiest minder bereikt dan Scerpswert. Wel zijn de oogkassen en de weeke partijen om de oogleden zeer mooi en streeft zelfs de wenkbrauw naar iets individueels, evenals de overigens nog strenge en kantig gemodeleerde mond, maar de neus en de plooien om den mond bewijzen toch, dat het kunnen beneden het willen heeft gestaan en dat de kijk van dezen kunstenaar ook minder fijn en diep was dan die van Scerpwert. En dit oordeel mag blijven bestaan, ook wanneer men de omstandigheid in aanmerking neemt, dat de kop vroeger geheel gepolychromeerd is geweest, zooals verschillende sporen van verf dit aanduiden, en waardoor hij ongetwijfeld aan levendigheid en aan werkelijkheidsschijn aanzienlijk gewonnen moet hebben.

Met uitzondering van den reliek-schrijn van Scerpswert, is van geen der tot dusver behandelde zaken uit te maken of zij door een Noord-Nederlander vervaardigd zijn. Het feit, dat sommige uit Noord-Nederlandsche schatkamers komen, mag in zekeren zin voor hun origine pleiten, zekerheid geeft zulks volstrekt niet, wanneer men in aanmerking neemt, dat de handel in de 13e en 14e eeuw levendig was en kundige goudsmeden vaak bestellingen uit het buitenland kregen. De muurvaste beeldhouwwerken uit die eeuwen zijn in ons land zóó zeldzaam, dat men er wel moeilijk in zal slagen een stellig stijlkarakter voor deze gewesten te bepalen, waaraan zich de ornamenten der kleine voorwerpen laten toetsen. Het

eenige wat vast staat, is dat het werk van den Noord-Nederlandschen goudsmid Elias Scerpswert kan vergeleken worden met het allerbeste wat er toen in Europa gemaakt werd en dat er dus reden bestaat toe te geven, dat de Wierseloosche kelk, de beide Utrechtsche kelken, het IVOREN KISTJE (No 20) de MONSTRANS-LUNA (No 18) zeer wel mogelijk in Noord-Nederlandsche ateliers vervaardigd zijn.
Tegenover de voorwerpen uit de 15e eeuw komt men op eenigszins vaster terrein te staan: wanneer er figurale voorstellingen op aanwezig zijn, kan men die vergelijken met de nog overgeblevene steen- of hout-sculpturen, en met gravures uit den tijd.
Ongetwijfeld heeft in de Noordelijke gewesten de goud- en zilversmidskunst in de 15e eeuw gebloeid; het steeds stijgen der luxe onder invloed van vreemde vorsten-huizen, vroeg om een groote productie op dit gebied. In onze verzameling zou men uit de late middeleeuwen goede werken mogen verwachten. Dit is helaas niet het geval. Eenige kerkelijke ustensiliën daargelaten, waarbij het verguld koper voornamelijk werd gebruikt, opgesierd door zeer eenvoudig lofwerk en graveerwerk, treffen ons slechts drie werken, niet alleen wegens het Noord-Nederlandsch stijlkarakter, maar ook omdat zij als kunstwerken zich boven het alledaagsche verheffen. Wij bedoelen het DRAAGTEEKEN (onder No 27) de TWEE GILDE-DRAAGTEEKENS (No 25) en de zilveren GILDEKETTING (No 26). Van de twee laatste voorwerpen doet het lofwerk ons sterk denken aan sommige gravures van den monogrammist W. met den sleutel. Wij vinden hier dezelfde gekrulde bladeren welke op betrekkelijk eenvoudige wijze, door ombuiging van een vlakke, in bladvorm uitgesneden plaat, zijn verkregen. Het is mogelijk, dat de vervaardiger onzer gildeversierselen de gravures van bedoelden meester gezien heeft. Verder onder zijn invloed is hij echter niet gekomen. Wanneer wij toch de draperieën der figuren vergelijken, dan vin-

den wij bij onzen meester niet die gebroken en ietwat verbrokkelde plooien welke bewijzen dat de monogrammist W. een Vlaam moet geweest zijn, die soms sterk onder Duitsche invloeden heeft gestaan. Wij zien in onzen meester een Noord-Nederlander. De behandeling van het kleed der Maagd, in groote recht neerhangende plooien, laat denken aan hetgeen wij bij Noord-Nederlandsche hout- en steensculpturen vonden.

Een nieuwe serie van voorwerpen, welke den stempel van vreemde invloeden, van een tot dusver nog niet behandelde vormleer, dragen, openen wij met een EMAILWERK (No 50). De daarbij gevolgde techniek is in hoofdzaak die welke wij, in kindsheid, zagen op het plaatje in het deksel van den onder No 15 genoemden ciborie. De geëmailleerde koperen plaat is glad gehouden, de voorstelling is er op geschilderd met doorschijnende glassubstantie; alleen de vleeschpartijen zijn van ondoorschijnend grisaille, gekleurd met wat rood. De draperiëen, het haar en verscheidene architectonische onderdeelen zijn met goud gehoogd, dat er later in een zachter vuur is opgebakken. De teekening, in groote trekken, blijkt met zwartachtig bruine email-verf allereerst op de plaat gezet te zijn en schijnt door het email heen. Hier en daar, in de lucht voornamelijk, maar ook waar sterk sprekend blauw gewenscht was, is dun zilverblad onder het email aangebracht, waarvan de fijne kreukjes het licht vangen en een schittering teweeg brengen. De voorstelling is trouw gevolgd naar een houtsneê, welke tot illustratie gediend heeft voor de editie van Virgilius, gedrukt voor den Straatsburgschen uitgever Grüninger, in 1502. Het is de titelplaat voor de Aeneïsche zangen. Deze plaat is in waarheid een schilderij in de modere beteekenis van het woord. Vroeger accentueerde het email slechts de vlakke tonen, waaruit een figuur of ornament als het ware was opgebouwd; modelé of perspectief werd bij het

emailleeren op uitgegroefde plaat of bij het cloisonneeren verwaarloosd. In de overgangsperiode, waarvan wij een voorbeeld vinden in meergenoemd plaatje in den ciborie van Utenleen, geven de arceeringen, zichtbaar onder het doorschijnend email, reeds een relief aan, maar nu is het email werkelijk als een verf gebruikt en streeft de artiest naar een zelfde effect als de schilder in olieverf, of als de miniaturist. Ook bedoelt hij, zooals bij deze Virgiliaansche voorstelling, geen aan de hoofdvormen van een voorwerp gebonden en ondergeschikt ornament te leveren, maar streeft naar een op zich zelf staand kunstwerk. Wij stellen ons voor hoe in die tijden, waarin de frischheid en kracht van het koloriet veel tot de bewondering, welke eene schilderij opwekte, bijbrachten, dergelijke emailwerken juist door de schittering der kleuren succes moeten hebben gehad. Het effect, zagen wij, werd hier en daar door het aanbrengen van zilveren pailletten verhoogd. In hoever deze kunst op een aanbevelenswaardig aesthetisch principe was gebaseerd, laten wij daar; zeker is het, dat de moeite welke het inheeft met email eene schildering in olieverf nabij te komen, zelden door het resultaat beloond wordt. De eerste bekende Limosijnsche emailleurs, Nardon Pénicaud, en zijn leerlingen, die zich nog binnen zekere grenzen hielden, welke ook door de beste glasschilders niet werden overschreden, hebben ontegenzeggelijk mooien decoratieven arbeid verricht. De perspectief is hier nog gering, de kleurengamma is sober, de tonen nog vlak. Van die eerste artiesten bezit de verzameling echter niets. Onze plaat, naar een houtsneê uit de Grüningersche Virgilius, meenen wij te kunnen brengen tot de school van Jean Pénicaud I, waaruit ons meer platen naar houtsneden van dezelfde afkomst bekend zijn. In de bekende Spitzer-verzameling was er een: de verschijning van Hector aan Aeneas; in de Waddesdon-collectie in het Britsch Museum vinden wij het vertrek van Aeneas uit Cartago; in het Berlijnsche Gewerbemuseum zagen wij er twee·

de dood van Dido en het vertrek van Aeneas uit Cartago. De verzameling laat verder in een paar goede voorbeelden de ontwikkeling en ook het verval van de email-techniek zien. Vooreerst een BORDJE van den Limosijnschen emailschilder Pierre Raymond (No 66). Wij vinden hier het koper geheel bedekt met een laag zwart email. Door het wit er in dikkere of dunnere laag op te brengen, zoodat het zwart er min of meer doorheen schijnt, is een modelé verkregen, hetwelk hier en daar door arceering met een naald is verscherpt; de vleeschpartijen, gezichten en handen, zijn even met rose email gehoogd. Alles is blijkbaar met spatels en naalden geschilderd of geboetseerd, zooals men dat dan noemen wil; penseelstreken ziet men nergens. Het email is overal zeer weinig doorschijnend. Pierre Raymond, die, evenals de beste emailschilders, in Limoges zijn atelier had, heeft krachtig tot den roem van het fabrikaat medegewerkt, zijn grissaillewerken behooren tot de beste produkten.
Het hoogste punt bereikte de techniek van het geschilderd email onder Jean Limosin (tot in de eerste tiende jaren van de 17e eeuw werkzaam) van wien wij één stukje bezitten, een ZOUTVAT (No 92).
Het fijne dessin, de schittering van kleuren, die dan ook ongeëvenaard zijn, maken werkelijk een verrassenden indruk. De kop is echter reeds minder breed behandeld dan de koppen van Pierre Raymond, en wij gevoelen reeds een dreigend verval. Verval dat zich hoelanger hoemeer zal laten gevoelen en eindelijk op een totale verbastering van de techniek zal uitloopen. Terwijl het kleine landschap op het ZESLOBBIG BAKJE (No 218) onzer verzameling, in zijn sterke kleur nog onmiskenbare bekoorlijkheid heeft, toonen de TWEE PLATEN welke wij bezitten van Baptiste Nouailhey, (Nos 219 en 220) met de voorstellingen van de Annunciatie en de Aanbidding der herders, duidelijk den achteruitgang. De kleuren zijn volkomen ondoorschijnend, hebben iets mats gekregen, het wit iets on-

aangenaam krijtachtigs, de glans van het email is geheel verdwenen; blijkbaar werd niet meer met spatels gewerkt maar met penseelen, zoodat het effect in waarheid niet veel meer is, dan dat van een hulpelooze waterverfteekening. Het moet opgemerkt worden, dat het grond-email en de opgebrachte emailverven, welke de schildering geven, zeker niet onder zelfde temperatuur gekregen zijn. Mutatis mutandis, gebeurde er in Limoges hetzelfde wat wij bij de plateelbakkers in Delft opmerken: in Delft zien wij in den vervaltijd het moffelvuur een steeds grooter rol spelen en hiermede ook het glanzend email, de groote aantrekkelijkheid van het fabrikaat, verdwijnen. Het is deze verbasterde email-techniek welke buiten Frankrijk voornamelijk beoefend werd. Onze verzameling biedt een merkwaardig voorbeeld van dergelijk Hollandsch emailwerk aan. Wij bedoelen den bekenden BEKER van De Ruyter (No 220).

Wij zijn door de eerste der behandelde emailwerken met een verschijnsel in aanraking gekomen, kenmerkend voor den nieuwen tijd, waarin wij thans staan. De kunstnijverheid zien wij, veel meer dan vroeger het geval was, gebruik maken van figurale voorstellingen en die onmiddellijk overnemen van de schilder- en beeldhouwkunst. Al de natiën van het beschaafde Europa werken hiertoe mede en leveren elkaar de gewenschte modellen, hetzij in prent: de houtsnee- en de kopergravure, hetzij in metaal: de medaille en de plaquette. De producten der kunstnijverheid hebben nooit te voren een zoo in het oog loopend internationaal karakter gehad. Het plegen van plagiaat werd niemand ten kwade geduid, evenmin als het in de middeleeuwen tot een zonde werd gerekend aan de architectuur de constructie van een meubel te ontleenen, of een bouwornament op de kleinkunsten over te brengen. Maar, waar in de middeleeuwen niet-individueele motieven werden aangewend, worden thans de meest per soonlijke vindingen gemeen goed. Inderdaad wordt de kunst-

nijverheid een machtig middel de plastiek der verschillende volkeren te internationaliseeren. De beeldhouwkunst, toege past op gebruiksvoorwerpen, verliest zeer spoedig elk nationaal karakter, in die mate, dat het dikwijls onmogelijk wordt den oorsprong van het model na te gaan. En het afgebakend stijlkarakter, bij de kunstnijverheid nagenoeg te loor gegaan, is ook bij de monumentale beeldhouwkunst veel minder scherp dan vroeger waarneembaar. Eerst aan het einde van de 16e eeuw komen uit die vermenging wederom eigenaardig nationale kunsten naast elkaar te staan. Indien men het verschijnsel van wat men noemt de renaissance, naar het ons voorkomt terecht, mag verklaren uit het levendig worden van objectief waarnemingsvermogen, waardoor eerst de omringende zaken en gebeuringen in de natuur en toen ook de monumenten van de klassieke oudheid konden worden aangekeken en begrepen, eerst dus het naturalisme en daarna het kunnen komen in andermans gedachten en werken, dan is het internationalisme op kunstgebied, in de 16e eeuw, een noodzakelijke en laatste uiting van een zelfden geest. Vinden wij daarna nationale richtingen zich wederom scheiden en zich sterker afteekenen, dan moeten wij hierin zien een verschijnsel van wederkeerende rust, van minder scherpe waarneming. In den beginne zullen wij dan groote persoonlijkheden zien, die het vroeger gedachte als het ware resumeeren, maar spoedig zal een decadentie intreden.

Wanneer wij ons bepalen tot de zilverwerken van de Noord-Nederlandsche gewesten en trachten die te karakteriseeren, dan krijgen wij te doen met zeer fijne schakeeringen, met zeer weinig sprekende trekken, welke uiterst moeielijk onder woorden zijn te brengen. De Noord-Nederlandsche zilversmid koos vrijelijk uit het renaissance-ornament wat van zijn gading was en dat ornament was, zooals gezegd, internationaal. In de hoofdvormen betracht hij eenvoud, maar zonder iets nieuws te vinden: ook bij de naburen worden die vormen aange-

troffen. Over één bepaald voorwerp zou men dan ook lang kunnen twisten of het terecht Noord-Nederlandsch zou genoemd mogen worden. En toch, wanneer men een verzameling van die zilverwerken in zich heeft opgenomen, zet zich wel degelijk een indruk bij ons vast, sterk genoeg om ons nader te brengen tot het waarnemen van een speciaal willen en werken. Aanvankelijk zien wij den zilversmid zich nog aan de vormen der gothiek houden; niet een gothiek, die, evenals in Frankrijk, al rijker en weelderiger wordt, maar een gothiek, die integendeel verslapt, die onwisser wordt. En op die, wanneer wij het zoo noemen mogen, bloedelooze, maar niet onzuivere, vormen, gaat hij zeer voorzichtig wat renaissance-ornament, liefst met het burijn, graveeren. Het werk mag dan iets schraals hebben, onfatsoenlijk, in zooverre, dat op het verkregen vormsel niet als op een aannemelijke basis voortgedacht kan worden, zal men het nooit vinden. Zeer zeker zal men het onzen werkman moeten nageven, dat een fijn gevoel voor de waarde van het bewerkte metaal hem nooit verlaat. Het zilver blijft onder zijn hand altijd iets edels houden. Aan de gladde oppervlakten is het leven medegedeeld van de met zorg en liefde drijvende hand; de wanden zijn van een lenige soliditeit en, vinden wij gegoten stukken, dan is dat altijd aan onderdeelen, zooals aan den voet van het voorwerp, aan knoppen of ooren, waar een staâg zich herhalend gestampt ornament, om een minder geestige behandeling vraagt.

Is het ornament gedreven, dan vertoont het een zeer laag relief, in de eerste tijden van de renaissance soms bang en wat onhandig gedreven, maar te verkiezen boven de hooge zwellingen en torsies der Duitsche naburen.

Zoekt de kunstenaar zijn werk met het burijn te versieren, dan bedoelt hij niet anders, dan het gladde metaaloppervlak wat te verlevendigen. Van arceeringen wordt zelden gebruik gemaakt. In de zestiende en door de geheele zeventiende

eeuw merken wij deze eigenaardigheden op; zij zijn naar onze meening kenmerkend voor het Noord-Nederlandsch zilverwerk. Stellen wij er naast het ornament van Zuid-Nederlandsche afkomst, ornament dat ons doet denken aan de prenten van den Zuid-Nederlandsche graveur Theodoor de Brij, zooals de TWEE VORKJES (No 81), dan zal onze bedoeling duidelijk worden.

Zoowel van gegraveerd als van gedreven zilverwerk geeft onze verzameling zeer vele voorbeelden, zoodat wij ons een juist denkbeeld der kunst, zooals die in de 16e en 17e eeuw in deze gewesten werd beoefend, kunnen vormen.*)

Het is nuttig, dat hiernaast de verzameling de gelegenheid biedt ook even over de grenzen te kijken. Onze waardeering van het vaderlandsche fabrikaat zal er soms door getemperd en, in elk geval, juister door worden.

Zeker ontmoetten wij nog geen voorwerp, waar, zooals bij de SPAANSCHE KAN (No 75), zooveel kracht, zooveel rijkdom en toch ook zooveel eenvoud vereenigd zijn. De wijze, waarop het vat steunt op den voet, wijze die veel bij Spaansch zilverwerk wordt aangetroffen, is vooral meesterlijk en het barokke der monsterkoppen aan tuit en aan handvatsel, vonden wij nog nergens zoo rustig en vast behandeld.

Moet erkend worden, dat wij nog geen voorwerp van Hollandsche zilversmidskunst van zooveel forschheid en pracht als dit Spaansche produkt ontmoetten — gunstiger daarentegen komt onze zilversmid te staan tegenover het Engelsche werk. De KAN EN SCHOTEL (No 78) en het BEKERTJE van Norwich (No 79) zijn de eenige producten van Engelsche zilversmidskunst in onze verzameling, maar voor zoover wij ons een oordeel kunnen vormen naar de rijke collectie, in April

---

*) Zie over Goud- en Zilverkeuren het artikel van Mr. N. de Roever, Nederlandsche Kunstbode 20 September 1879, en dat van Victor de Stuers, Nederlandsche Kunstbode 1880, No 1, en „DER GOLDSCHMIEDE MERKZEICHEN" von Dr. Marc Rosenberg, Frankfurt a. M., Heinrich Keller 1890.

1901 in de Burlington Fine Arts Club, te Londen, tentoongesteld en naar de voorwerpen, aanwezig in het Kensington Museum en in het Britsch Museum, zijn het stukken, die zeer goed de Engelsche zilverindustrie in de zestiende eeuw vertegenwoordigen.

Over het algemeen is het Engelsche drijfwerk wat grof en is het renaissance ornament er minder begrepen dan op Hollandsch en Duitsch werk.

De invloed van de Hollandsche zilversmeden, heeft zich, volgens Engelsche geleerden, in de zestiende eeuw en in het begin der zeventiende eeuw laten gelden. Wij zagen, onder meer, kokos-bekers, waar zulks onmiskenbaar het geval was. Later in de zeventiende eeuw schijnt de Engelsche artiest geheel onder Duitsche invloeden gekomen te zijn.

Het is te betreuren, dat wij in de kleine verzameling Duitsch zilverwerk geen stukken van den eersten rang hebben aan te wijzen. Van de knappe werken der groote Neurenbergsche en Augsburgsche meesters, uit de zestiende en uit de eerste jaren van de zeventiende eeuw, bezitten wij niets. Bekers zooals die in de Rothschild-verzameling in het Britsch Museum, of die in de verzameling-Currie *) moet men gezien hebben om den Duitschen naburen te kunnen geven wat hun toekomt. De looden zilversmidsplaketten †) moeten thans deze gaping in de verzameling eenigszins aanvullen. Het gemiddelde kunnen van den Duitschen artiest in de zestiende en in het begin der zeventiende eeuw, op het gebied der figurale voorstellingen wordt er vrij goed door weergegeven.

---

*) Beschreven in den Catalogus van bovengenoemde Tentoonstelling, bladzijde 159, No. 6.

†) Reeds in de 15de eeuw waren zilversmeden gewoon van hun werk afgietsels in brons te bewaren, afgietsels welke in de ateliers, als modellen dienst deden. In de 16de eeuw vond deze gewoonte in Duitschland, in Frankrijk en ook in ons land ingang; de modellen werden toen in grootere hoeveelheid, in goedkooper materiaal, in lood, verspreid. Een goudsmid had er een verzameling van in zijne werkplaats, zij maakten deel uit van zijn boedel.

De zoogenaamde ananasbekers, de kroezen, fantasiebekertjes in den vorm van mans- of vrouwspersonen, de schotels versierd met een rand van hoog opgedreven groote bloemen, zooals men die veel ontmoet en zooals die door Hollandsche zilversmeden zijn nagevolgd, zijn alle zaken welke als gewone handelsartikelen zijn te beschouwen, vervaardigd door weinig beteekenende werklieden, waarvan niet veel kon uitgaan en welke, als zoodanig, billijkerwijs niet met werk van mannen als Baardt of Lely, werk dat zich bij slot van rekening toch nog niet tot een zeer hoogen rang verheft, kunnen worden vergeleken. Maar al hadden wij vergelijkingsmateriaal genoeg, het zou vrij onvruchtbaar zijn een meening omtrent de meerdere voortreffelijkheid van den gemiddelden Hollandschen ten opzichte van den Duitschen zilversmid of omgekeerd te formuleeren. Wij voor ons kunnen ons niet ontveinzen, dat, indien wij niets beters, niets hoogers hadden aan te wijzen dan de tot dusver hier behandelde ornemanisten, de Hollandsche zilversmidschool slechts een betrekkelijke waarde, speciaal voor ons Nederlanders, zou hebben. Nu wordt echter werkelijk die school gered en krijgt een algemeen belang door mannen als de Vianens, als Lutma en als de enkele onbekend gebleven meesters, die in hun scholen doorwerkten.

Over den oudste van de beide broeders van Vianen, over Paulus van Vianen, heeft Heinrich Modern*) een monographie geleverd, waarin wij zijn talent op zeer voldoende wijze leeren kennen. Van het werk van den jongste, Adam, kennen wij weinig, maar wij krijgen reeds een zeer gunstigen blik op zijn kunst door hetgeen het Nederlandsch Museum ons aanbiedt. Hieruit zien wij, dat Adam veel meer Hollander is gebleven dan Paulus, wiens langdurig verblijf aan het keizerlijk hof Duit-

---

*) Zie Paulus van Vianen. Jahrbuch der Kunsthistorischen Sammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses, 1893.

sche en Italiaansche invloeden noodzakelijk maakte. Beiden waren gevoelige artiesten in den vollen zin van het woord en als drijvers in edel metaal zijn er, wij durven het zeggen, geen knapperen te vinden. Hun composities zijn sober en gevuld tevens, hun menschelijke figuren, hun dieren, hun landschappen zijn ernstig van bouw en van teekening; onovertroffen moeten zij genoemd worden in het lage, bijna onmerkbare relief van de wijkende partijen der landschapsverschieten. Zooals gezegd, is Paulus meer internationaal in zijn werk, Adam meer specifiek Hollandsch. De eerste staat met zijn kunst reeds meer in de 17e eeuw, de laatste zet op wonderlijk frissche wijze de tradities uit het begin van de 16e eeuw voort: wij hebben gemeend in hem de kwaliteit van een Lucas van Leiden, dien hij ontegenzeggelijk met nauwgezetheid en hartstocht bestudeerd moet hebben, terug te vinden. Wij zijn overtuigd, dat, hoemeer zijn werk bekend zal worden, onze Hollandsche sympathieën zich voor Adam zullen uitspreken.

Het geboortejaar van Paulus van Vianen is niet bekend. Wij weten, dat hij lang in Rome gewerkt heeft. In 1596 was hij in München, waar hij voor het koninklijk hof werkte. In 1603 vinden wij hem vermeld in dienst van Keizer Rudolf II. Hij moet te Praag gestorven zijn. Tot dusver is ons geen werk van hem bekend met een later jaartal dan 1617 (zie hieronder No 144). In 1620 doet zijn broeder Adam rekening en verantwoording van zijn beheer over de goederen van de minderjarige kinderen van Paulus. Hij moet dus tusschen 1617 en 1620 gestorven zijn. Heinrich Modern's meening als zou het laatste werk uit 1614 dateeren, is niet juist; ook vervalt dan zijn veronderstelling, dat Paulus in dat jaar aan pestziekte te Praag gestorven zou zijn.

Omtrent Adam van Vianen meldt Kramm, dat hij in 1593 in het huwelijk treedt en dat wij uit een officieel stuk weten, dat hij op 23 Februari 1628 reeds niet meer in leven was.

Van den zoon van Adam van Vianen, van Christiaan van Vianen, bezitten wij één werk. Blijkens de koperen gildenaamplaten, bewaard in het Stedelijk Museum, te Utrecht, werd Christiaan in 1628 als meester ingeschreven en nam hij als meesterteeken hetzelfde merk als zijn vader, waarin men een A en een V door elkander kan lezen, merk dat dus misschien meer als huismerk dan als naamcijfer moet beschouwd worden. Vroeger werd dan ook de SCHAAL gecatalogeerd onder No 179, tot den arbeid van Adam van Vianen gerekend, maar dit kwam ons reeds wegens den stijl onaannemelijk voor en bovendien onwaarschijnlijk, omdat het voorwerp, blijkens inscriptie en jaarletter, in 1649 als gift werd geschonken, toen Adam reeds lang niet meer onder de levenden behoorde. Het feit, dat Christiaan het vaderlijk meestermerk bleef voeren, lost de moeilijkheid op.
Wij sluiten dit overzicht met de werken, welke aan Johannes Lutma worden toegeschreven. Geboren in 1584, gestorven in 1669, heeft hij in zijn werk, voor zoover wij dat dan in onze verzameling zouden kunnen beoordeelen, het ietwat pompeuse, dat door magistraten en patriciërs van de zoo rijke republiek werd gezocht. In hooge mate, op het kantje van onaangenaam te worden, draagt de KAN EN SCHOTEL met het wapen van Tromp dit karakter (No 208). In de figuren heeft het persoonlijk bestudeerde, dat wij bij de Vianens bewonderden, plaats gemaakt voor iets weinig gevoelds, conventioneel akademisch. Ook in de hoofdvormen, vooral bij de kan, vinden wij minder gelukkige lijnen. De LAMPET EN SCHOTEL van Amsterdam (No 209) zijn meer sober gedacht en zuiverder van vorm en hebben in hun zachte en ruime welvingen een deftig karakter.

Van later zilversmidswerk heeft de verzameling geen belangrijke stukken aan te wijzen. Dit is voor den tijd van Lodewijk XV en vooral voor den tijd van Lodewijk XVI te betreuren,

want meenen wij, dat er na, of zelfs reeds met Lutma een verval in het vak is waar te nemen, uit de tweede helft van de 18de eeuw zagen wij, bijvoorbeeld van Friesche zilversmeden, werk, dat het bestudeeren overwaard is.

A. PIT.

ERRATA:

Op bladzijde 11, aan het eind van No 33, staat: XIVe eeuw, lees: XVe eeuw.

Op bladzijde 20, aan het eind van No 63, staat: GEKOCHT van enz., lees: GESCHENK van....

Op bladzijde 30, op de derde regel van No 104, staat onduidelijk: SCHUIFBAND.

Op bladzijde 52, onder No 180*e*, wordt verwezen naar No 118, lees: No 180*c*.

CATALOGUS

1 **Gouden armband.** Een in doorsnede ruitvormige goudstaaf, zich naar onderen verdikkend, is gesplitst tot twee, naar het midden dikker en daarna weer dunner wordende ronde goudstaafjes, die met twee dergelijke zijn samen gevlochten. Na hun ombuiging vereenigen deze vier goudstaafjes zich weer en gaan over in een in doorsnee ruitvormige staaf. De dunne uiteinden van deze en der eerst beschrevene zijn spiraalswijs, onderscheidenlijk met twee en een slagen om elkaar geslingerd, zoodat de armband vernauwd kan worden.

Het voorwerp is in 1880 opgegraven te Wijk-bij-Duurstede, op een der terreinen, waar in 1842 onder leiding van Dr. L. J. F. Janssen fouilles plaats hadden en vele Frankische oudheden werden gevonden. (Zie: OUDHEIDKUNDIGE MEDEDEELINGEN van L. J. F. Janssen — II — Leijden, 1843.)

Geheel overeenkomstige armbanden van goud en zilver worden bewaard in het museum te Budapest. Zij werden opgegraven in Hongarije en schijnen daar in de XIe eeuw gemaakt te zijn.

2 Kleine **kelk met patena** van zilver. De kelk is tulpvormig en, in verhouding tot de wijdte, vrij diep; de rand is even naar buiten gebogen. De geheel gladde nodus is van den kelk gescheiden door een geribden band. Uit den nodus ontspruit onmiddellijk de voet. De voet is afgebroken. De kelk is, zonder voet, hoog: 0.038 M., de middellijn der cuppa is 0.05 M. Op de patena is gegraveerd de hand Gods, die uit een wijde mouw te voorschijn komt. De middellijn der patena is 0.075 M.

Deze voorwerpen zijn op 27 November 1656 gevonden in het graf van den H. Bernulphus († 1056) in het Choor der St.-Pieterskerk te Utrecht. Vorige eigenaar was het Kapittel van St.-Pieter te Utrecht. Zie: TIJDSCHRIFT VOOR GESCHIEDENIS, OUDHEDEN EN STATISTIEK van Utrecht - 4e jaarg., blz. 233 en 250.

3 Een gladde **gouden vingerring**, gesmeed uit een in doorsneê ronde staaf, welke zich naar het midden aanmerkelijk verdikt. De uiteinden zijn niet aan elkaâr gesoldeerd. Grootste middellijn van de staaf is $5\frac{1}{2}$ mM.

Afkomstig als voren.

4 Twee langwerpig-vierkante **gouden plaatjes** en een gebogen

schildvormig **plaatje met gecloisonneerd email.** Op de beide eerste teekenen de gouden cloisons, op zeer primitieve wijze, de buste van den Christus met kruisdragenden nimbus. De cloisons zijn gevuld met groen en paars-rood doorschijnend email; voor de vleeschpartijen met roomkleurig wit email. De cloisons zijn vrij dik, de stijl van de teekening doet nog sterk aan Byzantijnsch werk denken, maar is ruwer. Het gebogen schildvormige plaatje, met palmetvormige versiering, is op dezelfde wijze gecloisonneerd en geëmailleerd. Bij de drie voorwerpen is het email hier en daar uit de cloisons gevallen. De twee eerst genoemde zijn 20 millimeter hoog en 16 mM. breed, het laatste is 16 mM. hoog en breed. Einde XIe of begin XIIe eeuw.

Een stervormig en twee ronde **knopjes van translucide email.** 5
Het email is in zeer dunne cloisons gevat, welke, in een grond van groen, cirkeltjes en sterretjes teekenen, gevuld met paars en geelachtig wit email. De cloisons zijn in doorsnede haast niet zichtbaar en veel dunner dan de hier boven beschrevene. Middellijn 0.015 M. Einde XIe of begin XIIe eeuw.

Verguld zilveren kelk uit de eerste jaren der dertiende eeuw, 6
afkomstig van de Herv. Gemeente te Wierseloo. Op den ronden voet, te midden van geïsoleerde ornamenten, zijn in drijfwerk aangebracht: de Christus aan het kruis tusschen Maria en Johannes; boven het kruis een arend, aan weerszijden waarvan een hand een wierookvat houdende; voorts, op gelijke afstanden van elkaâr, vijf zittende figuren van heiligen, van welke de middelste een bisschop is. Van de vier overige figuren is alleen een Petrus herkenbaar. Al deze figuren zijn niet uit één stuk met den voet gedreven, maar gesoldeerd op daarin aangebrachte openingen. De nodus is versierd met in den dag gewerkt bloem- en bladornament, horizontaal verdeeld over twee gelijke helften. Boven en

onder den nodus is de stam versierd met rondboogjes van filigraanwerk, steunende op parelranden. De cuppa, van laatgothischen vorm, heeft de oorspronkelijke vervangen. Hoog: 0.188 M., middellijn van den voet 0.15 M.

Ofschoon het ornament nog volkomen in Romaanschen stijl is, kan toch de kelk niet ouder zijn dan uit de eerste jaren der 13e eeuw. De oorspronkelijke cuppa moet veel meer komvormig geweest zijn.

7 **Verguld zilveren kelk** afkomstig uit den schat van het voormalig kapittel van St.-Pieter te Utrecht. Op den voet zijn in peervormige medaillons de vier evangelisten in vrij hoog relief gedreven, gescheiden door vier serafijnenkopjes. De nodus, in twee gelijke helften, is versierd met in den dag gewerkte medaillons, beurtelings gevuld met bladornament en met figuren, voorstellende, op de onderste helft, den Christus in zegenende houding en twee engelen-figuren, op de bovenste helft de symbolen der evangelisten Matheus, Marcus en Johannes. De evangelisten-figuren zijn niet ingelaten, zooals met den kelk van Wierseloo het geval is, maar zijn uit één stuk met den voet gedreven. Boven en onder den nodus is de stam versierd met spiralen van filigraanwerk. De cuppa is plat komvormig. Hoog 0.155 M., middellijn voet en cuppa 0.132 M. XIIIe eeuw.

Het voorwerp is geheel gaaf tot ons gekomen. De vorm der cuppa kan dan ook van dienst zijn om ons den vorigen kelk in zijn oorspronkelijken vorm terug te denken.

8 **Voordraagkruis** van eikenhout, oudtijds aan de voorzijde bekleed met verguld koper-plaat, geheel versierd met gouden filigraan-ornamenten en met verschillende soorten van steenen, gelijk nog zichtbaar op de armen van het kruis. De steenen zijn op verschillende wijze gezet. Aan den achterkant is het kruis met verguld zilver-plaat bekleed, versierd door een strook gestampt ornament, bestaande uit sterretjes en palmetten; ook de randen dragen een dergelijk versierd bekleedsel. XIIIe eeuw. Hoog: 0.495 M., breed: 0.41 M.

Afkomstig van het voormalig kapittel van Oud-Munster, te Utrecht.

Gouden ring, versierd met drie evenwijdige banden, waarvan de middelste, opengewerkt, tusschen twee gestyleerde dieren, tweemaal het opschrift „ic bin diin" vertoont, de beide andere, in gegraveerde letters, onderscheidenlijk: „ave maria „gracia plena" en „caspar, melsior, baltasar." Middellijn: 0.021 M. Nederlandsch, XIIIe eeuw. 9

Krul van een bisschopsstaf van verguld koper. De krul doelt op den vorm van een draak met naar binnen gebogen kop, over de geheele lengte met blauw geëmailleerde schubben (émail champlevé). In de krul, Michaël den draak vertredende. De nodus, in twee gelijke helften, à jour gewerkt, versierd met vier gekronkelde draken. De schacht, over de lengte in drieën verdeeld door lang uitgerekte draken met de koppen naar beneden, is versierd met slingers van plantornament, verguld op blauw geëmailleerden achtergrond. Vermoedelijk werk van Limoges XIIIe eeuw. Hoog: 0.30 M. 10

Fragment van een reliekschrijn, bestaande uit een van boven afgeronde rechthoekige bronzen plaat, versierd met rinceaux in émail champlevé op grijsblauwen grond in wit, geel, groen, blauw en rood met lichtblauwen rand. Op de plaat is de in hoog relief gedreven figuur van den H. Petrus bevestigd, staande, in de linkerhand den sleutel houdend, de rechter, met leerend gebaar, tegen het lijf gedrukt. Hoog: 0.305, breed 0.125 M. XIIIe eeuw. School van de Maasstreek. 11

Kleine **koperen pixis,** cylindervormig met kegelvormig deksel, versierd met een slinger van bladornament op geemailleerden achtergrond, in twee tinten van blauw. Het koper, oorspronkelijk geheel verguld, draagt hiervan nog de sporen. Het email is op de meeste plaatsen afgesleten. Werk van Limoges, XIIIe eeuw. Hoog: 0.08 M., middellijn: 0.067 M. 12

Reiskandelaartje, van verguld en geëmailleerd koper. De 13

vierkante stam, versierd met getordeerden nodus, even aangedikt aan de basis, steunt op drie gebogen pootjes, welke om een spil draaibaar zijn en over elkaar kunnen worden geschoven. Zij zijn elk versierd met drie driehoekige wapenschildjes: één geband van goud en lazuur, geboord met keel, één van lazuur met een klimmenden gouden leeuw, één van lazuur met een gouden bloem. De vetvanger met kaarsepen is gedeeltelijk met blauw geëmailleerd. Werk van Limoges, XIVe eeuw. Hoog: 20 cM.

14 Vier kleine halfcircelvormige **plaatjes,** van verguld koper, welke ter versiering op een of ander voorwerp gehecht moeten geweest zijn. Wij zien hier de figuren gespaard op het vergulde metaal; de burijn-lijnen alleen met email ingevuld. De achtergrond van twee der plaatjes is van licht groen met een rand van wit email, van de twee andere van wit email met een rand van blauw. De figuren, uit een voorstelling van het Laatste Oordeel, zijn: bazuinende engelen, een engelen-figuur met weegschaal en een groep naakte oprijzende mannen en vrouwen.
Limoges, XIVe eeuw. Middellijn: 14 cM.

15 **Ciborium of kelk** van verguld zilver De cuppa, nagenoeg in den vorm van een halven bol, is voorzien van een deksel. De voet, waarvan de opstaande rand ter breedte van 17 mM. versierd is met traceerwerk, steunt op drie pootjes, gevormd uit draken met uitgespreide vleugels. De rand van het deksel is met traceerwerk versierd gelijk de voet, hier is echter het ornament in den dag gewerkt tegen een grond van blauw doorschijnend email. De knop van het deksel vertoont een arend of pelikaan gezeten op een gekanteeld platform. Binnen in het deksel is een medaillon aangebracht, als sluitplaat voor de knopbevestiging, waarop in doorschijnend email een Salvator Mundi in groen en paars kleed tegen een achtergrond van blauw; het gezicht is niet geëmailleerd. Onder tegen den

voet staat het opschrift: Joh[ann]es . Utenleen . Cano[nicus] . s[an]c[ti] . salva[tor]is . me . dedit . a[n]no d[omi]ni . M°CCC° . LXXVI° . Met deksel hoog: 0.315 M., zonder deksel: 0.174 M.

Het voorwerp is afkomstig van het Kapittel van Oud-Munster te Utrecht. Zie: Berigten van het Historisch Gezelschap te Utrecht — 1e deel, 1e stuk, blz. 220.

Gedreven zilveren chef-reliquaire. Gemijterde buste van een bejaard man, de schouders bekleed in rijk versierde amict en kazuivel. Geplaatst op een zwart houten voetstuk, waarin de zilveren plaat is aangebracht die het hoofd oorspronkelijk van onderen afsloot en het opschrift draagt (de verkortingen opgelost): Anno Domini M°CCC° LXII° Decanus et Capitulum Sancti Salvatoris Traiettensis me ex tumba pro tunc innovota extrahi et fieri fecerunt per Elyam Scerpswert aurifabrum. Hoog: 45 c.M. Utrechtsch werk uit 1362, 16

Zie hierover de artikelen van Jan Kalf in: De Katholiek 1899 blz. 350 en van A. Pit in: Bulletin van den Oudheidkundigen Bond 1899 No. 3.

Koperen kop. De nog aanwezige scharnieren boven de middelste krul op het voorhoofd en laag aan het achterhoofd duiden ook hier op een mijter waarmede het hoofd gedekt kan zijn geweest. In den schedel is echter geen gat aangebracht en ook binnen in het hoofd zijn geen klampen welke aanwijzen dat het reliek door den schedel naar binnen gelaten en opgesloten kon worden. Dit hoofd moet gestaan hebben op een buste, misschien van hout bekleed met metaal, of wel, evenals de kop, uit koper gedreven. In de buste, vóór op de borst, zal zich dan een met glas voorziene opening bevonden hebben, waarachter het reliek zichtbaar was. Gelijk gezegd, is de kop uit koper gedreven en wel uit één stuk. Nergens is eene naad of eene inzetting te bespeuren. Hoog 18 cM. XIVe eeuw. 17

Zilver vergulde plaat met luna, geflankeerd door twee neergeknielde engelen-figuurtjes met wierookvaten, afkomstig van een monstrans. Eind XIVe eeuw. Hoogte der fig.: 48 mM. 18

Afkomstig van het kapittel van Oud-Munster te Utrecht. Zie: Inventaris uitgegeven in de Berichten van het HISTORISCH GEZELSCHAP te Utrecht, I, p. 220.

19 **Zilveren miskelk** op verguld koperen zesbladigen voet met intermediaire punten, versierd met gegraveerde bladeren. De ronde nodus is versierd met gedreven bladornament en zes kleine zilveren medaillons, waarop de Christus aan het kruis, Maria en de vier evangelisten zijn gegraveerd. Onder den nodus op den zeskantigen stam, in blauw geëmailleerde letters, het opschrift: Santo Lorenc Aviglino; boven den nodus figuren in blauw en rood geëmailleerd. Hoog 0.195, Middellijn: voet 0.125, kelk 0.099 M.
Italiaansch werk uit het einde der XIVe of begin der XVe eeuw.

20 Langwerpig vierkant **ivoren kistje** gemonteerd met zilveren banden, eindigende in vergulde leliën, rustende op vier zittende verguld zilveren leeuwen. De slotplaat is van zilver en versierd met uitstralende vergulde leliën. Het deksel is voorzien van een heng, waarvan de uiteinden versierd zijn met twee narrenkopjes. Einde XIVe of begin XVe eeuw. Hoog 12 cM., breed 18½ cM., diep 9½ cM.
Afkomstig van het kapittel van Oud-Munster te Utrecht. Zie INVENTARIS uitgegeven in de Berichten van het Historisch Gezelschap te Utrecht. Ie deel blz. 220.

21 **Ivoren kistje,** langwerpig vierkant, gemonteerd met zilveren gecanneleerde banden eindigende in leliën, zilveren slot en overslag. XVe eeuw. Hoog 5 cM., breed 15 cM., diep 8½ cM.

22 **Miskelk,** koper verguld op zesbladigen voet, waarop laatgothische ornamenten gegraveerd zijn, met zeskantigen nodus, versierd met begraveerde zwellingen en dito vierkantige knoppen. De nodus wordt aan den onder- en bovenkant door een krans van gegoten lofwerk gegrepen. De kelk is glad zonder eenige versiering.
Hoog: 0.18; Middellijn: voet 0.155, kelk 0.104 M. XVe Eeuw.

Monstrans, koper verguld. Op zesbladigen gladden voet een 23
zeskantige stam, sierlijk begraveerd met bloemen, de nodus versierd met eveneens begraveerde zwellingen en zes sterk vooruit springende vierkantige knoppen, waarop aan de voorzijde gegraveerd zijn de letters: I.H.E.S.U.S. Uit den stam ontspringen 6 spanten, welke het entablement dragen, bestaande uit 6 vooruitspringende platformen met neerhangende bladeren. De monstrans is aan de 6 zijden met glas voorzien en aan de ribben versierd met contreforten en pinakels. Het deksel is in den vorm van een puntig toeloopend dak, aan de basis versierd met zes dubbelgezwenkte bogen, de dakspanten zijn versierd met een reeks omgekrulde koolbladeren. Hoog 0.35, middellijn van den voet (grootste afmeting) 0.145 M. XVe eeuw.
Eigendom van het Koninklijk Oudheidkundig genootschap.

Ciborium, koper verguld. Op een zesbladigen voet, versierd 24
met fraai gegraveerd bladornament, is de zeskante stam bevestigd door zes gecreneleerde frontons, verbonden door kleine contreforten. De zeskantige nodus is versierd met gedreven zwellingen en zes sterk uitspringende knoppen met graveerwerk. Op de zeskantige kuip zijn twee aan twee de twaalf apostelen gegraveerd. Het deksel heeft den vorm van een zeskantig spitstoeloopend dak waarin dakvensters bekroond door een dubbelgezwenkten boog eindigende in een pinakel.
Hoogte 0.385, breedte v. d. voet (grootste br. afmeting) 0.135. Noord-Nederlandsch werk uit de tweede helft der XVe eeuw.

Twee **gilde-draagteekens.** De twee ronde zilveren platen van 25
verschillende grootte, zijn versierd met een rand van opengewerkt bladornament in relief, waartusschen kleine figuurtjes van dieren en jagers zich bewegen. Op de grootste dezer platen zijn aangebracht verguld zilveren consoletjes, op een waarvan nog een bisschopsbeeldje te zien is; het andere

beeldje ontbreekt; rechts en links, in kleinere afmetingen, een Heilige Barbara en een Heilige Catharina. De kleinere plaat vertoont de Heilige Maagd met de zeven zwaarden. De afmetingen in middellijn zijn 11 cM. 2e helft XVe eeuw.
De teekening van het lofwerk is typisch voor den tijd en doet ons sterk denken aan sommige gravures van den meester W ♀.

26 Een **zilveren Gildeketting**. De ketting heeft veertien schakels, elk bestaande uit twee à jour gewerkte gekrulde bladeren, waartusschen een verguld figuurtje: een hond, een hert, een vogel, een jager. Aan den ketting bevestigd, hangt een gewelfde borstplaat, omrand door twee zilveren koorden, waartusschen vergulde bloemen zijn aangebracht. Op de plaat is een gegoten verguld beeldje gehecht: een St. Antonius Eremita, met boek, stok, vlammen en varken. Lang 90 cM., breed 3 cM., de plaat is hoog 12, breed 9 cM. Eind XVe eeuw.
De ketting is afkomstig uit Winterswijk.

27 **Draagteeken** van verguld zilver. In een opstaande lijst, tegen een blank gepolijsten achtergrond, in ronde bosse, de figuur van Sint George den draak vertredende. Aan den rand zijn twee schildjes aangebracht met de wapens van Breda (drie kruisen, geplaatst twee en één, van zilver op een veld van keel) en van Nassau-Vianden. De velden waren vermoedelijk geëmailleerd, waartoe de metaaloppervlakte ruw werd gemaakt. Einde XVe eeuw. Hoog: 0.072 M.

28 **Voordraagkruis** van hout, geheel beslagen met dunne zilveren platen, versierd met gedreven wijngaardranken in zeer laag relief. De banden welke over den rand van het kruis loopen zijn versierd met een doorloopend ornament van vijfbladige bloemen in bladslingers. Aan de voorzijde het Corpus van gedreven zilver (ronde bosse) eertijds geheel verguld. Onder aan de voeten van den Christus een halve bol van kristal, gevat in koper, waarachter op witten grond in roode

letters de woorden: »Agnus Dei.« Op den rechter arm een gedreven zilveren beeldje van Maria, op den linker een dito van Johannes, in top een beeldje van een bisschop met nimbus en kromstaf, Aan de keerzijde, in zilver gedreven, God de Vader in relief, borstbeeld op wolken. Aan de uiteinden der vier armen de symbolen der evangelisten in verguld gegoten brons. Aan beide zijden van het kruis vindt men vier maal een merk, vermoedelijk zilversmidsmerk, bestaande uit de letters F. J. G., waaronder de letters P. D. B. De stijl der zilveren figuren wijst op Spaansch werk uit de XVe eeuw. Hoog: 0.70 M., breed 0.475 M.

Het moet onze aandacht trekken dat de plaatjes met de vier evangelisten — bovendien van brons en niet van zilver — van veel voortreffelijker arbeid zijn en van geheel anderen stijl dan de overige figurale voorstellingen. Zij zijn Vlaamsch werk en uit de omstandigheid dat zij hier voorkomen, meenen wij te mogen besluiten, dat dergelijke plaatjes als loopend handelsartikel werden uitgevoerd.

Gladde **zilveren pixis (?)**, van onderen en boven versierd 29
met gegoten bladrandjes; het deksel met drijfwerk. Hoog: 0.08, middellijn: 0.08 M. Eind der XVe eeuw.

Gegoten zilveren **mansfiguurtje**, in lang geplooid gewaad, 30
met gevouwen handen. Van achteren voorzien van twee uitstekken, waarmede het aan eenig voorwerp is bevestigd geweest. Hoog: 0.03 M. Eind der XVe eeuw.

Afkomstig van de Gemeente Coevorden.

Gegoten zilveren **Madonnabeeldje**, geplaatst op een console, 31
waaraan twee uitstekken, waarmede het aan eenig voorwerp is bevestigd geweest. Hoog: 0.055 M. Eind der XVe eeuw.

Afkomstig van de Gemeente Coevorden.

Dergelijk **beeldje**, Sint Michael den draak verslaande. Hoog: 32
0.049 M. Eind der XVe eeuw.

Afkomstig als voren.

Gegoten **zilveren beeldje** van den H. Leonardus, geplaatst 33
op een hoog, van een spiraal (als schroefdraad) voorzien buisje. Hoog: 0.094 M. Eind der XIVe eeuw.

Afkomstig van de Gemeente Coevorden.

34 Gegoten **zilveren beeldje,** met sporen van verguldíng, Sint Joris, den draak verslaande. Het zal gediend hebben als bekroning van eenig kerkelijk voorwerp. Het rust op een kort buisje, waarin een spiraal (als schroefdraad) is aangebracht. Hoog: 0.068 M. Eind der XVe eeuw.
Afkomstig van de Gemeente Coevorden.

35 Verguld koperen, gedreven **bol,** waarschijnlijk nodus van een staf of van kerkelijk vaatwerk, versierd met gerekt peervormige zwellingen op onder- en bovenhelft, die bijeen worden gehouden door een uitgetanden, scherp geprofileerden band. Om de beide openingen een bloem met omgeslagen bladeren. Op de zwellingen der onderhelft is gegraveerd: ihesus ✠ ✠ maria ✠ petrus ✠ kattarina ✠ barbara ✠ m ✠ m ✠. Middellijn: 0.07 M. Omstreeks 1500.
Afkomstig van de Gemeente Coevorden.

36*a* Vier gegoten, **verguld zilveren sluitingen** van priesterlijke kleedingstukken, bestaande uit een rand in crête-vorm, waaraan negen, acht of zes tanden, die in een dergelijken rand met even vele oogen grijpen. Afmetingen onderscheidenlijk: breedte 0.056, 0.045 en 0.031; hoogte: 0.062,0,047,0.041 en 0.25 M. Eind der XVe eeuw.

b Twee **sluithaken** van een priesterlijk kleedingstuk, bestaande uit een knop van opengewerkt lofwerk, waaruit zich een knotsdragend mansfiguur tusschen acanthusloof ontwikkelt. Gegoten, verguld zilver. Lang: 0.03 M. Eind der XVe eeuw.

c Een **sluithaak,** bestaande uit een knoopvormige bloem met palmetvormige verlenging. Gegoten, verguld zilver. Lang: 0.026 M. Eind der XVe eeuw.

d Een **sluithaak,** in den vorm van twee aan elkaar gezette, knopvormige, opengewerkte bloemen. Gegoten, verguld zilver. Lang: 0.028 M. Eind der XVe eeuw.

e Een **kleedingsluiting,** waarvan haak en oog uit eikenloof

bestaan. Gegoten, verguld zilver. Lang: 0.064, breed: 0.022 M. Eind der XVe eeuw.

Miskelk, koper verguld, op zesbladigen voet, versierd met 37
een gegraveerd kruis. De zeskantige nodus is met gedreven zwellingen en zes knoppen met bloemen versierd. Hoog 0.165, Middell.: voet 0.135, kelk 0.099 M. Einde der XVe eeuw.

Monstrans, koper verguld. Op een zesbladigen voet is de 38
zeskantige stam bevestigd door zes gecreneleerde à jour gewerkte frontons, verbonden door kleine contreforten. De zeskantige nodus is versierd met gedreven zwellingen dragende zes roosjes op de punten. Op het entablement steunen twee zware contreforten met pinakels, waartusschen het deksel is bevestigd. Het cylindervormig glas wordt gehouden tusschen twee à jour gewerkte balustraden in gothisch bladornament. De luna wordt gehouden door twee knielende engelen. Het deksel bestaat uit een koepel, rustende in een gecreneleerden rand waarop zich wederom een vierkant, puntig toeloopend, met pinakels versierd baldakijn verheft, gedragen door driekantige balusters en gestut door contreforten. Onder dit baldakijn, bekroond door een Christus aan het kruis met twee engelen, bevindt zich de Maagd met het kind. Hoogte 0.60, grootste breedte afmeting 0.15 M. Einde der XVe of begin der XVIe eeuw.

Zilveren miskelk op verguld koperen zeskantigen voet, op 39
een der zijden een kruis gegraveerd. De nodus is versierd met begraveerde zwellingen en zes knoppen waarop roosjes van gegoten brons. Hoog: 0.18; middellijn: voet 0.115, kelk 0.095 M. Einde der XVe of begin der XVIe eeuw.

Patena, koper verguld, met vlakken rand. In het midden, in 40
een vierdubbelen cirkel, het Lam Gods, houdende een resurrectiekruis. Op den rand in een cirkel, een kruis gevormd door 4 cirkelbogen. Middellijn 0.14 M. Einde der XVe of begin der XVIe eeuw.

Het resurrectiekruis is een symbool van het reëele of passiekruis en wordt reeds gevonden op de oudste christelijke voorstellingen, toen men er nog niet aan dacht den Christus aan het kruis af te beelden. (Vgl. Didron — Iconographie Chrétienne — p. 369 ss.).

41 **Patena,** koper verguld, met vlakken rand. In het midden, in een cirkel een kruis gevormd door 4 cirkelbogen; op den rand een dito. Middellijn 0.15 M. Einde der XVe of begin der XVIe eeuw.

42 **Patena,** koper verguld, met vlakken rand. In het midden in een vierdubbelen cirkel het Lam Gods houdende een resurrectiekruis. Op den rand, in een cirkel, een kruis, gevormd door 4 cirkelbogen met sierlijk graveerwerk; aan de achterzijde in een schild een kruis, waarboven de letters: H. I. R. D. Middellijn 0.108 M. Einde der XVe of begin der XVIe eeuw.

43 Gegoten **zilveren draagteeken,** bestaande uit een cirkelvormigen randmet de gegraveerdei nscriptie; dit ✠ si ✠ die ✠ scuts ✠ sact. barbara ✠ van ✠ eyndoven, waarop een spitse toren van twee verdiepingen, overhoeks geplaatst. XVIe eeuw. Middellijn: 0.055 M.

44 Gedreven **zilveren miniatuur-monstrans,** met op de plaats der luna, een gegoten Madonnabeeldje. Hoog: 0.135 M. Begin der XVIe eeuw.

45 **Ciborium,** van verguld koper op zeskantigen voet en stam, de laatste met 3 gothiek geprofileerde banden. De nodus vertoont zes met een rugje omlijste zwellingen, zonder knoppen. De doos is zeskantig, glad afgewerkt. Het deksel in den vorm van een torenspits met gecreneleerde balustrade, is met een scharnier aan het receptakel bevestigd en draagt in top een Christus aan het kruis. Hoogte met deksel 0.31, zonder deksel 0.165 M.; middellijn: voet 0.13, kelk 0.083 M. Begin XVIe eeuw.

Zilveren pixis op voet. De doos is cylindervormig en zeer ondiep. Om de kuip loopt een randschrift: „Tristis est anima mea usque ad mortem." Op het kegelvormig deksel zijn traceeringen en bloemornamenten in laag relief gedreven. De voet, uitloopende in beurtelings vier lobben en vier punten, is op dezelfde wijze gedreven. De stam is versierd met een nodus van opengewerkt lofwerk. Het kruis op het deksel ontbreekt. Begin XVIe eeuw. Hoogte 0.205 M. 46

Zilveren pixis, cylindervormig van glad geklopt zilver. Het platte deksel is versierd met een in laag relief gedreven traceerwerk van kleine ruiten waarin lelieachtige figuren. Om het deksel en aan den bodem loopt een rand eveneens van lelieachtige figuren. Begin XVIe eeuw. Hoogte en middellijn: 0.085 M. 47

Walnoot, gevat in vier zilveren banden, aan de beide toppen bevestigd met bladrozetten, waarin een spil draait, waaromheen is gewikkeld een strookje perkament, beschreven met de Tien Geboden. Hangend aan een zilveren oog. Middellijnen: 0.055 en 0.036 M. Eerste helft der XVIe eeuw. 48

Ronde plaat van gedreven verguld koper met eene voorstelling van den H. Hieronymus, gezeten in een monumentalen leunstoel aan een tafel, waarop zijn kardinaalshoed, in een door twee raampjes, met Gothische traceering, verlicht vertrek. Aan de voeten van den Heilige ligt de leeuw. De stoel vertoont de vormen der vroeg renaissance. Middellijn: 0.094 M. Begin der XVIe eeuw. 49

Geëmailleerde koperen plaat. De voorstelling is er op geschilderd met doorschijnende glassubstantie; alleen de vleeschpartijen zijn van ondoorschijnend grisaille, gekleurd met wat rood. De draperieën, het haar en verscheidene architectonische onderdeelen zijn met goud gehoogd, dat er later in een zachter vuur is opgebakken. De teekening, in 50

groote trekken, blijkt met zwartachtig bruine email-verf allereerst op de plaat gezet te zijn en schijnt door het email heen. Hier en daar, in de lucht voornamelijk, maar ook waar sterk sprekend blauw gewenscht was, is dun zilverblad onder het email aangebracht waarvan de fijne kreukjes het licht vangen en een schittering teweeg brengen. Op den voorgrond rechts ziet men Venus, Juno en Pallas, met Paris en Amor, links Virgilius in een nog gothisch gestoelte met vroeg-renaissance lofwerk bekroond, zijn Muze vóór hem. Op den achtergrond Carthago en de drie schikgodinnen. Hoog 0.228 M., breed 0.202 M. Werk van Limoges, XVIe eeuw.

De voorstelling is trouw gevolgd naar een houtsneê, welke tot illustratie gediend heeft voor de editie van Virgilius, gedrukt voor den Straatsburgschen uitgever Grüninger, in 1502. Het is de titelplaat voor de Aeneïsche zangen.

51 **Staf** van den koning van het Sint-Sebastiaans (handboogschutters) gilde, van ebbenhout, versierd met twee zilveren opengewerkte, gedreven nodi van Gothisch traceerwerk, een dergelijken knop aan den onderkant en op den top, boven een gedreven bloem, een verguld zilveren vogel. Lang: 0.71. Begin der XVIe eeuw.

Eigendom van de Gemeente Amsterdam.

52 **Verguld zilveren keten** van den koning van het St.-Joris- of Voetboogschuttersgilde der stad Amsterdam, bestaande uit zes-en-twintig schakels, versierd met opengewerkt bladornament, beurtelings bedekt met den Hollandschen tuin of prijkende met een tusschen bladeren uitkomende bloem. Aan de keten hangen tien zilveren schildjes van schutterskeizers met wapens en merken begraveerd en met de volgende opschriften: Anno VcII Bouuen Jansz., — Splinter Korneling Anno XVcIIII. Secer, — Anno MXVcXIIII, — C. B. 1530,— D G, — Marten Ray 1630. Jan Munter Steencooper A[o] 1644 Ady 17 August. Lengte: 0.98 M. Begin der XVIe eeuw.

Eigendom van de Gemeente Amsterdam.

Verguld zilveren keten van den koning van het Kolveniers-gild te Amsterdam, bestaande uit vijftien groote en kleinere schakels; eenige bestaan uit een vogelklauw met bladornament, andere zijn geheel met bloem- en bladornament versierd. Op twee aan de keten hangende schildjes ter eere van schutterskoningen lezen wij: »Pieter Reyersen van Dijck Anno 1663« en een huismerk met de letters P. R. V. D. en »Jacob Dirkckz sprongh Anno 1638 den 27 Mey« en een huismerk met de letters J D S. Tweede kwartaal der XVIe eeuw. Lengte: 0.80 M. 53
Eigendom van de Gemeente Amsterdam.

Zilveren gedeeltelijk vergulde keten van den koning van het Handboog- of St.-Sebastiaaansgilde te Amsterdam, gevormd door vier-en-twintig schakels; elke schakel bestaat uit een Bourgondischen vuurslag met steen of parel bezet. Onder en boven de vuurslagen is bloem- en bladornament aangebracht. Aan deze keten hangt een verguld zilveren vogel, wiens vleugelen met een edelsteen en een parel zijn versierd. Begin der XVIe eeuw. Lengte: 0.94 M. 54
Eigendom van de Gemeente Amsterdam.

Kloveniershoorn, met de jaarletter C. Deze zou van 1571 zijn, maar de heer J. F. M. Sterck toont aan, dat hij ouder moet zijn, aangezien het voorwerp reeds op een inventaris van 1569 voorkomt. Hoe het ook zij, nu wij aan de jaarletter C zijn gebonden, zouden wij hoogstens tot 1526 kunnen opklimmen. Ook treft ons de wijze waarop het wapen Van der Schelling, zooals de heer Sterck in den inventaris van 1569 heeft gevonden, op den hoorn is aangebracht, sprekend voor de late middeneeuwen en de vroeg-renaissance. Het wapen Van der Schelling is namelijk in zilver een geplante boom, waartegen rechts een klimmende roode leeuw, links een blauwe draak zonder vleugels met rooden dolfijnstaart. Op het voorwerp nu vinden wij deze wapenstukken in zilver als verbinding van 55

voet en hoorn. De profielen en uitschelping van den voet zijn gothisch en ook het opengewerkt ornament, dat den hoorn vat, draagt dit karakter. Merken: Amsterdam en jaarletter C. Het voorwerp is hoog: 0.375 M.

Zie de verhandeling van den Heer Sterck over den »Inventaris van de brieven, Silverwerck ende Juweelen d'oude Schutterie toebehoorende Anno 1569«, (Amsterdamsch Jaarboekje 1900) en het artikel in de »Nederlandsche Kunstbode« 20 Sept. 1879, over Goud- en Zilvermerken.
Eigendom van de Gemeente Amsterdam.

56 **Zilveren gedreven beker,** van het St.-Joris- of Voetboogschuttersgild te Amsterdam, in den vorm van een hoorn, in zuiveren renaissance stijl, gedragen door een draak. Bovenop: St.-Joris te paard. In het voetstuk de hollandsche leeuw in den tuin. Merken: Amsterdam en de jaarletter Y (1566). Hoogte: 0.475 M.
Eigendom van de Gemeente Amsterdam.

57 **St. Sebastiaanshoorn,** steunende op drie figuurtjes: Sint Sebastiaan aan een boomstam gebonden en twee boogschutters. Bovenop staat een leeuw, een wapenschild vasthoudende, waarop aan de voorzijde het wapen van Amsterdam, aan de achterzijde het kruis van St. Sebastiaan is gegraveerd. Onder den leeuw en het wapenschild lezen wij: »Anno Domini 1565 factum est.« Merken: Amsterdam en Jaarletter Y. Hoogte: 0.46 M.
Eigendom van de Gemeente Amsterdam.

58 Groote onregelmatige **parel,** gezet in goud als het lijf van een haan. De veeren zijn zwart en wit geëmailleerd en bezet met stukjes bergkristal en robijntjes. Italiaansch of Duitsch werk. XVIe eeuw. Hoog: 0.075 M.

59 **Zilveren waschketeltje,** de komvormige kuip, met kleine tuit, hangt aan een door twee mascarons gehouden hengsel, dat in het midden een stervormigen knop heeft, met een ring, waaraan het geheel kan worden opgehangen. De geheele kuip

is gepointilleerd en vertoont om den buik een vergulden gladden band met het wapen van Max. van Buren, in goud en email, en het gegraveerde opschrift: dit ✠ kleynoet ✠ is ✠ by ✠ Maximiliaen ✠ ionckgreef ✠ tot ✠ Bueren ✠ van ✠ der ✠ ongelovigē ✠ in ✠ aphrica ✠ gewonen ✠ en ✠ opte ✠ 28 desemb. ✠ a ✠ 1536 ✠ der ✠ stat ✠ graef ✠ gegonen. Op den bodem van den ketel een stalaktietvormige versiering. Merken: een vogeltje op tak, N C in schild en N A P L in langwerpige gekroonde cartouche. Hoog: 0.08 M. Middellijn: 0.17 M. Vermoedelijk Spaansch werk, XVIe eeuw.

Het voorwerp werd in 1535 door Max. van Buren, (den schoonvader van Prins Willem I van Oranje) bij de inneming van Tunis op Haradin Barbarossa buitgemaakt en aan de stad Grave geschonken.

Zilveren kroesje, tulpvormig op kegelvormigen voet, steu- 60
nende op drie liggende leeuwtjes. Om den rand loopt een band van gegraveerd renaissance ornament. Op den voet zijn drie wapenschildjes bevestigd, één met het wapen van Gelderland, één gekwartileerd: 1 en 4 gefaast, 2 en 3 met keper vergezeld van drie kasteelen (kleuren niet aangegeven); één met monogram: een groote K. tusschen een kleine V. en G. Eerste helft XVIe eeuw. Hoog: 0.082, Middellijn 0.065 M.

Zilveren kerkelijke ceremoniestaf, gedreven met facetten en 61
versierd met vier nodi van blaadjes en roosjes en op den top een Salvatorbeeldje. Lang: 1.16 M. Eerste helft der XVIe eeuw.
Afkomstig uit een der Utrechtsche kerken (Oud-Munster?).

Rond **zilveren doosje,** draagbaar aan een ring, waarschijnlijk 62
ter bewaring eener reliquie. Voor en achterzijde zijn gelijkelijk versierd met een vergulden Christuskop in nimbus met leliekruis. waaromheen bloemknoppen met filigraanversiering. Middellijn: 0.043 M. Eerste helft der XVIe eeuw.

Buffelhoorn met zilveren beslag. Om den boord een rand, 63
waarin gegraveerd drie cartouches met schepen en de in-

scriptie: »Die grootschippers Horn is wederom gerepereert anno 1635 door den Magistraat der Hansenstadt Stavoren« en lager: »Lan 1538 suisje par les frères du gilde S. Jacque fondes et l'an '95 par les Magistrats de Stavriae renovelles.« Om het midden een band, versierd in gravure met vier cartouches met schepen en: »anno 1643 hebben de grootschippers der stad Stavoren dezen bandt doen maken.« Het beslag om den punt heeft gegraveerd ornament en het opschrift: »Deze verandering aan de gildenhoorn is gedaan door Symon Symonsz, Posthumus in 't jaar 1730 hem in eigendom door meest bieden geworden.« Lang: 0.60 M.
Blijkens de opschriften is deze hoorn dus in 1538 door het Grootschippersgilde te Stavoren aangeschaft, op verschillende tijden met beslag versierd, in 1730 aan den meest-biedende verkocht, doch nog in 1795 op kosten der stad hersteld. Gekocht van wijlen Mevr. de Wed. Haverkamp—Rode.

64 Trechtervormige, hoog geribde **glazen beker met verguld zilveren voet en deksel.** De voet is versierd met cartouches waarop leeuwenkoppen, de nodus met satyrkoppen. Op het deksel zijn twee, door hermen gescheiden voorstellingen gedreven: de triomph van Fabius Maximus. Het deksel wordt bekroond door een fleuron van drie met paarlen bezette gekrulde bladeren, waartusschen knopjes, die in top een gezeten ever draagt. De onderkant van het deksel is versierd met drijfwerk: beesten in een bosch, te midden waarvan de romp van een eenhoorn uitsteekt. Merken: Antwerpen, jaarletter N (?) en meesterteeken; P en S door elkaar. Hoog, met deksel: 0.27 M. Vlaamsch werk, midden der XVIe eeuw.
Eigendom van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap.

65 Bolvormige **beker** van serpentijnsteen, gevat in drie opgaande banden van zilver en een trechtervormig uitstaanden rand. Langs banden en rand loopen uitgetande blaadjes. De stam van den beker is eveneens met bladeren versierd en met zes uitstaande in den dag gewerkte voluten. De voet vertoont

een krans van eivormige gedreven zwellingen. XVIe eeuw. Hoog: 0.21 M. Geen merken.
Afkomstig van het voormalig klooster Ter Hunnepe, in Overijsel.

Een **bordje** van den Limosijnschen emailschilder Pierre 66
Raymond. Het bordje maakt deel uit van een serie van twaalf, waarop de voorstellingen in grisaille de twaalf maanden symboliseeren. Het onze doelt op de maand Maart en vertoont een edelman en vrouw gezeten op een paard, gevolgd door een palfrenier, rijdende door een bosch. Op den rand door centauren gehouden cartouches waarop het woord »Mars«, het jaartal 1561 en het het monogram P. R. voorkomt. Aan de achterzijde een mansbuste in fraai georneerde cartouche, in grisaille, gevat in bladornament van goud; op den rand wederom cartouches en draken. Middellijn: 0.178 M.

Ciborium, koper verguld, op zesbladigen voet, waarop de 67
attributen der Passie gegraveerd, en zeskantigen stam. De nodus is versierd met zwellingen en zes vierkantige knoppen, waarop eenig gegraveerd ornamentwerk. Het receptakel, dat in een bladornament op den stam rust, vertoont een gladden bol, waarvan de bovenste helft door middel van twee haakjes, welke om den rand der onderste helft grijpen, wordt vastgehouden. Op den bol staat een kruis, omgeven door een gecreneleerden muur met contreforten. Hoog: 0.33, Middellijn voet: 0.157, doos 0.115 M. XVIe eeuw.

Ciborium, van verguld koper op zeskantigen voet. Stam en 68
nodus, rond en glad; peervormig receptakel met dito deksel, waarop een kruis. Hoog: 0,28 M., middellijn, voet: 0.132 M., doos 0.125 M. XVIe eeuw.

Kan, (wijnkan bij het bedienen der mis in gebruik) van kris- 69
tal in den vorm van een duif. De kop, pooten en staart zijn van gedreven verguld koper. Staart en pooten vormende steun-

punten. Twee ooren van kristal bootsen de uitgespreide vleugels na. Hoog: 0.28, Middell.: 0.12 M. XVe eeuw.

70 **Kristallen kannetje,** bij het bedienen der mis in gebruik, in den vorm van een druiventros, met verguld zilver gemonteerd. De ronde voet is versierd met gedreven cherubijnenkopjes in wolken; twee gegoten engelen-figuurtjes steunen den stam. Hoog: 0.205, middellijn: 0.085 M., XVIe eeuw.

71 Gegoten **zilveren crucifix,** versierd met rood email. Aan de achterzijde het opschrift; »In hoc signo vinces« en ad . pyss . usum. et. recordat. io. a. renesse, decan'. tra. s. is. f. f. Hoog: 0.165 M. XVIe eeuw.

Afkomstig van het kapittel van Sint-Jan te Utrecht.

72 **Houten kruisje,** waarop in lood een Christus-figuur, omgeven door de lijdensattributen. Hoog: 0.23 M. XVIe eeuw.

Gevonden in een graf in de Oude kerk te Amsterdam.

73 Drie gedeeltelijk **vergulde zilveren bodebussen,** in den vorm van een met satyrs versierde cartouche, waarop, binnen een fijn bladrandje, het zegel der stad: de kog met tegen den mast het geëmailleerd stadswapen, gedekt met de keizerskroon. Op voor- en achtersteven een man houdende een wapenschild, waarin onderscheidelijk het wapen van het Duitsche rijk en van Holland. Tweede helft der XVIe eeuw.

Eigendom der Gemeente Amsterdam.

74 **Verguld zilveren keten** van ovale, geribde ringen, waaraan een papegaai op boomtak hangt. Daaronder een musket. XVIe eeuw. Merk: een arend. De keten lang: 1.20, de papegaai hoog: 0.075, breed: 0.105 M.

Afkomstig van het schuttersgilde te Vlissingen.

75 Groote **zilveren kan** van Spaansch maaksel. De buik, geheel glad, wordt aan den voet gegrepen door zes klauwen. Tuit en handvatsel zijn op halve hoogte van den buik aangezet met

monsterkoppen. De deksel ontbreekt. Mogen wij het opschrift onder den voet vertrouwen dan bevond dit voorwerp zich onder de schatten door admiraal Piet Hein op de bekende zilveren vloot buitgemaakt. Wij lezen: »Dese kanne is gekomen uyt de zilvere Vloot verovert bij den Heer Luijtt. Admiraal Pieter Pieters Heijn den 6 Sept. 1618. »De kan is gemerkt met het merk van Mexico: een M waarboven een kleine O, onder een moorskop, alles in een schild, en met het stempel van den maker: F. ENRIQZ (F. Enriquez) Hoog: 0.35 M. Tweede helft der XVIe eeuw.

Zilveren drinkschaaltje, ter herinnering aan de ontvluchting 76
van een zekeren Willem Courten, vermoedelijk in of kort na het ontvluchtingsjaar, 1567, vervaardigd. Het is een geslaagd voorbeeld van gravure, vergezeld van gedreven en geciseleerde motieven in laag relief en eenig gegoten ornamentwerk. De schaal, van zeer gelukkige welving, is van binnen geheel begraveerd met lofwerk, omringende een medaillon, waarin een mansbuste achter tralies. Een omschrift luidt: »DEN 2 MARCY IN MEENEN 1567 DACHT DUC DALVE GHUILLIAME COURTEN TE BEROVEN SIJN LEVEN, MAER GODT HEEFT DEN 29 MARCY DOOR ZIJN HUISVROUE MARGHUERIETE VICTORIE GHEGHEVEN.« De voet, met balusterstam, is met gedreven cherubijnen-kopjes in cartouches, vruchten en bloemen versierd. De eier-randen zijn gegoten. Hoogte en middellijn: 0.16 M. Merk: een hartje waarin drie sterren.
Legaat van Jhr. Mr. de Witte van Citters.

Gedeeltelijk **vergulde, zilveren drinkschaal** op vaasvormigen 77
voet. In den schaal een rand van rinceaux om een medaillon met de buste van Philips II. De buitenrand heeft het opschrift: Christus die spreckt: vie daer dorst die coeme tot mi ende drincke van dat vater dat Christus u geft die en sal in der evicheit niet mer dorsten. Joan. 7. Daaronder: Den 5 April 1571—1772 door Dom: Justus Tjeenk gepredikt in de Engel-

sche Kerk te Vlissingen alwaar deze Kelk gebruykt is. Want gij zijt tot vrijheijt geroepen broeders en alleenlijck en gebruyckt de vrijheijt niet tot een oorsaake voor het vleesch maer dient malkanderen door de liefde. Galaten 5 v. 13. Op den voet I. G. Gemerkt: Antwerpen, Vlissingen, V. en G. Hoog: 0.165 M.

Volgens de overlevering werd uit dezen beker gedronken bij het eerste Avondmaal der Hervormde Gemeente te Vlissingen, in een kelder aan de Groote Markt. Afkomstig van de Gemeente Vlissingen.

78 **Kan en schotel,** van verguld zilver, van Engelsch maaksel. De schotel versierd met hoog opgedreven beesten. De kan is op den buik voorzien van een zelfde versiering, van voren bezet met een gegoten leeuwenkop, die zich in variant onder aan de tuit herhaalt. De mascaron aan het oor is eveneens gegoten. Merken: gekroonde luipaardskop, loopende leeuw, een niet te ontcijferen meestermerk en de jaarletter I, van Londen, voor het jaar 1586—87. Hoogte kan: 0.365 middellijn schotel: 0.50 M.

Zie: William Chaffers — HALL MARKS ON GOLD AND SILVER PLATE — London 1875. Bickers & Son.

79 **Zilveren avondmaalsbeker,** langs den rand met gegraveerde bloemfiguren versierd. Aan den voet een gegoten eierrand. Om het midden, tusschen gegraveerde koorden, de inscriptie »The Gift of Mr. Rychard Browne of Heigham.« Onder aan den voet het merk van de stad Norwich: een leeuw aan den voet van een kasteel. Tusschen de jaren 1565 en 1595. Hoogte: 0.71 M.

Afkomstig van de Hollandsche protestantengemeenten te Norwich. De beker draagt het merk van Norwich en was, blijkens een inscriptie, de gift van Mr. Rychard Browne of Heigham, sheriff van Norwich. Het merk van Norwich werd het eerst in 1565 op zilverwerk aangebracht. Mr. Browne stierf in 1595, zoodat onze beker hierdoor gedateerd wordt tusschen de jaren 1565 en 1595. Er zijn meerdere dergelijke bekers in Engeland bekend, welke in vorm en in versiering veel overeenkomst met den onze hebben; één er van draagt de Amsterdamsche keur. Mr. William Minet, die deze bekers beschreef en in lichtdruk uitgaf, denkt aan een invoer uit Holland. Maar dan zouden alle het stadsmerk

moeten dragen en dit is niet het geval. Men zou eerder een navolging van Hollandsch werk kunnen aannemen, veronderstelling welke waarde zou krijgen wanneer meerdere voorbeelden aan een bepaalde invloedsfeer konden doen denken.
Zie: PROCEEDINGS OF THE HUGUENOT SOCIETY OF LONDON, Volume 5.
Geschenk van Mr. J. C. J. Drucker te Londen.

Kroesje, laag van vorm met vergulden rand, versierd met 80
wingerdranken en drie kleine bronzen noppen, waarop vogels zijn gegraveerd. De kuip is zeer druk versierd met cartouches waarin fruitslingers, afgewisseld door mascarons en zwemmende of vliegende zwanen. Het ornament komt, ofschoon toch al vrij sterk beschaduwd, blank uit tegen den horizontaal dicht geärceerden achtergrond. Vlaamsch, 2e helft XVIe eeuw. Hoog: 0.065, middellijn: 0.075 M.

Twee **zilveren vorken,** versierd met opengewerkte knoppen 81
en graveerwerk: kleine bijbelsche tafereelen en voorstellingen toepasselijk op het huwelijksleven. Op de smalle zijden: landschappen en de naam: Hester ❈ De ❈ Labistraet. Merken: Een passer met de letters L K (meestermerk?), een leeuw, een kop met kaske, de jaarletter O. Vlaamsch, einde XVIe eeuw. Lengte: 0.205 M.

Zilveren messenscheede, over de lengte in drieën verdeeld 82
door wrongen van zilverdraad en stekels en eindigende in een opengewerkt ornament. Het zilver is begraveerd met figurale voorstellingen, o. a. een vrijend paar en plantenornament, blank uitkomende tegen een geärceerden achtergrond. Vlaamsch, einde XVIe eeuw. Lengte: 0.18 M.

Zilveren gedeeltelijk vergulde halsketen van een Sint-Hu- 83
bertusgilde (vermoedelijk het Haagsche), bestaande uit zestien schakels in den vorm van hertengeweien, tusschen de takken van acht waarvan een dubbel kruis is geplaatst. Deze zijn verbonden door de gekoppelde Gothische letters S. en H.,

terwijl de acht andere in de takken van het gewei, de wapens dragen van Van Dorp, De Glarges, Hanneman en andere. Een hiervan is geëmailleerd en heeft aan de keerzijde het opschrift: V. Dorp 1581, De Glarges 1580 (of '86). Vervolgens twee grootere schakels, eveneens hertengeweien, met de wapens van Van Zwieten en Blois in lambrequins, het laatste met het devies: »Icones invidia.« Eindelijk twee schakels als de acht eerst beschrevene, weder verbonden door S. en H., op een waarvan gegraveerd »Jacob zoē.« Aan dezen keten hangt een grooter gewei, waarin het geëmailleerd wapen van Van Dorp en daaraan een rennend hert in een omheining, waarbuiten twee honden, die het nazetten. Nederlandsch werk, laatst der XVIe eeuw. De kleine schakels zijn hoog: 0.038, de groote: 0.047 M.

Geschenk van N.N.

84 **Zilveren keten,** waaraan een verguld zilveren ruitvormig draagteeken, met een gegraveerde voorstelling van de Verkondiging aan Maria. Tusschen Maria en den engel een vaas met leliën, waaromheen een banderol met het opschrift: »in reinder jonsten groeiende.« Lengte van den keten: 1.75 van het schildje: 0.064 M. XVIe eeuw.

Afkomstig van de rederijkerskamer te Schoonhoven.

85 **Zilveren drinkschaal,** z. g. Hansje in den kelder. Op een gedreven voet rust de opengewerkte balusterstam, waaraan hangers, die een breeden, platten kuip draagt, in den vorm eener zesbladige roos, met gedreven vruchtornamenten. Hoog: 0.15, middellijn: 0.16 M. Merken niet leesbaar. Laatst der XVIe eeuw.

86 **Zilveren beslag** van een reliek, bestaande uit een onderstuk in den vorm van een buis op twee gekruiste doodsbeenderen en een bovenhelft, waarop een gegoten beeldje der H. Ursula en het gegraveerde opschrift: V. M. SOCI. S. VRSVLE. Hoogte van het beeldje: 0.055 Meter Eind der XVIe eeuw.

Wierooklepeltje van jaspis. De steel is tegen den schep en aan het boveneinde beslagen met verguld zilveren maskers en eindigt in een gestyleerden arendskop. Lang: 0,138 M. Eind der XVIe eeuw. 87

Ovaal **agaten vaasje** met deksel, gevat in goud, op gouden voet, met gouden ooren en knop, waarop een diamant. De opengewerkte, fijn geciseleerde, gouden montuur is gedeeltelijk versierd met groen translucide émail. Italiaansch werk, eind der XVIe eeuw. Hoog: (met deksel) 0.035, middellijnen: 0.039 en 0.031 M. 88

Goudschaal, bestaande uit een verguld bronzen zuiltje op ebbenhouten voet. Op deze zuil rust een bol, waarop een adelaar, die de balans houdt. De balans is op-en-neer beweegbaar en heeft als tegenwicht een verguld bronzen liggend leeuwtje. Hoog: 0.41 M. Eind der XVIe eeuw. 89
Geschenk van den Heer J. Ph. van der Kellen.

Nautilusbeker, schelp gevat in verguld zilver en belegd met geëmailleerde sterretjes, gedragen door een dolfijn als stam, op een bollen voet. Hoog: 0.34 M. Meesterteeken G. L. Augsburgsch werk, eind der XVIe eeuw. 90

Kokosnootbeker. De noot is gevat in drie smalle banden van verguld zilver, rustend op een eenvoudigen voet. De boord van de noot is met een smal, uitgeschulpt zilveren randje omgeven, waarop een plat kegelvormig deksel rust. Het zilver is versierd met sober graveerwerk. Hoog: 0.175 zonder deksel, middellijn: 0.064 M. Nederlandsch werk, eind der XVIe eeuw. 91

Zoutvat door Jean Limousin (werkzaam tot in de eerste decennien der XVIIe eeuw), op breed uitloopenden zeskanten voet, van binnen en van buiten gedekt met zwart blauw email, versierd met vogels van doorschijnend gekleurd email op 92

pailletten en met een strooisel van kleine gouden bloempjes en blaadjes. De kom van het zoutvat is versierd met een mansbuste in kleuren tegen een met goud bestipten achtergrond; de boord met blauwe en paarse ovalen, in randen van goud. Geteekend op den voet met I L gescheiden door een lelie. Hoog: 0.092 M.

93 **Koperen tabaksdoos**, met deksel waarop in émail champlevé van groene, blauwe, zwarte en witte kleur, gestyleerd plantornament is aangebracht. Waarschijnlijk heeft het deksel oorspronkelijk tot een ander voorwerp behoord. Het is lang: 0.164, breed: 0,007 M. en Fransch werk uit het laatst der XVIe eeuw.

94 Ovaal **geëmailleerd gouden medaillon.** Op zwarten grond binnen een krans van viooltjes een gekroond monogram, (H. M. A. O. O.) door vier kleinere (I. O. I.) omgeven. Fransch werk omstreeks 1600. Middellijnen: 0.047 en 0.039 M.

95 **Zilveren deksel** van een flesch, versierd met gravure en drijfwerk, volgens de overlevering behoorende bij de (niet meer bestaande) z. g. Willebrordusflesch. Hoog: 0.078 M. XVIe eeuw.
Afkomstig van de Gemeente Vlissingen.

96 **Monstrans**, koper verguld, op zesbladigen voet en ronden stam, met ronden nodus, versierd door in flauw relief opgedreven krullen en ciseleerwerk en drie gegoten gevleugelde engelenkopjes. Entablement en deksel voor cylinderglas, voorzien van een getand randje. Het deksel, met rond baldakijn, gedragen door vier ronde kolommen, waaronder een engel met saamgevouwen handen en bekroond door een Christus aan het kruis op wereldbol, steunt op twee door gothische pinakels bekroonde zuiltjes, waartegen twee, in laat renaissance ornament versierde krullen, zich bij wijze van

vleugels aansluiten. Hoog: 0.47, middellijn: voet 0.152, glas 0.06 M. Einde der XVIe of begin der XVIIe eeuw.

Verguld zilveren beker (z.g. Spinolabeker) in den vorm van een als Hongaar gekleed figuurtje, waarvan de armen door middel van een schroef beweegbaar zijn, zoodat het figuurtje ook als bekerschroef dienst kan doen. Hoog: 0.165. Merken: I. R. en N. Neurenbergsch werk, omstreeks 1600. 97

Dergelijke **beker**, in den vorm van een vrouwefiguur, de kuip versierd met gedreven plantornament. De armen zijn niet verstelbaar. Hoog: 0.146 M. Duitsch werk, omstreeks 1600. 98

Zilveren beker met deksel, geheel versierd met drijfwerk. De kelk vertoont twee tafereelen uit de gelijkenis van den verloren zoon. De balustervormige stam is versierd met drie uitstaande voluten, de voet met gedreven acantusbladeren. Het deksel met gedreven vruchtentrossen en mascarons, draagt een beer (manlijk varken) in top. Begin XVIIe eeuw. Hoogte: 0.265 M. Merken: (zeer gesleten) Amsterdam, de jaarletter B. en een niet te lezen meestermerk. 99
Volgens overlevering afkomstig uit het geslacht Van Beresteyn.

Zilveren lepel met gedeeltelijk getordeerden steel, eindigend in een knoop, waarop een beeldje van den H. Andreas. Op den steel gegraveerd: ioha: roerda en aan den achterkant, Anna: si: vif. XVIe eeuw. Lang: 0.157 M. 100

Lepel, de schep van een schelp gemaakt, de steel van zilver. De steel is zeskant, kan worden omgeklapt en bestaat uit twee stukken, die in elkaar worden geschoven, het bovenste eindigend in een vergulde aardbezie, XVIe eeuw. Lang: 0.151 M. 101

Zilveren lepel met platten, getordeerden steel, van onderen versierd met de figuren van Judith en . . . . . . (?) in relief, van boven met een statuette der H. Margaretha. Op den achter- 102

kant van den schep is gegraveerd: »Jan Simonsz. Groot. «Merken: Enkhuizen, jaarletter V en meesterteeken een bloem? Tweede helft der XVIe eeuw. Lang: 0.196 M.

103 Dergelijke **lepel**, met voorstelling der Charitas op den top. Merken: Enkhuizen, jaarletter L en onleesbaar. Tweede helft der XVIe eeuw. Lang: 0.20 M.

104 **Zilveren lepel**, waarvan de steel kan omgeslagen worden en recht gehouden met een, door een engelkopje versierden, schuifband. De steel eindigt in een kapiteeltje, waarop eene Madonna. Een vrouwelijke caryatide vormt de verbinding tusschen steel en schep, die beide met graveerwerk zijn versierd. Tweede helft der XVIe eeuw. Lang: 0.175 M.

105 **Zilveren lepel** met steel in pilastervorm, waaraan een kapiteeltje met een statuette van den H. Johannes er op. Op de achterzijde van den schep is gegraveerd een tak, waaraan twee wapens (mannelijk en vrouwelijk) hangen, en de letters A. S. B. H. Merk D. (?). Eind der XVIe eeuw. Lang: 0.178 M.

106 **Zilveren lepel** met driekanten steel, op den top versierd met een mansfiguurtje. Merken: Hoorn (?), Holland, jaarletter L. Midden der XVIIe eeuw. Lang: 0.173 M.

107 **Zilveren lepel** met driekanten steel, op den top versierd met een vrouwefiguurtje, een bloemenmand dragend. Merken: Haarlem (?), jaarletter B. XVIIe eeuw. Lang: 0.168 M.

108 **Zilveren lepel** met driekanten steel, van boven een kapiteeltje dragend, waarop een beeldje van den H. Joseph. Merken: Enkhuizen, Holland, jaarletter L en onleesbaar. XVIIe eeuw. Lang: 0.186 M.

109 **Zilveren lepel** met zeskanten steel, op den top bekroond met een beeldje van den H. Petrus. Achter op den schep is gegraveerd: G. F. Merk: I. M. XVIIe eeuw. Lang: 0.184 M.

Zilveren lepel met steel in den vorm van een tak, die eindigt in een kapiteeltje, waarop het beeld van een heilige met boek en zwaard. Merken: Holland, Alkmaar, jaarletter X en meessterteeken R. I. (of R. T.) XVIIe eeuw. Lang: 0.194 M. 110
Afkomstig van de wees- en momboirkamer te Alkmaar.

Negen **zilveren lepels** met gebogen steel en breed ovalen schep, aan den buitenkant versierd met het gegraveerde wapen der stad Amsterdam. Merken: Amsterdam, jaarletter M, meesterteeken E. Lang: 0 165 M. 111
Eigendom der Gemeente Amsterdam.

Zilveren lepel met rechten, in doorsnee ruitvormigen steel, waarop een leeuwtje, dat een schild houdt met M. er in. Merken: Amsterdam, niet leesbare jaarletter. Lang: 0.19 M. XVIIe eeuw. 112
Eigendom der Gemeente Amsterdam.

Zilveren lepel met rechten zeskanten steel met knop in aardbezievorm. Op de achterzijde van den schep zijn gegraveerd twee schildjes (man en vrouw), gedekt door een helm met visch als helmteeken, waarboven rechts R. B. en links A. I. Merk: een lelie. XVII eeuw. Lang: 0.175. M. 113

Zilveren lepel met rechten ronden steel met knop in aardbeziënvorm. Aan den achterkant van den schep zijn twee wapenschildjes (man en vrouw) gegraveerd, hangend aan een tak, waarboven rechts T. D. en links G. T. XVIIe eeuw. Lang: 0.175 M. 114

Dergelijke **lepel**, boven de wapens, rechts J. C. en links A. R. Merk I M. XVIIe eeuw. Lang 0.192 M. 115

Gegoten **verguld zilveren lepel** met steel in den vorm van twee te zamen gevlochten takken, aan den top bekroond met een beeldje van den Vrede. In den schep is het wapen van een der prinsen van Oranje geslagen. Merken: Holland, Amster- 116

dam, jaarletter A, meesterteeken I. H. Tweede helft der XVIIe eeuw. Lang: 0.181 M.
Geschenk van den heer P. G. Asmus.

117 **Zilveren lepel** met steel in den vorm van twee dooreengevlochten takken, aan den schep verbonden met een masker en bekroond met een kapiteeltje, waarop een statuette der Hoop. Merken: Holland, Amsterdam, jaarletter A en onleesbaar meesterteeken. XVIIe eeuw. Lang: 0.181 M.

118 Dergelijke **lepel** met beeldje der Charitas. Achter op den schep gegraveerd: Thijs Teddes is Gebooren Den 13 April, Ao. 1766. Merk: twee i in gekroond schildje. XVIIe eeuw. Lang: 0.20 M.

119 Dergelijke **lepel**, met de beeldjes van een koning en een koningin (Willem III en Maria?) Merken: Holland en G. en I door elkander. XVIIe eeuw. Lang: 0.193 M.

120 **Zilveren lepel**, de steel eindigend in een verguld kapiteel, waarop de vergulde statuetten van een koning en koningin. Op den achterkant van den schep is gegraveerd:

Dus Praalt de dapperheijt en deugt
van Willem en Marija
Der britten heijl, en Hollants vruegt
Dat sigh Gods Kerck verblije,
in haer verlossing door dit paar
gekroont int groote wonder Jaar
den 21 April 1689.

Merken: Amsterdam, jaarletter C en onleesbaar. Lang: 0.199 M.

121 **Zilveren lepel** met aan het boveneind van den steel de beeldjes van een koning en een koningin (Willem III en Maria?). Merken: Holland, Amsterdam, jaarletter H en onduidelijk meesterteeken. Eind der XVIIe eeuw? Lang: 0.193 M.

Zilveren lepel met versierden steel, die eindigt in een kapiteeltje, waarop een voorstelling der Charitas. Merken: Groningen, A. J., jaarletter T. Begin der XVIIIe eeuw. Lang: 0.193 M. 122

Zilveren lepel met opengewerkten schep en gladden, van boven omgebogen steel. Merken : de letters : P. en W. XVIIIe eeuw. Lang: 0.247. M. 123

Dergelijke **lepel** met de merken: I C V, Holland, Leiden en H. XVIIIe eeuw. Lang: 0.26 M. 124

Zilveren room- of brandewijnlepel, in den schep gedreven ornament, de steel versierd met een blank wapenschild en een vogel. Merk: een bloem in gekroond schild. XVIII eeuw. Lang 0.10 M. 125

Dergelijke **lepel**, de schep in bladvorm, op den steel een dansend Amortje. Merken: Æ en onleesbaar. XVIIIe eeuw. Lang: 0.10 M. 126

Zilveren suikerstrooier, met opengewerkten schep, in den vorm van een blad, en gebogen steel, die eindigt in een vogel. XVIIIe eeuw. Lang 0.168 M. 127

Zilveren suikerstrooier met opengewerkten schep en, in zilveren greep gevatten, gedraaiden ebbenhouten steel. Merk: Amsterdam. XVIIIe eeuw. Lang: 0.228 M. 128

Dergelijke **lepel** met de merken: Amsterdam, I. H. S. en gekroonde V. XVIIIe eeuw. Lang: 0.228 M. 129

Zilveren suikerlepel met opengewerkten schep en gebogen steel, eindigend in een slangenkop. Op den steel een vogel en de buste van een Turk. Merken: gekroonde O, L O N en jaarletter T. XVIIIe eeuw. Lang: 0.13 M. 130

131 **Zilveren lepel** met getordeerden steel, waarop een leeuwtje dat een wapenschild houdt, met B B er in gegraveerd. XVIIIe eeuw. Lang: 0-182 M.

132 **Zilveren lepel** met steel eindigend in een paardepoot. Van achteren gemerkt 17 K. I. 94. Lang: 0.165 M.

133 **Zilveren lepel**, de steel eindigend in een paardepoot. Merken: Amsterdam, T en H. XVIIIe eeuw. Lang: 0177 M.

134 **Zilveren lepeltje** met in doorsnêe ruitvormigen steel, eindigend in een hoef. XVIIIe eeuw. Lang: 0.11 M.

135 **Zilveren suikerstrooier** met opengewerkten schep en gebogen steel, waarop een vogel. Merken: B. S. jaarletter T. XVIIIe of XIXe eeuw. Lang: 0.132 M.

136 Vijf gedreven **verguld zilveren bekerschroeven.** Op den hoogen gewelfden voet het wapen en het koggeschip der stad Amsterdam, te midden van tropeeën en attributen op zeevaart en visscherij betrekking hebbende. Het middenstuk is versierd met de zinnebeelden der vier evangelisten, het bovenstuk met vier zeilende schepen tusschen evenzooveel sterk uitspringende koppen van zeeduivels. Op dit bovenstuk rust een halve bol, waaronder vier beweegbare armen, in mannen- en vrouwen figuren eindigende, uitkomen, welke door middel van een schroef uit elkaar kunnen worden gebracht, ten einde den voet van een glas vast te klemmen. Onder den voet is het volgende omschrift gegraveerd: „Deze schroeven sijn doen maecken by de . . .? Gerrit Jacob Witsz en Jan ten Grotenhuis Tresorieren van den Jare 1606.'' Merken: Amsterdam, de jaarletter V en als meesterteeken een C en een L door elkaar. Hoog: 0.245 M.
Eigendom van de Gemeente Amsterdam.

137 **Zilveren kan en schotel.** De eivormige buik van de kan is

vlug en spaarzaam door het burijn versierd met bloemornament en vruchtenslingers. Aan voet, hals en tuit loopen gegoten eier-randen in zeer laag relief, het oor is eveneens gegoten en is van onder aangezet met een fantasie ramsmaske, van boven met een leeuw, beide versieringen in detail onbeduidend, maar in hoofdlijnen zich gelukkig aanpassend aan de vormen van buik en monding. Op den schotel vinden wij gegraveerd een motief van vogels tusschen takken en op den navel de flesch uit het wapen van de stad Vlissingen, waarop wederom het wapen van Zeeland. Onder de flesch, de spreuk: „Noyt sulcken Flessche." Merken: het wapen van Amsterdam, de jaarletter T en een meesterteeken, mogelijk dat van Jacques Bogaert. Hoogte: der kan: 0.302 M., middellijn van den schotel 0.498 M.

Beide voorwerpen zijn afkomstig van de stad Vlissingen, en zijn vermoedelijk die welke wij in de rekeningen van 1609—1610 als door den Amsterdamschen zilversmid Jacques Bogaert vervaardigd vermeld vinden.
Lees hierover: EIGEN HAARD 1880, No. 30.

Gedreven zilveren schaal waarop, binnen een cartouche- 138
rand, de voorstelling van Mercurius, die door zijn fluitspel Argus in slaap brengt; beide figuren in zittende houding, Apollo rechts, Argus links. Op den achtergrond de koe Io in een landschap met gebouwen en ruïnes. Duitsch werk. Begin XVIIe eeuw. Middellijn: 0.148 M. Geen merken.

In het kunstnijverheidsmuseum te Berlijn vinden wij een schaal met voorstelling van Mozes met de bronzen slang, ontegenzeggelijk van denzelfden meester.

Gedreven zilveren schaal waarop, binnen eenderen rand als 139
van vorig nummer, de voorstelling van Apollo die Midas ezelsooren geeft. De god Pan, links neergezeten onder een boom, speelt op zijn fluit, rechts Apollo met zijn luit, in het midden koning Midas en een vierde liggend figuur; kleine gebouwen op den achtergrond. Duitsch werk. Begin XVIIe eeuw. Middellijn: 0.197 M. Merken: de jaarletter A, het meesterteeken H G door elkaar en een niet te ontcijferen merk.

140 **Zilveren gedreven bas-relief** door Paulus van Vianen (bloeit van 1596—1617). Slapende Argus. Argus, geheel naakt, in slaap, achterover liggende tegen een rots, naar rechts, vóór hem, een zittende langharige hond. Op den achtergrond: de koe Io en Mercurius zijn zwaard trekkende, geboomte en rotsen. Boven rechts een P en V aan elkaar met het jaar 1610. Dit bas-relief is gevat in het ebbenhouten voetstuk, thans dienende voor een zilveren Atlasbeeldje, dat vroeger wel eens voor werk van Vianen gehouden is. Het beeldje is echter een copie naar een zeer bekend brons uit de school van Jean de Bologne, waarvan verschillende afgietsels bekend zijn (o. a. Bargello te Florenze, S. Kensington museum). De Atlas staat op een zilveren voetstuk, versierd met kwabornament, gedragen aan de vier hoeken door vier engelenfiguurtjes. Stijl noch uitvoering van dit voetstuk doen denken aan het werk van één der beide Vianens. Het beeldje vraagt buitendien volstrekt niet om de ebbenhouten verhooging; men mag aannemen, dat die er later bijgemaakt is en dat het bas-relief vroeger een andere bestemming had.
Zie: Heinrich Modern — PAULUS VAN VIANEN. (Jahrbuch der Kunsthistorischen Sammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses, 1893).

141 **Zilveren gedreven bas-relief.** Heilige familie. Rechts op den voorgrond Maria met het Kind. Vóór haar zit de kleine Johannes de Dooper die in zijn rechterhand het Kind een vogel voorhoudt. Elisabeth en twee manspersonen op het tweede plan; landschap met rotsen en boomen op den achtergrond. In den linker benedenhoek, op een rotsblok waarop Johannes zit, het monogram van Paulus van Vianen (P V. aan elkaar) en het jaartal 1611. Hoog.: 0.127 M., breed: 0.097 M.

142 **Landschap, zilveren gedreven bas-relief.** Over een stroom, steunende op de hooge oevers, een houten brug waarover een wagen met twee paarden rijdt. Rechts op den voorgrond vormen een vrouwtje, een mand op den arm, pratende met

een neergezeten man met zwaren last op den rug, een slapende hond en drie kleine figuren een groep; links badende paarden. Links op den voorgrond het monogram van Paulus van Vianen en het jaartal 1607. Hoog: 0.084, breed: 0.12 M.

Heilige familie, bas-relief in lood. Links op den voorgrond 143
Maria met het kind, vóór haar Elisabeth met den jongen Johannes den Dooper, die in de rechterhand 't Kind een vogel voorhoudt, een kruishout heeft hij onder den linker arm. Achter deze groep Jozef, in de dracht van een boer. Boomstammen en loof op den achtergrond. Het monogram van Paulus van Vianen en het jaartal 1610 links op een boomstam. Hoog: 0.143 M., breed: 0.115 M. Afgietsel van een werk dat tevens in zilver en in brons bestaat.

Zie het aangehaalde werk van Heinrich Modern.

Suzanna met de ouden. Rond bas-relief, in lood. Links op den 144
voorgrond, drie kwart van achter, een der ouden; rechts achter een boomstronk de tweede, in profiel, zich voorover buigende naar Suzanna, die op het tweede plan, in smeekende houding, naakt, met een kleine draperie over de linkerknie, naar achter leunt. Rotsen en boomen op den achtergrond. Onder den rechter voet van den eersten grijsaard, het monogram van Paulus van Vianen en het jaartal 1617. Middellijn: 0.168 M.

Mogelijk is dit een afgietsel van het drijfwerk vermeld in den catalogus van de veiling Gerard Hoet, s'-Gravenhage 1753. (Zie het aangehaalde boek van Heinrich Modern blz. 33.)

Argus en Mercurius. Rond bas-relief, in lood. Op den voor- 145
grond rechts, Argus, nagenoeg geheel naakt, met kleine draperie over het rechterbeen, geleund tegen een rotsblok, houdende zijn herderstaf. Een hond staat achter hem, links de koe Io. Landschap op den achtergrond. Boven rechts, op wolken gezeten, Jupiter, links Mercurius, horizontaal zwevende. Middellijn: 0.205 M.

Het afgietsel is tamelijk versleten, maar de Argus-figuur en ook de hond vertoonen zooveel overeenkomst met die op het hierboven genoemde bas-relief, onder No. 140, en de algemeene stijl is zoozeer die van Paulus van Vianen, dat wij niet aarzelen deze plakette aan hem toe te schrijven.

146 **Calisto door Juno Bestraft. Rond bas-relief,** in lood. Op den voorgrond, in het midden, Calisto ter neer liggend, smeekend opziende naar Juno, die, de rechtervuist opgeheven, haar met de linkerhand bij de haren houdt. Achter Juno zware boomstammen en loof, links op den achtergrond de zoon van Calisto, met pijl en boog op een beer aanleggend. Middellijn: 0.205 M.

Men vergelijke deze compositie met het Muzen-relief van Paulus. (Collectie Nathaniël von Rotschild, te Weenen, afgebeeld bij Heinrich Modern op cit., Tafel VII.) Er kan nauwelijks twijfel zijn of wij ook in onze plakette een werk van Paulus van Vianen moeten zien.

147 **Apollo en Daphne, rond bas-relief,** in lood. Apollo rechts met boog in de linkerhand, de rechter uitgestrekt naar de naar links vluchtende Daphne. Apollo in klassiek kostuum, Daphne naakt met fladderende draperie. Afgebroken boomstammen, rotsen en planten op den voorgrond, eenige architectuur op den achtergrond. Middellijn: 0.205 M. Van de zelfde hand als de vorige plakette, moet ook deze aan Paulus van Vianen worden toegeschreven.

148 **Verguld zilveren schotel en kan,** versierd met drijfwerk in zeer laag relief, door Adam van Vianen, (bloeit 1593 en vóór 1628). Op den schotel, binnen een rand met oranjetakken versierd, een voorstelling van den slag bij Nieuwpoort, met het onderschrift: Vlaenderen 2 July 1600. Op den navel is een medaillon aangebracht met het wapen van Amsterdam en het jaartal 1614. De rand is versierd met acht cartouches waarin voorstellingen van steden en zeegevechten op de Spanjaarden gewonnen, met de volgende gegraveerde bijschriften: (1) Scheepstryt 9 Janv. 1574 Middelborch 20 Febrv. 1574, (2) Spaensche vloot 7 Aug. 1588, (3) Breda 4 Martius

1590, (4) Geertruydenberch 24 Juny 1593, (5) Turnhout 24 January 1597, (6) S. Andries 6 May 1600. Bommel 4 May 1599, (7) Graef 19 Septembris 1602, (8) Gibraltar 25 April is 1607. De buik van de kan is in drie ovale medaillons verdeeld, waarin het ontzet van Leiden, de slag op de Zuiderzee en de belegering van Alkmaar zijn afgebeeld, met de opschriften: (1) Leyden 3 Octobris 1574, (2) Alcmar 18 Septem 1573, (3) Bossu 12 Octrobris 1573. Het oor van de kan is versierd, boven met een vrouwenbuste, beneden met een leeuwenkop. Middellijn schotel: 0.525 M., hoogte kan: 0.385 M. Merken: Utrecht, de jaarletter T. en het meesterwerk A. V. door elkaar, blijkens de koperen platen met de meesterteekens van de gildebroeders van het goud- en zilversmidsgilde der stad Utrecht, bewaard in het Stedelijk Museum te Utrecht, het meesterteeken van Adam van Vianen.
Eigendom van de Gemeente Amsterdam.

Zilveren schenkkan. De buik is afgerond teerlingvormig, 149
vernauwt zich naar onderen en gaat over in een plat bolvormig onderstuk, dat met een korten stam op een kleinen ruitvormigen voet rust. Tegen den hals, onder de tuit, is een vrouwenmaske gedreven. Boven aan de ribben van den buik zijn vrouwenkopjes gedreven, hoog opgehaald, zooals er ook zijn aangebracht aan den onderkant van den buik. Op de vier zijden van den buik zijn, in zeer laag relief, de volgende voorstellingen gedreven: 1e Mucius Scævola steekt zijn rechterhand in het vuur, ten aanschouwe van den voor een legertent gezeten koning Porsena en gevolg. 2e De strijd der Horatii en Curiatii, op het oogenblik dat twee der Horatii gesneuveld ter aarde liggen en alleen de derde den strijd voortzet tegen de drie Curiatii. 3e Onthoofding der zonen van Brutus. Rechts Romeinsche soldaten vóór een gebouw, in het midden een geknield man die onthoofd wordt, links een aan een boom gebonden man die wordt gegeeseld. 4e Claelia op een ezel

gezeten, den oever van een rivier afdalend. Hoogte: 0.30 M. Gemerkt boven het laatste tafereel: A D. V I A N A. Door veel poetsen is het relief eenigszins gesleten.

In hoofdtrekken gelijkt dit voorwerp het meest op de kan (plaat 2) in het door Christiaan van Vianen uitgegeven en door Van Kessel gegraveerde werk van modellen ontworpen door Adam van Vianen.

150 **Noach de Ark betrekkende. Onregelmatig ovaal basrelief** in lood, (fragment). Een vrouwenfiguur, de borsten ontbloot, voortschrijdende, houdende met de linkerhand een vaas op het hoofd en in de rechterhand, gesteund op de heup, een korf met vruchten. Naast haar een man met tulband op het hoofd, achter haar een gezellin, dragende een vaas, naast wie een man. Een derde vrouwenfiguur op een derde plan. Paarden, kemelen en boomen op den achtergrond. Hoog: 0.152 M., breed: 0.085 M.

Dit werk, dat in adel van vormen en fijnheid van modelé in de vlakke partijen met de beste werken van Paulus van Vianen gelijkstaat, meenden wij, vroeger reeds, aan de school van Adam van Vianen te kunnen toeschrijven; wij zijn in deze meening versterkt door het vinden van een tot dusver onbekend werk van Adam in het S. Kensington museum te Londen. Daar bevindt zich een zilveren schaal op voet, waarvan de gedreven voorstelling, Salomo's rechtspraak, ons trof door gelijkheid in stijl met gegoten bronzen bas-reliefs, voorstellingen, uit de lijdensgeschiedenis van Christus, in onze verzameling, bas-reliefs waarvan wij den maker steeds zoekende waren. De schaal was in het Kensington museum geetiketteerd als Duitsch werk; dit verwonderde ons reeds en bij nader onderzoek vonden wij het monogram van Adam van Vianen Wij aarzelen niet ook de bronzen reliefs aan hem toe te schrijven.

151 Twaalf **gegoten bronzen bas-reliefs** door Adam van Vianen. De afmetingen zijn: hoog: 0.145, breed: 0.104 M.

a **Het Avondmaal.** In een galerij, tusschen twee zuilenrijen een tafel, waaraan Jezus met de twaalf discipelen. Jezus is aan het korte einde gezeten, achter hem een smalle poortdoorgang, waarin twee kleine figuren; tusschen de kolommen rechts drie figuren, links een vrouwenfiguur.

b **Jezus in den tuin van Getsémané.** Op den voorgrond, naar

links, Jezus in knielende houding, opziende naar een engel, die hem het kruishout toont. Vóór hem een dorre boomstam, achter hem op een tweede plan eveneens dorre boomstammen, eenig loof op den voorgrond links. Rotsig landschap. Rechts op den achtergrond drie slapende leerlingen.

De gevangeneming van Jezus. In het midden, naar rechts, Jezus door Judas gekust, krijgsknechten om hem heen. Op den voorgrond, naar rechts, Petrus neergebogen, met opgeheven zwaard, de knie op den voorover ter aarde liggenden Malchus. Links op den voorgrond een zware boomstam op een terreinverheffing. Op den achtergrond links een bosch; rechts in het verschiet gebouwen. *c*

Jezus voor den priester. Links Jezus, de handen gebonden, met verschillende krijgsknechten. Rechts, in hoog gestoelte, de priester de handen tegen de borst, een muts op het hoofd; achter hem een schrijver en verschillende figuren. Op den achtergrond hooge gebouwen in zeer vlak gehouden relief. *d*

Jezus voor Pilatus. Rechts, voor een zuil, Jezus, de armen langs het lijf, een krijgsknecht met helm en kuras achter hem. Links op twee treden een troon, waarop Pilatus in een met bont gevoerden tabbaard, een tulband op het hoofd. Vele figuren op een tweede plan. Hooge gebouwen op den achtergrond. *e*

De geeseling In het midden Jezus met de handen aan een kolom gebonden, het bovenlijf geheel naakt, de rug naar den toeschouwer, rechts van hem een knecht met opgeheven roede, links een ander met tulband op het hoofd, een roede in de hand; op een tweede plan vijf figuren. *f*

Ecco homo. Links op een verheven uitbouw Jezus, nagenoeg naakt, met mantel los om de schouders, achter hem een persoon met tulband en tabbaard benevens drie andere figuren. *g*

In een beschoten ruimte verschillende figuren, waaronder één die een kruishout omhoog houdt. Achter het schot op den grond een menigte kleine figuren; rotsen en bewolkte hemel in het verschiet.

h **De bespotting van Jezus.** Op den voorgrond naar rechts Jezus, neergezeten in gebogen houding. Achter hem drukt een man hem een doornenkroon op het hoofd; vóór hem geknield, rechts, een tweede, terwijl een derde, met den rug naar den toeschouwer, het gebaar van een vuistslag maakt. Op een tweede plan drie figuren. Op den achtergrond, op een soort balcon, waarheen een trap voert, zes kleine figuren over de ballustrade geleund.

i **Kruisdraging.** De linkerhand gesteund op een rotsblok, het kruis op den rechterschouder torsende, Jezus op de linkerknie, naar links gewend. Vóór hem houdt een beul het touw, dat om zijn hals is gebonden. Achter hem vijf figuren en twee paarden. Rotsen, en eenige planten rechts op den voorgrond, links twee zware boomstammen. Op den achtergrond rotsen en geboomte.

k **Kruisiging.** Jezus aan het kruis met Maria Magdalena, links Maria, rechts Johannes en twee andere figuren, links een boomstam. De stad in het verschiet.

l **De graflegging.** Aan den voet van een steenen trap, tusschen rotsen, Jezus door drie figuren in het graf gelaten, het hoofd naar links; rechts drie vrouwen in lange mantels, de kappen over de oogen. Rechts op den achtergrond geboomte en rotsen. Boven de trap, in het verschiet, de stad.

m **De opstanding.** In het midden de Christus. een ruime mantel los achter over de schouders, naakt met perizoneum, het kruis met vaan in de linkerhand, in een zware wolk; de linker voet even steunende op den rand van het geopende graf. Op den

voorgrond links, twee slapende krijgsknechten. Rechts achter het graf een derde krijgsknecht. Op een tweede plan een krijgsknecht vluchtende, verborgen achter zijn schild.

Zeven **langwerpige looden bas-reliefs,** voorstellende de deug- 152
den, vrije interpretaties der prenten van Jacob Matham naar teekeningen van Goltzius. Omstreeks 1600. Hoog: 0.155 M., breed: 0.075 M.
Zie: Bartsch — JAKOB MATHAM — Nos 125—131.

Zes **ronde looden plaketten** naar de prenten van een onbe- 153
kenden graveur naar M. de Vos, voorstellende de verschillende episoden uit de inneming van het kasteel van Antwerpen, door bemiddeling van den heer van Boursse en den graaf van Liedekercke. Eind der XVIe eeuw. Middellijn: 0.18 M. 1. Eed van getrouwheid tusschen Liedekercke, Boursse en Rouch met Charitas en Fiducia. 2. Eed van getrouwheid aan de Staten. 3. Verdrijving der vreemde troepen uit het kasteel. 4. Onderhandeling der soldaten met Liedekercke. 5. De Duitschers verschansen zich op het gezicht der vloot van den Prins van Oranje. 6. Boursse geeft de sleutels van het kasteel aan Liedekercke voor de Staten.
Zie Muller — NEDERLANDSCHE HISTORIEPLATEN — I, No. 747.

Godenmaaltijd, in den stijl van Cornelis van Haarlem. Op 154
den voorgrond, links en in het midden, kozende paren, naakt; rechts een zich opheffend figuur, gesteund op den linker arm, in de rechter hand een drinkschaal. Op een tweede plan, rechts een groep van drie staande naakte figuren, links boomstammen en loof. Op den achtergrond verschillende goden en godinnen om een tafel waarboven een velum is gespannen. Boven vult een zwerm liefdegodjes de compositie. Middellijn: 0.184 M. Begin XVIIe eeuw.

Jaël met hamer en nagel. Lood, door Peter Flötner (geb.? 155
sterft 1546.) Gedrapeerde vrouwenfiguur, zittend, drie kwart

naar links, landschap op den achtergrond. Met overblijfselen van verguldsel. Rond, middellijn: 0.071 M.
Zie: »Dr. Konrad Lange, Peter Flötner, EIN BAHNBRECHER DER DEUTSCHEN RENAISSANCE.« Berlin, Grotesche Verlagsbuchhandlung, 1897. Taf. IX, No. 41.

156 **De aanbidding der Koningen.** Zilveren gietwerk. Einde XVIe eeuw, Links de groep van Maria, het kind en Joseph, één der koningen geknield voor Maria, de twee andere houden vaatwerken. Op den voorgrond links, twee knielende figuren, rechts op den achtergrond, de os en de ezel. Rond, middellijn: 0.08 M.

157 Dezelfde voorstelling in brons gegoten.

158 **De aanbidding der herders,** zilveren gietwerk. Einde XVIe eeuw. Maria links voor het kind, achter haar Joseph. Eén herder geknield, een tweede staande achter hem met een hond. Achtergrond met architectuur en landschap. Blijkbaar door denzelfden artiest als No. 156 en 157, Rond, middellijn: 0 08 M.

159 **Saulus op den weg naar Damascus.** Brons. Einde XVIe eeuw. Op den voorgrond, naar links, Saulus met zijn paard gestort, rechts van hem een krijgsknecht het hoofd afgewend, zich met zijn schild beschermde tegen het hemellicht, achter hem eveneens een krijgsknecht met zelfden geste, links eenige zich voortbewegende knechten. Landschap met gebouwen op den achtergrond. Ronk, middellijn: 0.08 M.

160 **Diana rustende bij een bron.** Zilveren drijfwerk 1659. Links Diana, in zittende houding, gedrapeerd, de borsten bloot, in de linkerhand de koorden van twee hazewindhonden houdende, een langharige dashond achter haar, een pijlkoker, boog en speer vóór haar. Heuvelachtig, sterk begroeid landschap op den achtergrond. Gemerkt op een steen rechts: 1659

Rond, middellijn: 0.15 M. Duitsch werk vermoedelijk naar een model van Paulus van Vianen.

De uitlegging van Carthago, lood later verzilverd, 16e eeuw. 161
Op den voorgrond, naar rechts, Dido te paard, vóór haar op een bank wordt een huid door twee krijgsknechten in reepen gesneden. Achter haar, en rechts van de krijgsknechten, twee mansfiguren te paard, op een tweede plan vele figuren te paard en te voet, op den achtergrond een karavaan paarden, ezels en kemelen, in heuvelachtig landschap met gebouwen. Rond, middellijn: 0.145 M. Paarden en figuren zijn in den stijl der prenten van Joost Amman.

Dezelfde voorstelling komt voor, in zilver gedreven, op een meubel in het museum te Weenen.
Kunsthistorische Sammlungen des allerhöchsten Kaiserhauses. Kunstindustrielle Gegenstände, Zaal XIX, H.

Jachttafreelen. Brons. XVIe Eeuw. In het midden een me- 162
daillon met de voorstelling van den stervenden Adonis met Venus en Amor. Daaromheen een zwijn, door honden en jagers aangevallen en een jager met roeier in een schuitje, schietende een watervogel. Boschrijk landschap en steden op den achtergrond. Rond, middellijn: 0.145 M. Dezelfde plakette, in lood, in het Louvre te Parijs. Stijl van J. Amman.
Eigendom van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap.

Argus en Mercurius, lood, XVIe Eeuw. Op den voorgrond 163
rechts, Argus, gezeten op een terrein-verheffing, in slaap gemaakt door het fluitspel van Mercurius, die, als herder verkleed, vóór hem zit. Het zijn kleine figuren in een landschap. Boomgroep links, eenig vee rechts, puntige bergen, rotsen en een stad op den achtergrond. Boven, in de wolken, Mercurius en Jupiter. Rond, middellijn 0.175 M. Dezelfde plakette, verguld, in het kunstnijverheid museum te Keulen. Zonder dat een zelfde compositie van hem bekend is, kunnen wij zeggen, dat deze plakette, evenals de drie volgende nummers,

in den stijl is van een bij Nagler genoemden graveur, den monogrammist I. S.
Zie: Nagler — DIE MONOGRAMMISTEN IV No. 405.

164 **Nimf en Sater**, lood XVIe Eeuw. Een sater, eene nimf in het riet vervolgende, naar rechts. Op tweede plan, links, zit een man te visschen, rechts een jager, heuvelachtig landschap met gebouwen op den achtergrond. Rond, middellijn 0.175 M. In den stijl van den meester I. S. Dezelfde plakette verguld in het kunstnijverheid museum te Keulen.

165 **De ontvoering van Europa,** lood XVIe Eeuw, Op den voorgrond een groep van zes kleine gedrapeerde vrouwenfiguurtjes; links de stier met Europa in het water, naar links zich verwijderende. Koetjes en twee bloemen zoekende meisjesfiguren op een tweede plan. Een boomgroep, ruïnes en bergen op den achtergrond. Rond, middellijn 0.153 M. In den stijl van den monogrammist I. S.

166 **De ontvoering van Europa.** Zilveren drijfwerk XVIe Eeuw. Geheel op den voorgrond een stroomgod. In het midden Europa, de borst en het linkerbeen bloot, op den stier, naar rechts. In de wolken Amor een pijl afshietende. Links, op tweede plan, een boom, twee koeien en twee weeklagende vrouwenfiguren, rechts een boom, waarbij een ooievaar. Op den achtergrond een watermolen, een ruïne en een stad met bergen in het verschiet. Rond, middellijn 0.16 M. Evenals de vorige drie nummers, in den stijl van den monogrammist I. S.

167 **De legende van Scylla en Nisus.** Lood. Gemerkt H. G. 1569. In het midden Minos te paard naar links, voor de poort van Niseia; op een toren staat Scylla, haar minnaar den dood van haar vader beteekenende. Op den voorgrond twee zittende en twee staande krijgslieden, op een tweede plan: links drie vrouwen, rechts krijgslieden. De stad en water met schepen

op den achtergrond. Rond, middellijn 0.17 M. De compositie, van de tegenzijde, stemt met slechts zeer kleine varianten overeen met die van een drinkschaal, eertijds in de verzameling Spitzer. De schaal is gemerkt met een V en wordt door Heinrich Modern in zijn studie over Paulus van Vianen, aan dien kunstenaar ten onrechte toegeschreven. Onmiddellijk aan bovengenoemde plakette laten zich drie andere aansluiten, welke met haar groote stijl-overeenkomst vertoonen. (Nos 168, 169 en 170).

De Offerdood van M. Curtius. Lood. Op den voorgrond Curtius te paard, stort zich in den afgrond. Geheel links een jammerend vrouwenfiguur, rechts een groep van vijf figuren. Figuren, architectuur en landschap met water op den achtergrond. Rond, middellijn: 0.154 M. Behalve dat deze plakette zich aansluit bij bovengenoemde, wijzen wij hier nog op een loodplakette in het Berlijnsche museum, eveneens Curtius voorstellend en een groote overeenkomst vertoonende met onze Curtius-figuur. De Berlijnsche plakette is onmiddellijk geïnspireerd door een ontwerp-schetsteekening van Leonardo da Vinci voor zijn ruiterstandbeeld van Gian Giacomo Trivulzio. 168

Paulus op den weg naar Damascus. Lood. Midden op den voorgrond Paulus, gestort met zijn paard, opziende naar een licht uit den hemel, rechts van hem figuren te paard, waarvan één zich achter zijn schild verbergt. Links uit de lijst een paardenkop en een manskop en op een tweede plan twee figuurtjes te paard. Landschap met boomen en gebouwen op den achtergrond. Rond, middellijn 0.178 M. Dezelfde plakette in brons in het Louvre te Parijs. 169

Horatius Cocles, lood. Een figuur te paard, vóór een afgebroken brug welke naar de poort van een stad geleidt, inrijdende op eenige krijgslieden te voet die zich met schild en 170

zwaard verdedigen. Boomen rechts, een stad met landschap en riviergezicht op den achtergrond. Rond, middell. 0.152 M.

171 **Diana en Actaeon.** Lood 16e Eeuw. Rechts Diana met twee gezellinnen, in een badkuip, vierkantig, versierd met een waterspuwend maske. Links Actaeon, een jachtspeer in de hand, hoorns op het hoofd, met twee honden. Landschap met palmboomen en gebouwen op den achtergrond. Rond, middellijn: 0.14 M. Deze plakette vinden wij met eenige varianten terug op een zilveren schaal in het S. Kensington museum te Londen. Ook gebruikte Bernard Palissy deze compositie voor een zijner schotels. De figuren zijn bij Palissy echter grooter, de palmboom achter Diana komt niet voor, de gebouwen in het landschap wijken af. In het S. Kensington museum wordt de schaal als Hollandsch werk aangemerkt. Fransch of Duitsch werk.

Zie de afbeelding in: MONOGRAPHIE DE L'OEUVRE DE BERNARD PALISSY SUIVIE D'UN CHOIX DE SES CONTINUATEURS OU IMITATEURS. Texte de M. Sauzay, — Paris 1862.

172 **Perseus en Andromeda.** Lood 16e eeuw. Rechts op den achtergrond Andromeda, in het midden het monster, dreigend den kop opheffend naar Perseus die met schild en zwaard gewapend, het aanvalt. Op den voorgrond vijf zittende en staande figuren. Links op een tweede plan, bij een boom, vier kleinere figuren. Geheel op den voorgrond een slapende hond. Rond, middellijn: 0.125 M. Ook deze compositie vinden wij zeer getrouw, maar vergroot, nagevolgd op een schotel van Bernard Palissy. Fransch of Duitsch werk.

173 **Het oordeel van Paris.** Lood XVIe Eeuw. Rechts Venus, Amor vóór haar, aan wie Paris den appel schenkt. Links van haar, Juno zittend en Minerva staande met lans, drie kwart van achter gezien. Alles in landschap met drie groote boomen; gebouwtjes op den achtergrond. Links van Minerva een slapende hond, geheel dezelfde als op vorig nummer. Ook de

Venus-figuur vertoont een eendere opvatting als de Andromeda op vorig nummer. Rond, middellijn: 0.125 M. Fransch- of Duitsch werk.

Salomo's eerste gerecht. Lood. XVIe Eeuw. In het midden 174
Salomo op een troon, twee figuren achter hem. Rechts vóór hem een staande vrouw, links een mansfiguur met zwaard in de rechter hand, het levende kind in de linker voor zich uitgestrekt houdende. Op den achtergrond architectuur en landschap. Rond, middellijn: 0.14 M. Fransch- of Duitsch werk.
In zilver in de collectie Loudon te 's Gravenhage

Salomo en de koningin van Seba. Lood. XVIe eeuw. Rechts 175
Salomo op een troon; vóór hem, zijn scepter kussende, de koningin van Seba, geknield, met gevolg van vijf vrouwen; achter Salomo's troon vijf mans-figuren. Architectuur op den achtergrond. Fransch- of Duitsch werk. Rond, middell. 0.15 M.

De zalving van David. Lood. XVIe Eeuw. In het midden op 176
den voorgrond David geknield, vóór hem de harp, een zak van schapenvacht en een herders-staf. Rechts twee staande mans-figuren, links een zittend mans-figuur. Kleinere figuren, een rookend altaar en landschap op den achtergrond. Fransch- of Duitsch werk. Rond, middellijn: 0.145 M.

Bellona. Gedreven rond bas-relief in zilver. Rechts, in zit- 177
tende houding, Bellona, drie kwart naar rechts, kop in profiel, licht gedrapeerd, de rechterborst ontbloot, met casque op het hoofd, houdende in de rechterhand, voor zich uitgestrekt, het beeld der overwinning, in de linker een zwaard. Boomlandschap op den achtergrond. 2e Helft XVIe eeuw. Middellijn 0.077 M. De compositie van dit drijfwerk is ontegenzeggelijk van François Briot, men vergelijke zijn arbeid op den Temperantia-schotel.
Zie over François Briot en zijn werk: HANS DEMIANI — FRANÇOIS BRIOT, CASPAR ENDERLEIN UND DAS EDELZINN — Leipzig 1897. R. W. Hiersemann.

178 **De aarde,** ronde plakette in brons. Een naakte vrouwenfiguur, met lichte draperie over het linkerbeen, gesteund met den rechterarm op een korf met ooft, houdende in de linkerhand bloemen; in een landschap. Middellijn: 0.085 M. Nagenoeg eender vindt men deze compositie op den Temperantia-schotel van François Briot.
Zie: Demiani — aangehaald werk — Taf. XIII, No. 2.

179 **Zilveren schaal op voet** door Christiaan van Vianen. Op de schaal een gedreven voorstelling: Jupiter en Io. Jupiter, rechts gezeten op een terreinverheffing, het bovenlijf naakt, twee zware boomstammen achter hem; links de koe Io; alles in boomrijk, heuvelachtig landschap met gebouwen. In verschiet: Jupiter Io geweld aandoende. In de wolken, links boven: Juno in haar wagen getrokken door twee pauwen. De schaal wordt gedragen door een meermannenfiguur op een schildpad. Aan de achterzijde draagt de schaal het volgend opschrift: »An den Meister Hans Wolff Schonal. Die Lutrische Kirch vererht hat wegen der orgel wohlgemacht, diese schael zum gutten gedacht.« Met de wapens en namen van: Hans Jacob Behr, Conrad Hoppe, Jan Hoffgen, Hans Conrad Brechtel, Otho van Langen, Christian Eyckmeyer, Andreas Pfennieg, Ouderlingen en Diaconen 's Gravenhaag 1649. Hoog: 0.125 M., middellijn: 0.197 M. Merken: Utrecht, het meestermerk AV door elkaar en de jaarletter S.
Volgens de tabel uitgegeven door Mr. de Roever (in de Nederlandsche Kunstbode van 20 September 1879) overeenstemmende met het jaar 1649. Christiaan van Vianen, de zoon van Adam, voerde hetzelfde merk als zijn vader.

180 **Vijf gedreven zilveren reliefs** door Mathias Melin.

a **Langwerpig vierkant** zilveren gedreven relief. Links een groep van vele figuren, waaronder één te paard met veldheerstaf en gulden-vliesorde, achter hem een ruiter met vaan, waarop het wapen der Spinola's; de voetknechten op den voorgrond nemen bijna de volle hoogte van de plaat in. Op

den achtergrond een leger; eenige stukken geschut op rotsen zijn gericht op een aftrekkend leger rechts. Geteekend op den voorgrond met de letters M. M. F. Breed: 0.56, hoog: 0.233 M.

Langwerpig vierkant zilveren gedreven relief. De belegering van een vesting. Rechts een groep ruiters, driekwart van achter gezien. Op den voorgrond twee pages met een hond. Links van deze groep drie mannen te voet. Een paar trompetters te paard op tweede plan. Op den achtergrond de stad met vele duidelijk afgeteekende gebouwen en figuurtjes in kleederdracht van de eerste jaren der XVIIe eeuw. Breed: 0.55, hoog: 0.23 M. *b*

Langwerpig ovaal zilveren gedreven relief. Een karos met vier paarden bespannen, waarin twee edelvrouwen, omstuwd door krijgslieden met getrokken zwaarden, voorafgegaan door een ridder te paard. De paarden van den karos dragen het wapen der Spinola's op de dekkleeden. Op den achtergrond de muren van een vesting, waarvoor een menigte krijgslieden, het hoofd gedekt met tulbanden, gewapend met pijl en boog. Boven in de lucht de inscriptie in hoofdletters: OPPIDUM STI PETRI INGRESSURUS DUX JO BATTA SUMO CUM CIVIUM APLAUSU ET IUBILATIONE EXCIPITUR. Breed: 0.64, hoog 0.27 M. *c*

Achthoekig zilveren gedreven relief. Rechts een ridderfiguur, veldheer-staf in de hand, omringd door acht figuren, waarvan twee schilden dragen met het wapen der Spinola's. Links, voor de poort eener vesting, een groep figuren met neerbuigend groetend gebaar; in het midden van hen biedt een jong mensch, blootshoofds, den veldheer op een kussen de sleutels der vesting aan. Aan den voet der poort de woorden: Mathias Melin, Belga. Breed: 0.38 M. *d*

e **Achthoekig** zilveren gedreven relief. Het sluiten van een huwelijk. Rechts de bruid, vergezeld van vier vrouwen. In het midden een bisschopsfiguur, links de bruidegom met gevolg. Het tafereel is tusschen twee kolommen geplaatst, rechts op een voetstuk de letters M. M. Breed: 0.37, hoog 0.23 M.
Al deze reliefs stellen, te oordeelen naar opschriften op No. 118 en naar de veelvuldig voorkomende wapens der familie Spinola, tafereelen uit het leven van den Hertog Jan Baptist Spinola voor. Welke stad belegerd wordt, welke vesting Sti Petri is bedoeld op een der platen, tusschen wie het huwelijk gesloten wordt, is niet bekend. Zie hierover: David van der Kellen Jr., „De drijfwerken van Mathias Melin in het Nederlandsch Museum," Nederlandsche Kunstbode 1880, No. 21 en: Abr. Bredius, „Het drijfwerk van Mathias Melin," Archief voor Nederlandsche Kunstgeschiedenis, deel 7, p. 65. Bij dit laatste artikel zal men het eenige, buiten onze reliefs, bekende drijfwerk van Melin vinden afgebeeld, een schotel met het jaartal 1627 in de Kathedraal te Toledo.

181 **Kokosbeker op baluster-voet.** In de noot zijn gesneden drie bijbelsche voorstellingen: Noach met zijn drie zonen, Judith met het hoofd van Holofernes en het Laatste Avondmaal, waarboven respectievelijk de opschriften: Gen. cap. 9, Judith cap. 13, Joan. cap. 2. Deze drie voorstellingen zijn in ovale cartouches gezet, waartegen bazuinende krijgers leunen, het bovenlijf naakt, als cariatiden. De noot is gevat tusschen drie gegoten en geciseleerde verguld zilveren banden, welke rand en voet verbinden. De voet van verguld zilver is met gedreven gevleugelde maskers versierd. Onder aan den voet leest men: „41 $^{1}/_{2}$ Loot suar anno 1610 gemaekt." Om den rand loopen de opschriften: „Juffrouw Albert Wiferink Weduwe van Giesteren, anno 1610" en: Drinckt ende eedt, Godt niet en vergeet, Als du dodt binst, binst u vergeeten bij die gene eerst die din goet krigen alder miest." Het deksel, eveneens van verguld zilver, is versierd met gedreven cherubijnenkoppen en vruchten; bovenop staat een Minerva-beeldje. Merken: een W. met dwarsstreep door de twee eersten beenen en de letter D. Hoogte zonder deksel: 0.24 M.

182 **Zilveren doosje** in den vorm van een hart, draagbaar aan een ring. De bovenkant, die geopend kan worden, vertoont een

gegoten kinderkopje, omgeven door gegraveerd ornament, de achterkant, een cartouche, met I H S door gegraveerd ornament omgeven. Hoog: 0.045 M. Nederlandsch werk, begin der XVIIe eeuw.

Zilveren draagteeken, van de rederijkerskamer te Hazers- 183
woude, in den vorm van een door kettinkjes gedragen cartouche, waarin gegraveerd aan de eene zijde een boom met het randschrift: Haserswoude ende retorica, aan de keerzijde: de Verrijzenis met het randschrift: aensyet Godts cracht. Hoog: 0.085 M. Begin der XVIIe eeuw.

Drinkhoorn met zilveren randje en punt, steunende in een 184
hoornen ring op twee zilveren ossevoetjes. In het boordbeslag is gegraveerd: Antoen van den Inden ⚘ Dierick van der Inden ⚘ Hans van den Inden. Hoog: 0.16 M. Nederlandsch, begin der XVIIe eeuw.

Verguld zilveren scheepje met gedreven versieringen, op 185
vier wieltjes. Op den achtersteven eenige zilveren soldatenfiguurtjes. Hoog: 0.30 M. Eerste jaren der XVII eeuw. Meesterteeken: AW aan elkander.

Gedeeltelijk **vergulde, zilveren beker.** De kuip, in den vorm 186
van een druiventros, wordt gedragen door een vruchten etenden aap, die op een bollen voet staat. Op het deksel een bloemtak. Hoog: 0,42 M. Merken: M en H door elkander, jaarletter N. Duitsch werk, begin der XVIIe eeuw.

Gedreven zilveren halskraag van het Sint-Sebastiaansgild te 187
Rozendaal (N.-Br.), bestaande uit vier, eenigszins cartouchevormige, door scharnieren verbonden stukken, waarop de wapens van Oranje en Rozendaal, twee tropeeën van bogen en pijlkokers en, tusschen festoenen van bloemen en vruchten, vier ovale medaillons, waarin Geloof, Hoop, Liefde en Ge-

rechtigheid, voorgesteld door naakte vrouwbeelden. Aan den binnenkant is gegraveerd: Arnoldus Adriaensen Hooftma(n). Dekens Sebastiaen Melsens en Jacop Cornelissen. Jan Aertsen Ouderman, Christoffel Adriaensen Cril 1611" en: wecht 53 onsen 15 en. Aan den kraag hangen twee gegoten en gegraveerde vogels, de eene op een korenaar gezeten, de andere op een takje, waarop gegraveerd: Roosendael Anno 1611 en waaraan een schildje hangt met het wapen van Jeruzalem.

Voorts zijn aan den kraag bevestigd zeven schilden, n.l.:

1. Een ronde plaat, waarop gegraveerd de H. Sebastiaan, doorschoten met pijlen, staande op een voetstuk, geflankeerd door bogen en pijlkokers.

2. Een schild, waarop een kroon en schoenmakersattributen en daaronder:

   Een schutter van het Gild, so men hier vind beschreven,
   Schoenmaker van syn styl, Coning hier beneven
   Wouter Obels: Coning tot Rosendaal

   en: Anno 1772, alles in gravure.

3. Een schild, waarop gedreven een bijenkorf en daaronder gegraveerd:

   Cornelis Haakse, die schoot, Kooning
   Hij is Breeker van den Hooning
   Vetweijer, en Bie Man,
   En Voerman van het Gespan.
   Verkoopt ook alle groente,
   Dat is zijn Gedoente,
   Keers maaken, en Meelbak;
   En soo houd hij zijn Gemak.
   1790.

4. Een schild, waarop een schilder, bezig een roos te maken, is gegraveerd met de inscriptie:

   Waar wij zweeren of flooreeren
   Is God bij ons wie kan ons deeren,
   Was dat niet een groot plasier,
   Dat ik van schilder Koning wier.
   J. F. Molenschot.
   Roosendaal den 7 Juny
   1802.

Een schild, waarop gegraveerd: „Anno 1786" en: 5.
Ls. Kriesel.
Hoe heerlijk is mijn staat
Een fiere en mannelijk gelaat,
Aldoor mijn blikke een ider
Doet schrikke' omdat ik
Schoot, om hoog' en den
Vogel voor mijn boog.

Een schild, waarop gegraveerd een bakkerij met het onderschrift: 6.
Hoe zach men eertijds floréren
't Gild van Sinte Sebastiaen,
Die ras zonder te mankeêren
Soo den vogel schieten gaan.
Ieder schoôt dan met verlangen.
Maer Jan Mulders pertinent,
Schoôt den vogel van de stange,
Hij word koning nu herkend.
Hij bakt brooden in den hoôven
Wijze, gecke, kleyn en groot,
Ziende, blinde, stomme, doove
Kan die eten vóór de dood,
1764
I. M.

Ronde plaat, waarop gegraveerd: Mr. G. W. Panneboeter, Bevorens Drossard en tans Mairie Van deeze Stad en Gemeente, midsgaders Lid Van het Wetgevent Lighaam heeft dese gedenk penning ten Geschenk gegeven aan het Gild Van St. Sebastiaan te Roosendaal en bizonder aan Johannis Brouwmels om dat Deselve den Konings Vogel had afgeschoten bij gelegenheid Van de Publieke feest Viering, op hooge order gehouden den 9e Junij 1812. 7.

Zilveren ruiterstandbeeldje op een ebbenhouten voetstuk, belegd, van boven met een plaat van parelmoer, aan de kanten met tropeeën en het wapen van Spanje. De ruiter, in volle wapenrusting (verguld), het haar met een lauwerkrans omvlochten, stelt vermoedelijk voor: Philips III van Spanje (1578—1621). Hoogte van het beeldje: 0.085, van het geheel: 0.14 M. Duitsch werk XVIIe eeuw. 188

Zilveren drinkschaal op gedreven voet en hoogen vaasvormigen stam. De schaal is versierd met eenig graveerwerk om een cirkelvormig medaillon, waarin gedreven twee wilden 189

als tenanten van het wapen van Bergen op Zoom in goud. Daarboven een banderol met het opschrift: Faasto numine Berga victrix 3 Octob. 1622. Hoog: 0.185, middellijn: 0.205 M. Merken: Bergen op Zoom, jaarletter H en een meesterteeken, waarvan herkenbaar drie bollen.

190 **Staf** van den schout van Wageningen, zwart hout met zilveren beslag. Aan den top een zilveren doorntakje, waarop een kapiteeltje met het rad (uit het wapen der stad.) Van onderen het wapen van een der schouten met de letters H. V. H. en Anno 1623. Hoog: 0.59 M.
In bruikleen van de Gemeente Wageningen.

191 **Zilveren schaal en beker.** Van de schaal is de uitgeschulpte rand begraveerd met vogels tusschen bloemslingers en het midden met een wapenschild. Een gedeeld veld: rechts van zilver met faas van keel en twee rozen, links doorsneden: boven een keper van lazuur vergezeld van drie bloemen, aan den voet van zilver met een moorskop en drie sterren 2 en 1. De beker is versierd met gegraveerde bloem- en bladslingers en vogels en de opschriften. „Soe sy de vrucht" en „Is truirich selden Ao 1625." De beker eindigt in een knop, waarop een mansfiguurtje met pijl en boog in balans wordt gehouden door een gebogen stang aan de uiteinden bezwaard door twee gegoten zilveren duiven. Hoogte beker: 0.145 middellijn schotel 0.33 M. Merken: een schild met kruis en een niet leesbaar meestermerk (een monogram).

192 **Zilveren draagteeken,** bestaande uit een ronde gedreven zilveren plaat, waarin een spoel met twee kaarden er boven en het gegraveerde randschrift: der wandtmaker kngte scildt anno 1627. Hieraan is bevestigd een kettinkje, dat een kaarde en een spoel draagt. De gedeeltelijk vergulde spoel heeft het opschrift: Anno 1587. dit ❈ hoert ❈ den ❈ aemte ❈ to; en aan den achterkant, de letters: m, ho ❈ 1, s ❈ g k ❈ i f, g d ❈ Hoog: 0.22, middellijn van de plaat: 0.078 M.

Zilveren trouwkistje, zeskant — versierd met gegraveerde zinnebeeldige voorstellingen: de liefde, de trouw, de voorzichtigheid, de bloemteelt, de muziek, de landbouw — staande op zes bolvormige vergulde pootjes. Het deksel versierd met zes gedreven ronde zwellingen, afgewisseld door zes gegoten vergulde engelenkopjes. Eerste helft XVIIe eeuw. Hoogte: 0.055 M. 193

Zilveren trouwkistje, langwerpig vierkant, op vier eikelvormige pootjes, op de vier zijden versierd met gegraveerde voorstellingen, waarboven op het gebombeerde deksel de volgende opschriften staan: „Susanae's kuysheyt stralen geeft, Soo wert een Reyne echt beleeft." „Joseph is hier de Jeucht. Een spiegel tot de deucht. „Geluckich moet de bruyloft syn, daer Christus maekt van water wijn. „Als 't oogh het hert verleyt wort dick te laet beschreyt," het laatste boven de voorstelling van Batseba en David. Boven op het deksel twee handen in één met een vlammend hart. Onder op den bodem gegraveerd: Trijntie Claes Glops. Eerste helft XVIIe eeuw. Hoogte: 0.075 M. Merken: een klimmende leeuw, posthoorn, en een klokje. 194

Bekerschroef van verguld koper, rustende op drie pootjes in schelpvorm; de knijpers eindigen als gebogen caryatiden. Hoog: 0.075, breed 0.005 M. Nederlandsch werk, eerste helft der XVIIe eeuw. 195

Zilveren brandewijn kom, ovaal, begraveerd met twee wapenschilden van man en vrouw in cartouches van krulornamenten en vruchten-trossen. Het wapen van den man vertoont een keper met ster en twee klaverbladen en een zwaan, het wapen van de vrouw een boom. Als ooren, twee gegoten lelies gesteund door engelenkopjes. De voet eveneens gegoten, versierd met een doorloopend ornament van peeren in bladeren. 196

Eerste helft XVIIe eeuw. Hoogte: 0.085 M. Merken: een klimmende leeuw, jaarletter L, meesterteeken T.

197 **Zilveren trouwdoosje,** zeskant, met gebombeerden deksel, staande op drie pootjes, versierd met vrouwenkopjes. De zes kanten begraveerd met staande figuurtjes in kleederdrachten van omstreeks 1640. Onder op den bodem een wapen: twee eikeltjes aan een tak boven een halve maan met twee sterren, waaronder de woorden: Jan Minties. Hoogte: 0.065 M. Meesterteeken: een WH. en O. door elkaar.

198 **Zilveren specerijdoosje** in den vorm van een schip op een voet. De romp van het schip is versierd met graveerwerk: meerminnen en meermannen, zeegoden en -godinnen, rijdende op visschen en zeepaarden. Op den spiegel het wapen van Oranje. Rond den rand loopt het omschrift: »De schip voert zoet, menich mensch voet. En door Godts segen ons handen triomfeeren. Maer door Godes bevel soo connen sij wel Van die Zeebaren fel declinneeren.« Midden XVIIe eeuw. Hoogte: 0.18 M., lengte van het scheepje: 0.24 M. Merk: op één schildje: een zwaan en de letter U, verder een gekroonde O.

199 **Zilveren trouwkoffertje,** langwerpig vierkant met gebombeerd deksel, versierd met gegraveerde voorstellingen: Mozes in het biezenkistje, gevonden door de dochter van Pharao, de Aanbidding der herders, Christus en de Samaritaansche vrouw, de Aankondiging aan Maria, en op het deksel een winter- en een zomerlandschap met figuren. Midden XVIIe eeuw. Hoogte: 0.085 M. Merk: de letter L.

200 **Ovaal verguld zilveren doosje** met gebombeerd deksel, trouwgeschenk. Op het deksel is gedreven: twee verbonden handen, waarboven het symbool van den H. Geest en waaronder, op een banderol gegraveerd, het opschrift:

Alwaer God selffs die Trouw verbindt
Aldaer Sigh allen zegen vindt.

De opstaande kant is versierd met gedreven guirlandes van bloemen en vruchten, waartusschen wapens. In den rand zijn de letters I O C gegraveerd. Merken: gekroonde ster en onleesbaar. Midden der XVIIe eeuw. Middellijnen: 0.071 en 0.057 M.

Rond zilveren doosje, waarvan deksel en bodem bestaan uit voor- en keerzij van een doorgezaagde gegraveerde trouwpenning. Van boven: een jong paar, hand in hand staand voor een altaar, waarop een brandend hart, met het omschrift: 201

Die hem met Godt in trouw verbint,
Altyt des heeren Seigen wint.

Van onderen: de bruiloft van Cana, met het omschrift:

Des heeren cracht en goedicheit
Op Deese Feest is uitgebreit.

Middellijn: 0.068 M. XVIIe eeuw.

Gouden halsketen, bestaande uit schakels van zwart geëmailleerde stervormige figuren. Hieraan is bevestigd een gouden penning in veelkleurig-geëmailleerde omranding. Aan de voorzijde vertoont de penning een manskop met het randschrift: „christianus IIII d. d. g. dani. n: v: g° rex," aan de keerzijde wapenkwartieren en: „dux. sles: hol stormar: et. ditm: comes. in old: et. del." (1588—1648. XVIIe eeuw. Lengte van de keten: 132, middellijn van den penning: 0.065 en 0.048 M. 202

In bruikleen van Jhr. Mr. B. H. van Tets te Zutfen.

Verzameling van zilveren étagèregoed, nabootsingen op zeer verkleinde schaal van allerlei huisraad en figuurtjes in verschillende bezigheid, bekend onder den naam van „kinderspeelgoed." Deze voorwerpjes dagteekenen uit de XVIIe en XVIIIe eeuwen. 203

Dergelijke verzameling, bestaande uit ruim vier honderd stuks, in groote verscheidenheid, waarbij volledige stellen, 204

als theeserviezen, tafelzilver in étui, meubelen enz. en een groote reeks afbeeldingen van allerlei bedrijven. Deze voorwerpen zijn alle uit de XVIIIe en XIXe eeuwen.
Met de ebbenhouten glazenkast — Oost-Indisch snijwerk —, waarin zij wordt bewaard is deze collectie aan het museum gelegateerd door Mevr. de Wed. Taudin Chabot—geb. Provo Kluit.

205 Uit één stuk hout gedraaide **beker**, z. g. drinkuit, met het opschrift: „Eendracht, anno 1659," versierd met zilveren banden, op een waarvan is gegraveerd G. M. I. D. T. 1641 en een wapenschildje, waarin een huismerk en de letters C. I. B. Op de plaats van den voet een knop.
Afkomstig van het St. Antoniusgilde te Doetinchem.

206 **Vier gedreven zilveren begrafenisschilden,** gemerkt 1643, in den vorm van cartouches met kwabornament, waarop een wapenschild met schoenmakersgereedschappen en het wapen van Amsterdam er boven. Afkomstig van het schoenlappersgilde te Amsterdam. Merken: Amsterdam, jaarletter M. Middellijn: 0.30 M.
Eigendom van de Gemeente Amsterdam.

207 **Vier zilveren begrafenisschilden** van het korenmetersgilde door Johannes Lutma (1584—1669). Op elk der schilden is gedreven een korenmeter, zijn bedrijf uitoefenende, in een cartouche van zoogenaamd knorornament. Aan de schilden hangt aan twee kettinkjes een banderolle, waarop de woorden: Corenmeters gildt. Merken: Amsterdam, een hartje in een schild (Johannes Lutma de Oude?) en de jaarletter B (1633).
Geschenk van den heer D. Franken Dzn.

208 **Zilveren gedreven schotel en kan** door Lutma. De zeskante schotel heeft om een met een wapen geörneerde verhooging, waarover de voet van de kan sluit, eene versiering in drijfwerk, bestaande uit een schelpenrand, waaromheen een reeks tritons, waternimfen op zeepaarden enz., alle in het gevolg eener zeegodin, eveneens op een zeepaard gezeten. De breede

rand vertoont zes tafreelen, omlijst door kwabornament, van kindertjes op zeedieren rijdende, met attributen der vischvangst in de hand. De kar met één oor in den vorm van een zeeslang, vertoont om den buik een optocht: Venus, in een door zeepaarden getrokken wagen, gevolgd door zeenimfen en kinderen, die producten der zee dragen. De voet wordt gevormd door kwabornament. Het wapen in het midden van den schotel, gegraveerd op een los met schroef bevestigd plaatje, is dat van Cornelis Tromp, zoon van Maarten Harpertszoon. Schotel, middellijn 0.70 M. Kan, hoog 0.504 M. Merken: Amsterdam, jaarletter Q en meestermerk, een hartje in een schild. De jaarletter Q slaat op de jaren 1626, 1647 of 1678.
De conjectuur, dat kan en schotel een geschenk geweest zouden zijn, een hulde voor een belangrijk wapenfeit. aan Maarten Harpertszoon Tromp en dat zij uit het jaar 1647 zouden dateeren. bevat veel waarschijnlijks. Alleen achten wij geen reden aan te nemen, dat juist de verovering van Duinkerken het bedoelde wapenfeit moet geweest zijn. De haring torsende tritons, een détail dat toch zeker wel gemotiveerd was, kan wijzen op het veilig binnen brengen van een haringvloot en op de dankbaarheid van haringvisschers. Het wapen van Cornelis Tromp is, zooals gezegd, los op den schotel geschroefd en kan er dus later op zijn aangebracht.
Zie over dit meestermerk: EIGEN HAARD 1880, p. 292 en over de voorstelling wat Jhr. B. W. F. van Riemsdijk schrijft in de Verslagen omtrent 's Rijks Verzamelingen van Geschiedenis en Kunst voor 1895 — bladzijde 36—38.

Zilveren gedreven schenkkan en schotel door Lutma. Op 209
den schotel zijn, in cartouches, wapens gegraveerd, waarboven op banderollen de namen der eigenaars en het jaartal 1655. Het zijn de wapens van Cornelis de Graaff, vrijheer van Z.-Polsbroeck, Joan Huydekoper, Ridder, Heer van Maarseveen, Hendrick Dircksz. Spiegel en Jan van de Pol. In het midden van den schotel het wapen van Amsterdam. Middellijn: 0.605 M. Op de kan ziet men gelijke cartouches, eveneens met het jaartal 1655, waarin de wapens van Dr. Nicolaes Tulp en van Cornelis van Dronckelaer. Hoog: 0.21 M. Merken: Amsterdam, de jaarletter C en een hart in een schild.
Eigendom van de gemeente Amsterdam. Gemaakt in 1655, voor het feestmaal ter eere van de plechtige inwijding van het Amsterdamsche stadhuis.

210 **Zilveren cilindervormige dubbele specerijdoos,** voorwerp bij den Israëlitischen eeredienst in gebruik, op de helft sluitende, met flauw gewelfden deksel, versierd met zeer fijn gedreven voorstellingen in laag relief, te weten: de zondvloed met de arke Noachs op de baren en de Joden het manna inzameland; op het deksel de slang met den appel. Midden XVIIe eeuw. Hoogte: 0.115, middellijn: 0.43 M. Merken: Amsterdam en het meesterteeken M.E. aan elkaar.

211 **Ovaal zilveren trommeltje,** de opgaande zijden en het deksel versierd met randen van hoog gedreven bloemen en bladeren. Hoog: 0.175, middellijnen: 0.175 en 0.115. Merken: Holland, een haan en een onleesbaar wapentje. Nederlandsch werk, midden der XVIIe eeuw.

212 **Zilveren molenbeker,** versierd met gegraveerde bloemornamenten. Midden XVIIe eeuw. Hoogte: 0.23 M. Geen oude merken.

213 **Voet van een kandelaar,** in gedreven zilver. Rond den flauw gebogen rand loopen bloemslingers en liefde-godjes met fakkels; onder een met twee pijlen doorboord hart het opschrift Anna Gaeykema. In het midden vlinders en vliegers in zeer laag relief. Geteekend C. Baardt, fec. Midden XVIIe eeuw. Middellijn: 0.195 M. Merken: Bolsward, de jaarletter S en een meestermerk: een schild, waarop een halve maan, vergezeld van drie sterren geplaatst 2 en 1.

214 **Tafelschuier** met zilveren rug, versierd met drijfwerk, een ruitergevecht in zeer laag relief. Geteekend: C. Baardt fec. Midden XVIIe eeuw. Middellijn: 0.09 M.
Eigendom van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap.

215 **Rond zilveren draagteeken** aan ketting, versierd met drijfwerk: bloemen en een cartouche omgeven door kwabornament. In het cartouche: „Eendracht" en om den rand: „Siet

hoe fijn ende lieflick is het dat broeders in eendrachtigheit woonen." Middellijn: 0.19 M. XVIIe eeuw.
Afkomstig van het St. Antoniusgilde te Doetinchem.

Drievoudige **gouden halsketen** van ovale, in doorsnede T-vormige schakels, waaraan een ovale gouden penning, aan den voorkant versierd met een gegraveerd schip, op welks spiegel V. O. C. A., en aan den achterkant met een gravure van »'t Casteel d'Goede Hoop« en het onderschrift: Tot betuyginge, dat de diensten die d'E. IJsbrant Gotske geweest sijnde Raet extraordinaris en laatst Gouverneur aen de Cabo de Bonne Esperance, aen de Nederlandtsche Oost Indische Compagnie in verscheyde gelegentheden heeft gedaen, en gepresteert, en noch jonghst in 't opbouwen van het Casteel aen de Cabo de Bonne Esperance geordonneert, de gemelte Compagnie aengenaem zijn, en daerin genoegen gegeven heeft, is syn E. dese kettingh en medaille vereert. Merken: Holland, Amsterdam, jaarletter P. Nederlandsch werk, omstreeks 1660. 216

Zilveren beker, zich naar boven verbreedende kroes, versierd met graveerwerk, bloemslingers en vruchtentrossen aan den rand en tegen den bodem een riviergezicht, verbeeldende de rivier bij »Siattam« (sic) met de oorlogschepen »Vreede,« »Funete« en den brander »Propatria,«. Een opschrift beneden den rand luidt: »Al die hier koomen om mijn te beschempen, die siet eerst op Hem en op de sijne. Vint hij daer dan geen gebreeken soo laet hem koomen en dan vrij spreeken.« En verder: »Jan Danielse van de Ryn en Aeltie Joppe »1668«. Hoogte: 0.195 M. Merken: de jaarletter F en twee niet te lezen merken. 217
Jan Danielse van den Rijn was Commandant van den brander »Pro Patria,« die bij den tocht naar Chattam in 1667 de ketting, in de rivier van Rochester gespannen, stuk zeilde, op welk feit de gravure op den beker doelt.

Zeslobbig bakje met twee S-vormige ooren (waarvan een ontbreekt), geheel versierd met geschilderd émail. Van binnen, 218

in den zeskanten bodem, is op zwarten grond in grisaille een madonna met kind en „Mater Dei" geschilderd. De opstaande kant heeft veelkleurige bloemen en bladeren met vogels er tusschen, op witten grond. De buitenkant vertoont op zwarten grond een twijgenornament in goud en grootere bloemen en vogels, gedeeltelijk in translucide émail op pailletten. Op den onderkant een landschap in groen, grijs, blauw, geel, bruin en zwart. Middellijn: 0.154 M. Begin der XVIIe eeuw.
Valsch (?) gemerkt: I. L.

219 **Rechthoekige gebombeerde plaat**, waarop, in een met wit omrand ovaal, eene afbeelding der Aankondiging aan Maria, veelkleurig tegen donkerblauwen grond. In de hoeken ornament in relief-schildering. Geschilderd émail. Aan den achterkant gemerkt: Bap^{te} Nouailhey à Limoges. Hoog: 0.18, breed: 0.148 M. Eerste helft der XVIIe eeuw.

220 **Dergelijke plaat,** met, in een achtkant, de Aanbidding door de herders. Hoog: 0.176, breed: 0.148 M. Limosijnsch werk, in den trant van Nouailhey, eerste helft der XVIIe eeuw.

221 **Beker op voet met deksel,** de profileeringen versierd met gedreven acantusbladeren, gehoogd met wit en zwart email. Op den buik, in veelkleurig email, het verbranden van de Engelsche vloot door de Hollanders bij Chatham De bovenzijde van het deksel is vlak en versierd met het wapen van Holland in email. In het deksel het volgende opschrift: „Extract compendieus den 2 Juli 1667. Opt geproponeerde van Heeren G. Raeden is bij Staten goedt gevonden dat an den Lt. Adml. De Ruyter slands vlote als generaal gecommandeert over en ter saecke van het fameux exploict den 21, 22 en 23 Juny 1667 op revieren van Londen en van Rochester int werk gestelt vereert sal worden een goude cop daeropt voorsz exploict wtgebeelt zij en dat tot een gedenckteecken in sijne familie en voor de posteriteyt. Accordeert in substantie

met de resolutie van staten." Geteek.: „Herbt van Beaumont." Hoogte: 0.30 M. Merken: klimmende leeuw, ooievaar ('s Gravenhage), jaarletter O en meesterteeken een anker (Midaes Loockemans.)
Legaat van Vrouwe E. H. C. des Tombe, douairière van G. J. Graaf van der Goltz. Vgl: EIGEN HAARD. 1894 No. 4: De Bekers van Chatham door Jhr. B. W. F. van Riemsdijk.

Vijfvoudige **gouden ketting,** waaraan een ring met drie korte 222
kettinkjes, die een ovale gouden penning dragen, waarop aan de eene zijde het wapen van Holland is gegraveerd, aan de keerzijde dat van de Amsterdamsche Admiraliteit (zittende leeuw in tuin, houdende 2 ankers en geflankeerd door A A.) XVIIe eeuw.
Volgens overlevering door de Staten-Generaal vereerd aan M. A. de Ruyter.

Trechtervormig bekertje op een voet, gevormd door drie 223
gebogen caryatiden. De kuip is versierd met het gegraveerde wapen van M. A. de Ruyter. Hoog: 0.07, middellijn: 0.054 M. Merken niet duidelijk. Nederlandsch werk, XVIIe eeuw.

Rond, gedreven zilveren schild, waarop gedreven een aan 224
een ring gebonden os, door een jongen bij de hoornen gehouden, terwijl een man hem met een hamerslag doodt. Omschrift: Jacob Neijers Deken — Huybrecht Huyssen onderdeken — Floris Code, Ambachtsbeleeder — Davidt Jansen de Mol, Dekensbeleeder — Anno 1667. Middellijn: 0.177 M.
Afkomstig van een Slachtersgilde.

Ovale zilveren doos met gedreven versieringen. Aan de eene 225
zijde de Hollandsche maagd, Engeland vertrappende, aan de keerzijde de Vrede, houdende de wapens van Engeland en Nederland, te midden van zeegevechten: toespelingen op den vrede van Breda (1667). Middellijnen: 0.08 en 0.075 M. Nederlandsch werk uit dien tijd.

Zilveren beker, zich naar boven verbreedende kroes versierd 226
met graveerwerk: drie vrouwenfiguren: Charitas, Spes en Fides

in cartouches en een ruitvormig wapenschild van zilver, waarop een klimmende leeuw en barensteel van sinopel. Onder het wapenschild het opschrift: Freling Juliana, Gebooren Gravinne van Holland Brederoode, Anno 1668. Hoogte: 0.20 M. Merken: de letter B en twee niet te lezen merken.
Geschenk van den Heer W. I. Cambier te Vianen.

227 **Zilveren kroes** op drie ballen als voetjes, versierd met gedreven vruchtornament waartusschen medaillons met spelende kindertjes. Hoog: 0.14 M. Vermoedelijk Nederlandsch werk, XVIIe eeuw.

228 Gedeeltelijk **vergulde zilveren schotel**, in het midden met gepointilleerde, op den rand met hoog opgedreven bloemen en bladeren versierd. Merk: Augsburg. Middellijn: 0.315 M. XVIIe eeuw.

229 **Verguld zilveren kroes** met oor en deksel, in drijfwerk versierd met bloemen, waartusschen zes medaillons met keizerskoppen. Hoog: 0.155 M. Duitsch werk. XVIIe eeuw.

230 **Verguld zilveren schenkkan** in den vorm van een steigerend paard, waarop een ruiter in Romeinsch kostuum. De kop van het paard opent zich van boven, aan den mond is een kleine tuit aangebracht. Het paard staat op een hoog voetstuk, versierd met kwabornament. 2e Helft XVIIe eeuw. Hoog: 0.39 M. Merken: Augsburg.

231 **Groote zilveren schotel**, gedeeltelijk verguld, ovaal. Op den breeden rand, in zes medaillons, koppen van beroemde mannen uit de oudheid, Cicero, Marius, Seneca enz. In het midden eenige figuren, in costume Lodewijk XIV, in zuilengaanderij. 2e Helft XVIIe eeuw. Grootste middellijn 0.695 M. Merken: Augsburg en een niet te ontcijferen meestermerk.

232 **Zilveren beker**, zich naar boven verbreedende kroes op vollen gedreven voet. De kroes is versierd met graveerwerk, de figu-

ren van de drie koningen in cartouches van kwab-ornament. De voet, door een stekelrand verbonden met den kroes, vertoont kransen van gedreven acantusbladeren, bloemen en engelenkoppen. 2e Helft XVIIe eeuw. Hoogte: 0.23 M. Meestermerk een rad (?).
Eigendom van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap.

Gladde zilveren brandewijnkom met opengewerkte en ge- 233
graveerde ooren. Merken: Utrecht, jaarletter K, meesterteeken onleesbaar. Hoog: 0.05, middellijn: 0.12 M. XVIIe eeuw.
Eigendom van de Gemeente Amsterdam.

Twee paar **mantelhaken**, (?) elk bestaande uit twee deelen in 234
den vorm eener portiek, bij de linker is aangebracht een spinnend vrouwtje, bij de rechter het wapen van Amsterdam en de inscripties: Spin- en werkhuys. Gemerkt: I. H. S. Hoog: 0.04, breed: 0.03 M. XVIIe eeuw.
Eigendom van de Gemeente Amsterdam.

Nest van zes kroesen, in het midden een zoutvat, waaraan, 235
met een schroef verbonden, een in vier afdeelingen verdeelde specerijdoos. Op de kroesen en op het deksel is een schild gegraveerd, waarin een vrouw houdende de wapens van Vlissingen en Merken: Vlissingen, jaarletter R en meesterteeken: een schaar. Hoog: 0.096, middell.: 0.093 M. XVIIe eeuw.
Afkomstig van de Gemeente Vlissingen.

Verguld zilveren, gegoten draagteeken, bestaande uit een 236
schildje met het wapen van Gelderland, waaraan met drie kettinkjes bevestigd is een met hertogelijke kroon gedekte wapenomlijsting. Hoog: 0.205, breed 0.055 M. XVIIe eeuw.

Beker van verguld zilver. De voet en stam worden gevormd 237
door vier geëmailleerde dolfijnen met ineengeslingerde staarten, de kuip is versierd met twee gedreven voorstellingen van de onwrikbaarheid der Gerechtigheid: hoe zij geblinddoekt

de onthoofding van den veroordeelde bijwoont en, tronend, aangeboden geschenken afwijst. Deze voorstellingen zijn gescheiden, aan de eene zijde door een buste van Karel V, waaronder zijn wapen als hertog van Oostenrijk, omgeven door den keten van het Gulden Vlies, aan de andere zijde door het wapen van het heemraadschap Voorne. De deksel heeft den vorm van een keizerskroon, met haarband met acht bladvormige fleurons, twee bogen, geëmailleerde kap en wereldbol met kruis. Binnen in het deksel is een allegorische voorstelling van den overvloed gegraveerd met het randschrift: Permanente Concordia. Hoog: 0.33 M. Ned. werk, 2e helft der XVIIe eeuw.

In bruikleen van het College van Hoogheemraden van Voorne.

238 Gedreven en opengewerkte **zilveren misschel**, in den vorm van een gebombeerd deksel, versierd met engelkopjes en cartouches, waarin de letters: Mar. Anna en I H S. Voorzien van vijf belletjes. Middellijn: 0.19 M. XVIIe eeuw.

239 Twee **zilveren bekers**, de kuip versierd met een gegraveerd wapen, dat een stappenden olifant vertoont. Merken: luipaard gekroonde luipaardskop, meesterteeken W. S. met ster en Gothische A. Hoog: 0.172, middellijn: 0.10 M. Engelsch werk, XVIIe eeuw.

Afkomstig uit de Protestantsche kerk te Sint George d'Elmina, waar zij als Avondmaalbeker in gebruik waren.

240 **Zilveren scepter,** van onderen versierd met acanthusbladeren, van boven in den vorm van een wijdopen bloem. Hoog: 0.45 M. XVIIe eeuw.

241 **Zilveren trechtertje,** versierd met graveerwerk, o.a. het wapen van Vlissingen. Merken: Vlissingen, schaar en L. Hoog: 0.099 M. XVIIe eeuw.

Afkomstig van de gemeente Vlissingen.

242 **Verguld zilveren kroes** met oor en deksel, versierd met ge-

dreven anjers en tulpen en een cartouche, waarin een wapen. In het deksel een penning op het huwelijk van Willem II (1641). Hoog: 0.22, middellijn van den voet: 0.16 M. Nederlandsch werk, XVIIe eeuw.

Zilveren doosje (bruidsgeschenk) in den vorm van een door 243
twee pijlend doorboord hart, gedekt met een kroon, waarin een amortje staat. Binnen een opengewerkten rand is aan de eene zijde een minnend paar gegraveerd, met het opschrift:

Ey lief ontfanckt myn brandych hardt,
Dat u op trou gegeven wardt.

Aan den anderen kant een allegorische voorstelling van het huwelijk met opschrift:

Aen Godes wedt, wy syn verbonden,
Sonder dat, leven wy in sonden.

Hoog: 0.11, breed: 0.075 M. Nederlandsch werk, XVIIe eeuw.

Verguld zilveren, gedreven beker, z. g. »Hansje-in-den-kel- 244
der.« De kuip, in den vorm eener tulp, wordt gedragen door een mansfiguur, die op een bollen voet staat. Hoog: 0.25, middellijn 0.11 M. Meestermerk: C en L door elkaar. Augsburgsch werk, tweede helft der XVIIe eeuw.

Zilveren beker, waarin elf munten en penningen zijn gesol- 245
deerd, de oudste van 1558, de jongste van 1678. Hoog: 0.085, middellijn: 0.072 M. Duitsch werk.

Zilveren brandewijnkom, versierd met gedreven bloemen en 246
twee ooren in den vorm van leliën. Het deksel vertoont spelende kindertjes, waarvan éen een wapenschild houdt. Hoog: 0.096, middellijn 0.15 M. Merken: Groningen, jaarletter F, en als meesterteeken een ster. Nederlandsch, tweede helft der XVIIe eeuw.

Draagteeken, bestaande uit twee gegoten zilveren wapenom- 247
lijstingen, de eene met twee leeuwen als tenanten, de andere met een band, waarop: »hony soit mal y pense,« aan een met

gouddraad doorschoten, groen zijden lint. Hoogte der schilden: 0.053 en 0.044 M. Tweede helft der XVIIe eeuw.

248 **Cirkelvormig gedreven zilveren schild,** waarop een voorstelling van een schilder in zijn werkplaats, die in de eene hand palet en penseelen, in de andere het wapen van het schildersgilde houdt. Gegraveerd randschrift: Het wapen der confraterniteit van St. Lucas gemaeckt Anno 1652. Middellijn: 0.142 M.

249 **Gedreven zilveren draagschild** van een timmerlieden- of kuipersgilde, op een vergulden fond, twee naakte kinderfiguurtjes, die een omkranst cartel met het gegraveerde opschrift Abraham Hermansz houden, boven een wapenschild, dat in een lauwerkrans een gekroonden hamer en het jaartal 1668 vertoont. Hoog: 0.12, breed: 0.098 M.

250 **Vier gedreven zilveren begrafenisschilden,** van achteren voorzien van twee haken, versierd met een rand van kwabornament, waarbinnen onderscheidenlijk is aangebracht: een schip, dat gekalefaterd wordt, de mastenmakerij, een werf met een groot schip op stapel en een werf met een klein schip op stapel.

Onderscheidenlijk hoog:	0.214 M. 0.234 » 0.236 » 0.235 »	breed:	0.19 M. 0.192 » 0.185 » 0.186 »

Merken: Holland en Amsterdam, jaarletter K, meesterteeken een ooievaar Tweede helft der XVIIe eeuw,
Afkomstig van het Scheepstimmerliedengilde te Amsterdam.

251 Gedeeltelijk **verguld, gegoten zilveren draagteeken** van een stadsbode. Aan een kruis hangt met twee kettinkjes het door een kroon gedekte en door twee leeuwen gehouden wapen der stad Wageningen. Hoog: 0.195. M. Tweede helft der XVIIe eeuw.

Verguld zilveren gegoten draagteeken, bestaande uit een klimmenden leeuw op banderol met Hollandia, waaraan met twee kettinkjes een wapenomlijsting hangt in den vorm van den Hollandschen tuin en met drie afhangende zilveren kwastjes. Hoog: 0.16 M. XVIIe eeuw. 252

Rechthoekig schildpadden kistje, aan de hoeken en op de staande kanten versierd met opengewerkt beslag van gegoten en geciseleerd zilver en 2 hengseltjes. Hoog: 0.087, breed: 0.064 M. Eind der XVIIe eeuw. 253

Schildpadden kistje met hengseltje op het deksel, om den rand van het deksel, op de hoeken en om den sluitknip belegd met opengewerkt, verguld koperen beslag. Lang: 0.14, breed: 0.083, hoog: 0.054 M. Eind der XVIIe eeuw. 254

Knop van een ceremonie-stok (gebruikt bij kerkelijke plechtigheden) van verguld zilver. Op een à jour gewerkt entablement, door vier draakachtige ornamenten als consoles gesteund, staan vier engelenfiguren als caryatiden, welke een eveneens à jour gewerkt baldakijn dragen, wederom versierd met dezelfde draakachtige ornamenten. Onder het baldakijn staat een fraai Mariabeeldje van verguld brons. Hoog: 0.23, middellijn: 0.08 M. Stijl Lodewijk XIV. 255

Zilveren, gedeeltelijk vergulde, missaalband, van gedreven bloem- en bladornament. Op den rug, in een verguld wapenschid, de naam Joseph. Hoog: 0.382, breed: 0.255 M. Einde der XVIIe eeuw. 256

Zilveren pixis op drie pootjes, versierd met mascarons. Op het deksel een gegraveerd medaillon, voorstellende den Christus aan het kruis en Magdalena, met rondschrift: „Isaia C. 5 V. 4 quid est quod debui ultra facere vineae meae et non feci." Verder is het deksel versierd met een fijn gedreven bloemenrand en zeer laag relief op gegranuleerden grond. De doos 257

is eveneens met gedreven plantornament in geslingerde banden, versierd op gegranuleerden grond. Hoogte: 0.08 M. Merk: een gekroonde lelie (Johannes Lely?) Einde XVIIe of begin XVIIIe eeuw.

258 **Zilveren brandewijnkom**, met twee ooren in den vorm van gevleugde caryatiden. Kuip en voet versierd met gedreven blad- en bloemmotieven op gegranuleerden achtergrond. Hoogte: 0.075 M. Merken: Friesland, een gekroonde Lelie (Johannes Lely?) en twee niet te lezen merken. Einde XVIIe of XVIIIe eeuw.

Eigendom van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. Legaat van den Heer D. Franken.

259 **Gedreven gouden knop** van een wandelstok, door krulornamenten verdeeld in drie vakken, waarin voorstellingen van muziek, schilder- en drijfkunst, terwijl op den bol een voorstelling der sterrekunde is aangebracht. Merken: Amsterdam, jaarletter I(?) en onleesbaar. Hoog: 0.069, kleinste middellijn: 0.020 M. Eind der XVIIe eeuw.

260 **Gedreven dubbel reukfleschje**, van verguld zilver, tegelijk cachet. Versierd met veelkleurig émail en voorzien van twee stopjes in den vorm van vogels. Het cachet vertoont een korenschoof. Hoog: 0.049, breed: 0.035 M. Eind der zeventiende eeuw.

261 **Zilveren kastje** tot berging van de wetsrol, bestaande uit een verguld zilveren plaat, geheel bedekt met zilveren filigraan, waarop een portiek is aangebracht met een door twee deurtjes sluitbare opening, waarin zich de wetstafelen bevinden. Boven dezen portiek is een groote kroon aangebracht, er onder een cartouche met Hebreeuwsche inscriptie. Aan dit voorwerp bevinden zich kettinkjes om dit op te hangen. Hoog: 0.185, breed: 0.148 M. Tweede helft der XVIIe eeuw.

Zilveren leeswijzer, voorwerp in gebruik bij den Israëlietischen eeredienst, bestaande uit een in doorsnee vierkante staaf, aan onder- en boveneind versierd met een bol. Aan den ondersten bol is een ketting bevestigd, op den bovensten rust een arm met omgeslagen mouw, waaruit een hand met wijzenden vinger te voorschijn komt. Het voorwerp is van verguld zilver, geheel bedekt met zilveren filigraan. Lang: 0.22. M. Tweede helft der XVIIe eeuw. 262

Bloemenhouder van zilveren filigraan in den vorm van een zeskanten kelk rustend in een drievoet. Gemerkt: „Proefstuk gemaakt door A. Storm" en: 1770. Hoog: 0.126, middellijn: 0.127 M. 263

Gouden rammelaar van filigraan, pijpvormig, van onder voorzien van een fluitje, van boven een rond geslepen stuk rotskristal dragend en bezet met zes oortjes, waaraan gouden belletjes hangen. Lang: 0.134. M. Midden der XVIIIe eeuw. 264

Ovaal toiletspiegeltje in étui van zilveren filigraan, waarin een gekroonde M voorkomt. Middellijnen: 0.102 en 0.086 M. Begin der XVIIIe eeuw. 265

Etui voor een schaartje, van zilveren filigraan, met oogen, waaraan het gedragen werd. Lang: 0.099, breed: 0.047 M. Begin der XVIIIe eeuw. 266

Kaartspel van 32 met olieverf beschilderde zilveren bladen in étui van zilveren filigraan. Lang: 0.088, breed: 0.060 M Tweede helft der XVIIe eeuw.
Geschenk van Mevrouw de Douairière Lopez Suasso. 267

Zilveren beker, op zeslobbigen, eenvoudig versierden voet. De kuip is versierd met graveerwerk. Om den boord de insciptie: „Desen Remmelaer is gegeven van dese opgeteickenden Vri gilt Mstrs vnt Gilt Broeders van Ons Lieve Vrouwe Schutteri. Anno 1673 d. 30 May." Verder, in een 268

omlijst medaillon, Maria met het Kind staande op de maan en in een mandorla. Daaromheen, in entrelacs, wapens met de namen: Henrick Koester, ghiltmeester — Laemert Laemers, stathalder — Joannes Ravenstein, ghiltmeester — Jan Kemperman, vendrich — Hermen Lepel, Henrick van Dillen, Willem Gosens, Willem Lamers, Willem Cren, Ian Gall, Otto van de Ward, Peter Emmer, Ian Becker, Reinder Kuiter, Jan Huinick, Bernt Huinick, Ielles Sawaige, Ian van Kerpen en Bruno van Kerpen. Hoog: 0.20, middellijn van den mond: 0.09 M. Nederlandsch werk, eind der XVIIe eeuw.

269 **Zilveren zoutvaatje** op drie pootjes; om boord en vat versierd met een gedreven bloemrand. Hoog: 0.102, middellijn van den voet: 0.098 M. Merken: Holland, Haarlem en onleesbaar meesterteeken. Nederlandsch werk, eind der XVIIe eeuw.

270 **Zilveren schotel,** het midden versierd met een groot gegraveerd schip op een woelige zee, waaruit heuvelen verrijzen met de namen: Africa, Europa en America. Op den navel het teeken W. I. C. en M. De rand is versierd met gedreven artillerietropeeën, waartusschen zeven wapenschilden met de namen: Diederick Hoeufft, Hugo 'sGravesande, Jean de Meij, Arent Muys van Holy, François Poppe, Adriaan Fijck en Adriaan Boon. Randschrift: Bewinthebberen van de geoctroyeerde West-Indische compagnie ter camer van de Mase 1684. Merken: Holland, lelie in schild en twee gesletene. Middellijn: 0.675 M. Nederlandsch werk, eind der zeventiende eeuw.

271 Twee **ovalen gouden medaillons,** versierd met een gekroond monogram in ornamentale omlijsting van veelkleurig émail. Middellijn 0.055 en 0.043 M. Eind der XVIIe eeuw.

272 **Neushoorn,** waarin gesneden Chineesche jonken en huizen, gemonteerd als schenkkan met een zilveren oor en voet, in Lodewijk XIV vormen. Hoog: 0.14 M. Merken onleesbaar. Eigendom der Gemeente Amsterdam.

273 **Zilveren zoutvat,** met opengewerkte en gegraveerde versieringen en aan weerszijden voorzien van zes hengseltjes. Middellijn: 0.11 M. Nederlandsch werk omstreeks 1700.
Afkomstig van de Wees- en Momboirkamer te Middelburg.

Ovale zilveren tabaksdoos. Op het deksel gedreven: twee 274
vrouwen, die een man afranselen; op den onderkant gegraveerd: Amor, die een krijgsman ontwapent met de bijschriften: „Il dompte la colere", en: „hy dwinkt de boosheijt" en het merk E*A in een schildje. Middellijnen: 0.092 en 0.076 M. Eerste helft der XVIIe eeuw.

Tabaksdoos, gemaakt van het pantser van een kleine schild- 275
pad, met zilveren deksel, waarop gegraveerd een driemaster met volle zeilen op zee. Lang: 0.121, breed: 0.087 M. Tweede helft der XVIIe eeuw.

Platte **zilveren tabaksdoos,** aan alle zijden geribd. Op deksel 276
en ondervlak een cartouche, waarin gegraveerd landelijke tooneelen: drinkende boeren naar muzikanten luisterend en bij het kaartspel vechtende boeren, naar prenten uit het begin der XVIIe eeuw. De gravure op het deksel is gemerkt: W D G. Merken: een haan, L V en een gehelmde kop. Lang: 0.107, breed 0.069 M. Omstreeks 1700.

Langwerpige zilveren tabaksdoos op deksel en onderkant 277
versierd met graveerwerk: een landschap met koeien in de weide en een fluitspelende herder en herderin. Gemerkt: T. Otten f. Lang: 0.12, breed: 0.063 M. Begin der XVIIIe eeuw.

Gedreven zilveren tabaksdoos, op het deksel, tusschen kwab- 278
ornamenten, hoornen van overvloed en een mand met bloemen, gedreven en geciseleerd. Merken: Amsterdam, onleesbare letters en gekroonde V. Lang: 0.147, breed: 0.071 M. Begin der XVIIIe eeuw.

Gedreven zilveren tabaksdoos. Op het deksel gegraveerd, 279
in een cartouche van krulornamenten, een jager op den wald-

hoorn blazend; op den onderkant: H. D. W. Merken: Middelburg, C ❈ S en jaarletter X. Lang: 0.121, breed: 0.64 M. Eerste helft der XVIIIe eeuw.

Afkomstig van de Wees- en Momboirkamer te Middelburg.

280 **Gladde, gedreven zilveren snuifdoos** in schelpvorm, van binnen verguld. Lang: 0.085, breed: 0.055 M. XVIIIe eeuw.

281 **Gladde, zilveren snuifdoos,** gebogen zeshoekig, van binnen verguld. Lang: 0.085, breed: 0.060 M. XVIIIe eeuw.

282 **Gedreven zilveren tabaksdoos.** Op het deksel, te midden van krulornamenten, het beeld der Waakzaamheid, op den onderkant gegraveerd een waterval, waarbij een naakt figuurtje, de zijden versierd met golflijnen. Merken: C K en een sleutel met L er onder. Lang: 0.141, breed 0.058 M. XVIIIe eeuw.

Afkomstig van de Wees- en Momboirkamer te Middelburg.

283 **Gladde gedreven zilveren tabaksdoos.** Het dubbele deksel vertoont aan de binnenzijde geschilderd: zeilschepen op de kust en gedreven: de aanbieding van het smeekschrift der edelen (1566). Dit drijfwerk is geteekend: J. Schepens 1769. Merken: Amsterdam en P. B. Lang: 0.122, breed: 0.063 M.

284 **Gedreven zilveren snuifdoosje,** als een gevlochten korfje. Op het deksel in cartouche van krulornament: een springend hert. Lang: 0.062, breed: 0.043 M. Tweede helft der achttiende eeuw.

285 **Gedreven zilveren snuifdoos** in schelpvorm, op het deksel een winterlandschap gegraveerd. Merken: Middelburg met jaarletter P en een stappend schaap. Lang: 0.083, breed: 0.063 M. XVIIIe eeuw.

Afkomstig van de Wees- en Momboirkamer te Middelburg.

286 **Gedreven zilveren snuifdoos** in schelpvorm. Op het deksel een schelp gedreven. Lang: 0.080, breed: 0.062 M. Achttiende eeuw.

Afkomstig als vorig nummer.

Langwerpige tabaksdoos. Op het deksel is de afbeelding van een zeeslag gegraveerd, op het onderstuk, in een schild, het opschrift: „Afbeelding der zeeslag van den 5 Augustus 1781 tusschen de Engelsche en Hollandsche vlooten onder den vice-Admiraal Hyde Parker en den Schout-bij-Nagt Johan Arnold Zoutman op de doggerbank In de Noordzee." Merken: I. v. B. gekroond en gekroonde V. Lang: 0.149, breed: 0.061 M. 287

Platte zilveren tabaksdoos, op het deksel versierd met een gegraveerd heuvelachtig landschap, waarin figuurtjes door J. P. Visser Bender (1785—1813). Merken: een tempel (?), P. A. B, 1800 en onleesbaar. Lang: 0.125, breed: 0.088 M. 288
Eigendom van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. Legaat van den heer D. Franken Dzn.

Platte, ovale zilveren snuifdoos, geheel versierd met graveerwerk op zwartgemaakten grond. Op het deksel en het ondervlak drinkende boeren naar Bega. Middellijn: 0.10 en 0.08 M. Nederlandsch merk, XVIIe eeuw. 289
Eigendom van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. (Legaat Franken.)

Geëmailleerd koperen snuifdoos, aan alle zijden versierd met gouden cartouches, waarin veelkleurige voorstellingen van handel en scheepvaart. Lang: 0.084, breed: 0.067 M. Omstreeks 1700. 290

Gouden snuifdoos. Op het deksel een geëmailleerd vrouwenportret in de manier van Petitot, omgeven door geciseleerde bladranken, van onderen tezaam gestrikt en van boven een kroon met vijf diamanten dragend. Daaromheen gedreven bloemslingers. Merken: Amsterdam, H L P, jaarletter S en onleesbaar. Hoog: 0.032, lang: 0.07, diep: 0.062 M. Begin der XVIIIe eeuw. 291

Ovale snuifdoos van porselein, gevat in verguld koper. Aan alle zijden beschilderd met landschapjes en aan den binnen- 292

kant van het deksel met een fruitmeisje. Middellijnen: 0.078 en 0.060 M. Begin der XVIIIe eeuw

293 **Ovaal gouden poudre-d'or-doosje** met lepeltje, het deksel versierd met het in gesteenten gevat miniatuurportret van Gerbrand Pancras Michielszn (1658—1721), wiens initialen in den binnenkant van het deksel zijn gegraveerd. Aan de onderzijde van het doosje, in kornalijn gesneden, het wapen familie Pancras. Merken: Holland, Amsterdam, I en S door elkaar en jaarletter T. Middellijnen: 0.46 en 0.44 M. Tweede kwartaal der XVIIIe eeuw.
Geschenk van den heer S. Rendorp.

294 **Rechthoekige gouden snuifdoos,** op het deksel een cartouche met eene voorstelling van Apollo en Diana op de jacht, in drijfwerk. Lang: 0.062, breed: 0.052 M. Eerste helft der XVIIIe eeuw.
Afkomstig van de Wees- en Momboirkamer te Middelburg.

295 **Waaiervormig verguld koperen snuifdoosje**, versierd met drijfwerk en zes peervormige figuren van goudsteen, blauwen en gemarmerden steen. Hoog: 0.07, breed: 0.025 M. Midden der XVIIIe eeuw.

296 **Ronde koperen tabaksdoos** met gegraveerd ornament. Het deksel, van binnen dubbel, is aan binnen- en buitenzijde versierd met geëmailleerde mythologische voorstellingen. Middellijn: 0.076 M. Midden der XVIIIe eeuw.

297 **Verguld koperen snuifdoos**, versierd met gegraveerde cartouches, waarin bloemen. Merken: M.W.S. 14 en een gekeperd schildje. Lang: 0.063, breed: 0.040 M. Midden der XVIIIe eeuw.

298 **Koperen geëmailleerde snuifdoos**, met voorstellingen in lakkleur op witten grond. Van boven een scheepsgevecht, op de zijden en op den bodem landschappen met schepen. In den

deksel een stadsgezicht met schepen. Hoog: 0.052 M. Midden der XVIIIe eeuw.

Ovale snuifdoos van goud in drie kleuren, met geciseleerde versiering in den stijl Lodewijk XVI. Op het deksel een miniatuur, damesportret, achter glas, omgeven door bladertakken. Merken: een bloem en MDA. Middellijnen: 0.08 en en 0.06 M. Tweede helft der XVIII eeuw. 299

In bruikleen van Mr. M. G. del Court.

Ovale snuifdoos van goud in drie kleuren, geheel versierd met geciseleerde randen en ornamenten in den stijl van Lodewijk XVI. Op het deksel een rond miniatuurtje, émail, voorstellend twee meisjes, die op een bebloemd altaar duiven offeren. Dit émail kan worden opgelicht en bedekt de wijzerplaat van een gegraveerd en opengewerkt, in den deksel geborgen uurwerk, dat gemerkt is: Marchand fils Paris. Merken: D. M. en H. Middellijnen: 0.073 en 0.052 M. Tweede helft der XVIIIe eeuw. 300

Ovale snuifdoos van goud in drie kleuren, met geciseleerd Lodewijk-XVI-ornament. Op het deksel een versiering van muziekinstrumenten. Merken: gekroonde i (?), een kruis en onleesbaar. Middellijnen: 0.081 en 0.061 M. Tweede helft der XVIIIe eeuw. 301

Dergelijk **snuifdoosje**, met gegraveerde versiering. Middellijnen: 0.044 en 0.029 M. Tweede helft der XVIIIe eeuw. 302

Ovaal gouden snuifdoosje, versierd met gegraveerde golflijnen en Lodewijk-XVI-ornament. Merken: een bloem, G C en onleesbaar. Middellijnen: 0.046 en 0.022 M. Tweede helft der XVIIIe eeuw. 303

Rechthoekig, plat **gouden snuifdoosje**, aan alle zijden geribd. Gemerkt: Amsterdam, B ✠ E, leeuwenkop en jaarletter Q. 304

Lang: 0.075, breed: 0.048 M. Eind der achttiende of begin der negentiende eeuw.
Geschenk van den heer S. Rendorp.

305 **Ovaal gedreven zilveren schild** met gedreven versiering, bestaande uit een aambeeld, waarop 1705 tusschen twee hamers en omgeven door het wapen van Alkmaar en vijf wapens, blijkens de onderschriften van: D. H. Burgm. Ian van Reigersberg Overdeken, Jan Anias Deken, Herm. v. Wiggerinck Overdeken, Adrian Palis Beleeder en Jacobus van Wientgem Beleeder. Hoog: 0.16, breed: 0.124 M.
Afkomstig van het Smidsgilde te Alkmaar.

306 **Ovaal gedreven zilveren familiewapen**, vertoonende een balk, beladen met zes besanten. In een hoek gegraveerd de woorden: Wanneer Hitterscheit als titeliecke Koningh schutterey van de Borger der stadt Zevenaer ende van Arriana Grünningen Konningin, den 22 July Anno 1715." Hoog: 0.128, breed: 0.098 M.

307 **Zilveren molenbeker**, klokvormig. Om het midden loopt een band in relief. De beker is versierd met een gegraveerd wapen (op een doorsneden veld, van zwart met drie kraaien en van keel met kruiselings een scepter en een dorschvlegel) en de volgende opschriften: Gift van den Heere Pieter Kraay aan het Rotterdamsche Molenaarsgilden, als Hoofd Luyde waren Jan van der Werf, Cornelus de Goeyen en Lodewijk de Vos: 1722. Voorts: Men zegt de molen maalt, En draait met alle winden; Dat Rijkelijk o Vrinden, Uw zorg en zweet betaalt. TGeluk dat wispelturig, Dan streelt en dan weer stug Den stervling biet den rug, Draait ook en keert gedurig: Maar weest gij eensgezint; Wilt ieder 't zijne geven; Dan loopt geheel uw leven 't Geluk u voor den wint. Hoogte: 0.23 M. Merken niet leesbaar.

308 **Verguld zilveren beker**, de kuip, gedragen door een naakt man staande op een dolfijn, is versierd met een gedreven fries

van stoeiende zeegoden en godinnen (triomf van Amphitrite). Op den deksel, in cartouches, een hand, houdende een commandostaf, een koffieboom en een zijderups. Voorts de dedicatie: Viro nobilissimo D. Henrico Swaerdekroon en de volgende disticha:

Munere cum functus ratio septemq per annos
Praesidis Eöae partis honore fuit
Et Cawam et bombycem ad Iavae transtulit arva,
Illud pro meritis vas datur egregiis.

Het deksel wordt bekroond door een leeuw, die twee wapenschilden houdt, onderscheidenlijk met O. I. C. en het wapen van Swaerdecroon. Onder den voet gemerkt: J. Lanckhorst fec. Amstel. 1729. Hoog (met deksel): 0.45 M.

De beker werd, blijkens de inscripties, aan Swaerdecroon geschonken als erkenning zijner verdiensten voor koffie- en zijdecultuur op Java.

Zwart **schildpadden rechthoekige doos** met gedreven gouden 309
randen en versiering, van binnen bekleed met groen fluweel. Op het deksel een rand van vruchten, het wapen van Willem IV en een stuk gouderts, waarboven Mercurius met een cartouche, waarop het merk der West-Indische-Compagnie. Links een geknielde neger, die een hoorn des overvloeds houdt, waaruit het gouderts schijnt voort te komen, rechts een zittende negerin. In het verschiet Europeanen en negers, die goud zoeken. De zijden der doos vertoonen ieder een cartouche met een fort er in en de bijschriften: van voren: St. Geo. D Elmina; rechts: Cormantin; links: Nasso; van achteren: Curacao. De onderkant vertoont een in goud geincrusteerde kaart der kust van Guinea met het bijschrift: Africa. Op het deksel gemerkt: Thuret. Breed: 0.115, lang: 0.18, hoog: 0.05 M.

In deze doos werd in 1749 aan Willem IV het octrooi der West-Indische Compagnie aangeboden.

Ovaal gedreven zilveren schild, met voorstelling van een 310
bakker aan een oven, waarop 1745 en: A. Verhage knape.

Om deze voorstelling zijn aangebracht, behalve het wapen van Alkmaar, zeven wapens, onderscheidenlijk omgeven met een banderolle met de namen: Mr. W. van Citters B Overdeken, Mr. J. van Citters, J. Broodweger, Cranenburgh, deken, I. van Diepenbeek, Ouderl [ing], C. Verhage Bel [eeder], J. Scheijmans, Bel, en I. H. Eversen, Bel. Hoog: 0.175, breed: 0.141 M.

Afkomstig van het Bakkersgilde, te Alkmaar.

311 Twee **zilveren theebussen** met deksels, versierd met gedreven ornament van schelpen, bloemen enz. Merken: Haarlem, Holland, een naar rechts rennend hert en de jaarletter H. Ingekrast: A AV W 1770. Hoog: 0.14 M. Nederlandsch werk, eerste helft der XVIIIe eeuw.

312 **Verguld zilveren, gegoten draagteeken,** bestaande uit het wapen van Gelderland, waaraan met drie kettinkjes een grooter zelfde wapen hangt met een banderol, waarin gegraveerd „gerichtshoff." Hoog: 0.20, breed: 0.067 M. XVIIIe eeuw.

313 **Gedreven zilveren begrafenisschildje,** waarop een graftombe met doodshoofd en beenderen en de gegraveerde incriptie: Aenziet het Einde. Hoog: 0.102, breed: 0.065 M. Achttiende eeuw.

314 Dergelijk **schildje** met doodshoofd en beenderen, het jaartal 1809 en het opschrift: tweede Buurt Oldegale. Hoog: 0.99, breed: 0.06 M.

315 **Gedreven zilveren draagteeken** van een meubelmakersgilde, bestaande uit twee met kettinkjes aan elkaar bevestigde, en door een kroon gedekte, wapenschildjes, het bovenste met een latafel er in, het onderste met een passer en een haak en de letters T K C B. Gemerkt: N S en onleesbaar. Hoog: 0.13 M. Midden der XVIIIe eeuw.

316 Eenvoudig **zilveren bekertje met deksel,** aan een kettinkje. Vroeger bekend als geuzenbeker. Hoog: 0.195 M. XVIIIe eeuw.

Gouden naaldenkoker, in doorsnede ovaal, versierd met rechthoekige vakken van donker paars émail, in het midden waarvan zich ovale medaillons bevinden met geëmailleerde figuurtjes (één van goud met het monogram E L) en waaromheen randjes van bloem- en bladwerk in veelkleurig émail. Hoog: 0.108, middellijnen: 0.022 en 0.013 M. Fransch werk. Laatste kwart der XVIIIe eeuw. 317

Gedreven **zilveren draagteeken** van een schildersgilde, bestaande uit een ovaal lijstje, waaraan, aan drie kettinkjes, een zilveren schild hangt met drie ruiten en gedekt door een ossenkop Daaromheen attributen van het schildersvak, tusschen wingerdtakken. Gemerkt: H W 10, jaarletter E en meesterteeken: een vogel in vlucht (?). Hoog: 0.177 M. Laatst der XVIIIe eeuw. 318

Ovaal zilveren schild, met eene gedeeltelijk gedreven en gedeeltelijk gegraveerde versiering, bestaande uit een wapen met vier leliën (2 en 2), omgeven door trommen, vaandels, enz. en het opschrift: Abraham v. Slogteren, Sergeant in de compagnie van de Hopman L. van der Tuuk, anno 1793". Hoog: 0,188, breed: 0.155 M. Gemerkt A P en 8/5. 319

Zilveren tabakskomfoor, ovale bak met opengewerkt randje, op pootjes, rustende op een ovalen schotel, met houten kern. Middellijn: 0.20 M. Begin der XIXe eeuw. 320
Geschenk van den heer James de Fremery.

Vier **verguld zilveren sleutels,** in 1811 aangeboden aan Napoleon I bij zijn intrede in Amsterdam. Merken: Amsterdam, jaarletter C, kroon en DLB. Lang: 0,17 M. 321
Eigendom der Gemeente Amsterdam.

Gedreven zilveren kroes, versierd met bloemen en vogels in den trant van Lodewijk-XV-ornament. Hoog: 0.07, middellijn: 0.07 M. XIXe eeuw. 322

(Afgesloten 19 November 1902.)

